

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 67.

Lördagen den 22 augusti, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande augusti.

§ 2.

Sedan riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt de uti bankoutskottets memorial nr 16, statsutskottets memorial nr 62, jordbruksutskottets memorial nr 115 ävensom bevillningsutskottets memorial nr 25, punkterna 1 och 2, samt nr 26 föreslagna voteringspropositioner rörande åtskilliga frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen:

Gemensamma omröstningar.

Första omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial nr 16).

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad bankoutskottet i sitt utlåtande nr 11 under punkten F) hemställt och således besluta, att den nya avlöningsstaten för riksbanken skall tillämpas från och med månaden näst efter den, då riksdagen fattat beslut i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren, bifallit utskottets hemställan med den ändring, att i stället för orden »månaden näst efter den, då riksdagen fattat beslut i ämnet» införas orden »år 1915».

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 67. 1

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 24 Ja och 182 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 44 Ja och 96 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster

eller 24 Ja och 182 Nej,

sammanräkningen visade 68 Ja och 278 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Andra omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 62).

Den, som, i likhet med första kammaren, vill, att herrar Hellbergs samt Bossons och Bergs motioner icke må av riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att på extra stat för år 1915 bevilja ett anslag av 2,000 kronor såsom bidrag till de med invigningen av fredsmonumentet på svensk-norska gränsen förbundna omkostnader samt medgiva Kungl. Maj:t rätt att av tillgängliga medel utanordna beloppet under innevarande år.

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 78 Ja och 132 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 78 Ja och 62 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller 78 Ja och 132 Nej,

sammanräkningen visade 156 Ja och 194 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Tredje omröstningen:

(enligt jordbruksutskottets memorial nr 115).

Den, som, i likhet med första kammaren, vill, att riksdagen skall bestämma räntan å erhållet lån från ifrågavarande fond till fyra procent, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bestämt räntan till tre procent.

Sedan voteringsseklarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringsseklarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs seklarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 87 Ja och 123 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 108 Ja och 31 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller 87 Ja och 123 Nej,
sammanräkningen visade 195 Ja och 154 Nej,

och hade allstå beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Fjärde omröstningen:

(enligt bevillningsutskottets memorial nr 25, punkt 1).

Den, som, i likhet med första kammaren, vill, att 32 § i förordningen om arvsskatt och skatt för gåva skall erhålla följande lydelse:

32 §.

Från skatt för gåva frikallas: landsting, hushållningssällskap, kommuner, kyrkor, akademier och vetenskapliga samfund, allmänna undervisningsverk, stipendiefonder, *pensionsanstalter*, sjuk- och fattigvårdsinrättningar jämte andra fromma stiftelser;

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutit, att ifrågasvarande paragraf skall erhålla följande lydelse:

32 §.

Från skatt för gåva frikallas: kyrkor och *religiösa samfund*, landsting, kommuner, hushållningssällskap, akademier, vetenskapliga samfund, allmänna undervisningsverk, stipendiefonder, sjuk- och fattigvårdsinrättningar samt andra fromma stiftelser, *registrerade sjuk-kassor, registrerade understödsföreningar samt föreningar och andra sammanslutningar, som, utan att hava till ändamål att genom ekonomisk verksamhet tillgodose medlemmarnas ekonomiska intressen, fullfölja övervägande religiösa, välgörande, politiska, sociala, vetenskapliga, konstnärliga eller eljest kulturella syften eller avse att främja handel, industri eller övriga näringar inom landet.*

Frihet från skatt äger dock icke rum:

a) där gåva är gjord under villkor, att givaren skall under sin livstid eller under viss tid äga behålla egendomen i sin besittning eller uppbära avkastning därav;

b) om och i den mån avkastningen av den givna egendomen är för all framtid eller viss tid förbehållen vissa familjer eller bestämda personer.

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 62 Ja och 146 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 87 Ja och 54 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller 62 Ja och 146 Nej,

sammanräkningen visade 149 Ja och 200 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Femte omröstningen:

(enligt bevillningsutskottets memorial nr 25, punkt 2).

Den, som i likhet med första kammaren vill att 33 § i förevarande förordning skall erhålla följande lydelse:

33 §.

Skattskyldighet äger icke rum

a) för gåva av möbler, husgeråd och *andra lösören*, som äro avsedda för gåvotagarens eller hans familjs personliga bruk eller till prydnad av offentliga byggnader eller deras förseende med inred-

ning, ävensom gåva, som avser prydande av allmän plats eller skänkes till offentligt museum, bibliotek eller annan därmed jämförlig samling;

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

b) för vad någon erhållit såsom bidrag till undervisning eller uppfostran, för periodiskt understöd eller eljest för gåva, som enligt gällande författningar angående skatt å inkomst skall inräknas i gåvotagarens beskattningsbara årsintäkter;

c) för annan gåva, vars värde icke överstiger tretusen kronor; dock att, där gåvotagaren av samma givare inom loppet av två år erhåller flera sådana gåvor, skattskyldighet inträder, så snart gåvor-
nas sammanlagda värde överstiger tretusen kronor;

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutit, att 33 § i förevarande förordning skall erhålla följande lydelse:

33 §.

Skattskyldighet äger icke rum

a) för gåva av möbler, husgeråd och *andra inre lösören*, som äro avsedda för gåvotagarens eller hans familjs personliga bruk eller till prydande av offentliga byggnader eller deras förseende med inredning, ävensom gåva, som avser prydande av allmän plats eller skänkes till offentligt museum, bibliotek eller annan därmed jämförlig samling;

b) för vad någon erhållit såsom bidrag till undervisning eller uppfostran, för periodiskt understöd eller eljest för gåva, som enligt gällande författningar angående skatt å inkomst skall inräknas i gåvotagarens beskattningsbara årsintäkter;

c) för annan gåva, vars värde icke överstiger tretusen kronor; dock att, där gåvotagaren av samma givare inom loppet av två år erhåller flera sådana gåvor, skattskyldighet inträder, så snart gåvor-
nas sammanlagda värde överstiger tretusen kronor.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 66 Ja och 144 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 88 Ja och 52 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller	66 Ja och 144 Nej,
sammanräkningen visade	154 Ja och 196 Nej,

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Sjätte omröstningen:

(enligt bevillningsutskottets memorial nr 26).

Den, som i likhet med första kammaren vill, att anmärkningen under rubriken 161, sirap och melass, i gällande tulltaxa skall erhålla följande lydelse:

Anm. Sockerlösningar, sirap, sirapsblandningar och melass, vilka i torrsubstansen hålla mindre än 70 procent direkt polariserat socker, ej till honung hänförliga, icke färglösa, med en askhalt överstigande 1.3 procent av torrsubstansens vikt samt en halt av dextros + dextrin överstigande 15 procent av torrsubstansens vikt, tullbehandlas såsom stärkelsesirap.

Till ledning vid tullbehandlingen skall avlämnas en av tillverkaren på tro och heder avgiven försäkran, att askhalten överstiger 1.3 procent av torrsubstansens vikt samt att den genom direkt polarisation bestämda sockerhalten i torrsubstansen understiger 70 procent ävensom att halten av dextros + dextrin i torrsubstansen ej överstiger 15 procent. Företes ej dylik försäkran, drabbe kostnaden för behöflig undersökning importören.

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren beslutit, att anmärkningen under ifrågavarande rubrik i tulltaxan skall erhålla följande lydelse:

Anm. Sockerlösningar, sirap, sirapsblandningar och melass, vilka i torrsubstansen hålla mindre än 70 procent direkt polariserat socker, ej till honung hänförliga, icke färglösa, med en askhalt överstigande 1.3 procent av torrsubstansens vikt samt en halt av dextros + dextrin överstigande 20 procent av torrsubstansens vikt, tullbehandlas såsom stärkelsesirap.

Till ledning vid tullbehandlingen skall avlämnas en av tillverkaren på tro och heder avgiven försäkran, att askhalten överstiger 1.3 procent av torrsubstansens vikt samt att den genom direkt polarisation bestämda sockerhalten i torrsubstansen understiger 70 procent ävensom att halten av dextros + dextrin i torrsubstansen ej överstiger 20 procent. Företes ej dylik försäkran, drabbe kostnaden för behöflig undersökning importören.

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att

voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 106 Ja och 103 Nej.

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 88 Ja och 49 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller 106 Ja och 103 Nej,
sammansräkningen visade 194 Ja och 152 Nej,
och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 3.

Föredrogs bankoutskottets memorial, nr 20, i anledning av kammarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstans tionde huvudtitel.

De i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna blevo av kammaren godkända.

§ 4.

Vidare föredrogs, men bordlades åter sammansatta lag- och jordbruksutskottets memorial nr 4 och 5.

§ 5.

Till avgörande förelåg nu konstitutionsutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av §§ 9, 16 och 19 riksdagsordningen.

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 243, hade herr *Branting m. fl.* hemställt, att riksdagen för sin del måtte antaga som vilande till grundslagsenlig behandling

I. beträffande § 16 riksdagsordningen följande ändrade lydelse av nämnda paragrafs första stycke:

Valrätt till andra kammaren tillkommer en var välfrejdad svensk medborgare, såväl man som kvinna, som före det kalenderår, varunder val äger rum, uppnått 21 års ålder; dock ej den som står under förmynderskap eller fattigvårdsstyrelsens målsmansrätt;

II. beträffande § 19 riksdagsordningen följande förändrade lydelse:

Till ledamot i andra kammaren kan endast utses man eller kvinna, som uppnått 25 års ålder samt äger valrätt inom riket; och

III. beträffande § 9 riksdagsordningen följande förändrade lydelse:

Till ledamot i första kammaren kan endast väljas man eller

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.
(Forts.)

kvinnor, som är röstberättigade inom sin kommun samt uppnått 30 års ålder.

Utskottet, som i sitt utlåtande nr 28 i annat sammanhang till behandling upptagit ifrågasvarande motion, i vad densamma avsåge frågan om politisk rösträtt och valbarhet för kvinnor, hemställde i nu föreliggande utlåtande, att motionen i övriga delar ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Edén, Kjellén, Stadener, Skarstedt, Ljunggren* och *Leander*, som med särskild motivering yrkat, att utskottet, i anledning av herr Brantings m. fl. motion, måtte tillstyrka skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida icke § 16 mom. b) i riksdagsordningen skulle kunna på sådant sätt förändras, att från valrätt icke uteslötes den, som av den allmänna fattigvården åtnjöt understöd av mera tillfällig beskaffenhet, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

av herrar *Edén, Stadener, Skarstedt, Ljunggren* och *Leander* mot utskottets motivering även i övriga delar; samt

av herrar *Olof Olsson, Waldén* och *Hallén*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka den i motionen gjorda hemställan.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Sterne*, som anförde: Herr talman, mina herrar! I det föreliggande konstitutionsutskottsutlåtandet har ju, som synes, utbrutits den del, som handlar om den kvinnliga rösträtten, och vad jag därför här i korthet kommer att uppehålla mig vid bli de övriga streck, mot vilka den socialdemokratiska motionen vänder sig. Det enda som konstitutionsutskottets majoritet säger om dessa streck — om jag frånser något mera välvilliga hållningen till fattighjälpsstrecket — är att utskottet icke av de i motionen anförda skäl funnit sig övertygat om behovet eller önskvärheten därav, att de grunder för den politiska rösträtten och valbarheten, som genom 1907—1909 års rösträttsreform blevo fastslagna, upphävas eller förändras».

Om man närmare betraktar detta skäl, att man icke är övertygad »om behovet och önskvärheten», så skall man lätt finna, att rörande ett av de mest i ögonen framträdande strecken, det, som anställer den största förödelsern bland valmanskåren, nämligen utskylsdsstrecket, så ligger nog behovet av dess borttagande i öppen dag — för så vitt man med det anförda uttrycket menar behovet att förhjälpa medborgare till en vidsträcktare medborgarrätt. När vi år 1912 kunde peka på 1911 års valstatistik och meddela, att för de skilda strecken föllo omkring 283,000 valmän men av dem

icke mindre än 164,000 ensamt för utskyldsstrecket, var det ju ett påpekande av ett starkt behov av denna bestämmelses borttagande. Om vi sedan se efter i den nu föreliggande valstatistiken, så finna vi, att vid innevarande års val ha båda dessa siffror sprungit upp, nämligen såväl totalsumman, som är 293,093, som också antalet av dem, som föllo för utskyldsstrecket, nämligen 171,117. Det synes således, att detta streck fortfarande härjar starkt bland valmanskåren, och att det har den egenskapen, att icke ens vara konstant. I stället visar denna siffra hän på en benägenhet hos detta streck att höja sig. Jag tror, att i dessa siffror ligger helt enkelt det skäl, som utskottsmajoriteten icke känt sig övertygad av, men som jag tror borde verka fullkomligt övertygande, när man vet, att av dem, som föllo för olika streck, omkring 170,000 föllo på grund av utskyldsstrecket. Därtill kommer, att detta streck, som helt naturligt är, mest och starkast drabbar de fattiga eller arbetarklassen. Vill man betrakta de statistiska uppgifterna rörande yrkesfördelningen, så finner man också mycket tydligt, att det är just ibland de fattiga, ibland arbetarevalmännen, som detta streck verkar våldsammast. Man kan säga, att omkring $\frac{1}{3}$ av rikets samtliga arbetarevalmän fallit på utskyldsstrecket.

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.
(Forts.)

Det är denna dess karaktär utav ett fattigdomsstreck och av ett klasstreck, som måste verka så upprörande. Det är icke av behovet påkallat och det saknar karaktären av att vara vad, som man nog på sina håll söker göra det till, nämligen ett ordningsstreck. Ty det är en ofrånkomlig sanning, att ibland den massa av arbetarevalmän, som faller på detta streck, finnas ordentliga medborgare, som på grund av sina ekonomiska förhållanden icke ha haft möjlighet att fullgöra de skyldigheter, som eljest helt naturligt åligga dem som goda medborgare i staten.

Gå vi vidare och se på ett annat behov av förändring, som vi pekat på, och som utskottet i viss mån erkänt, och i avseende varå från liberalt håll en reservation föreligger, nämligen i fråga om fattighjälpsstrecket, så finner man, att även beträffande detta streck en stegring i verkningarna inträtt från 1911 års val till innevarande års val. År 1911 utgjorde antalet utav detta streck fällda valmän 44,246, nu har samma antal nått upp till 46,184. Jag skall icke uppehålla mig särskilt vid allt, som kan upprullas av upprörande missförhållanden från samhällsbotten, när man kommer in på denna sak. Jag skall avstå härifrån, då jag tror att den återkommer och får sin belysning sedan. Jag vill endast i förbigående nämna, att även här finnes en statistik, som ofrånkomligt pekar på behovet av att någonting göres.

Ett annat streck, flyttningsstrecket, som man brukar benämna det, har samma karaktär som de föregående. Dess härjningar ha ökats i hög grad från 1911, då det fälldes 56,566 till i år, då summan var 57,329. Härmed är väl också ofrånkomligt fastslaget, att detta streck också är av den beskaffenhet att det bortskär stora grupper av särskilt arbetarevalmän. Och dock kan det väl näppe- ligen anses ha någon annan betydelse än som en obetydlig admi-

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.

(Forts.)

nistrativ formalitet, som väl lätt kunde ordnas på ett sätt som icke medförde sådana verkningar i praktiken. Det finnes, det vågar jag säga av egen erfarenhet, i vissa valdistrikt en rörlig arbetarbefolkning, industriarbetare och även lantarbetare, vilka ofta byta vistelseort. För dessa medborgargrupper är det nästan ogörligt, hur ordentliga de än må vara i uppfyllande av sina skatteplikter, att komma i åtnjutande av sin medborgarrätt, därför att flyttningsstrecket ställer sig hindrande i vägen. Även här visar det sig enligt statistiken en stegring i fråga om bortskärandet av valmän och följaktligen är också även på denna punkt *behovet* övertygande och bevisande.

Sedan kanske också ett par ord må nämnas om ett annat streck, nämligen åldersstrecket, som också vid många tillfällen diskuterats med sakskal anförda både för och emot. Vi socialdemokrater stå dock kvar på den ståndpunkten, att när man tillåter den tjuguetårige mannen att bilda familj och ikläda sig förbindelser på livets alla möjliga områden i övrigt, då borde man väl även tillerkänna den unge mannen så mycket av omdömesförmåga, att han också med valsedel i sin hand skulle kunna få understryka, i vilken riktning han önskade att utvecklingen skulle gå i landet. Det är väl också numera, må hända, mindre skäl för herrarna av högern att vända sig mot detta ungdomens deltagande i det offentliga livet, därför att man nu på det hållet med segerrika fanfarer förkunnar, att konservatismen hållit sitt lysande intåg hos ungdomen åtminstone hos den akademiska. Därav skall väl också följa, att de ljusfacklor, som av dem höjas över landet, att även den övriga ungdomen därav skall taga intryck. Det synes mig således som om från högerns synpunkt man numera kunde lita på ungdomen och att detta skulle vara en borgen för, att ungdomens deltagande i det allmänna livet icke skall komma att ha de rysliga och revolutionerande följder, som man måhända eljest på högernsida har föreställt sig.

Detta är blott några få synpunkter, stödda av den officiella statistikens nakna siffror, påvisande *behovet* av en reform i den riktning, varthän den socialdemokratiska motionen pekar.

Går man därefter in på granskning av det andra skälet för utskottsmajoritetens avslagsyrkande det, att man icke känner sig övertygad om »önskvärheten» av en reform, syftande till allmän rösträtt så måste det väl sägas, att nog är det väl önskvärt, att det fattigdomens pariamärke, som nu genom rösträttsstrecken vidlåder stora medborgargrupper undanrödjes, om vilka grupper medlemmar ingen ändå generellt vågar säga, att de på något sätt äro sämre medborgare, därför att de äro fattiga. Det ser ut, som om man icke funne fattigdomens börda vara tung nog ändå för dem, när man vill fortsätta med att avskära dem från deltagande i det medborgerliga livet. Jag tror, att det vore i hög grad önskvärt, om man genom denna reform kunde bidra till ett utjämnande och ett mildrande av motsatserna mellan klasserna. Och jag tror därjämte, att det vore ofantligt önskvärt, om vår riksdag

verkligen kunde bli en mera fullödig återspeglning av de meningar, som röra sig bland folket, än den för närvarande är.

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.

(Forts.)

Vidare är det som jag förut påpekat synnerligen önskvärt, om vi finge med de unga i samhället, så att de i någon mån kunde göra sitt inflytande gällande. Det skulle säkerligen bidra i väsentlig mån till att höja och förbättra den enighetsstämning, som man i dessa dagar så ofta får höra talas om. Jag anknyter också till den tankegången det faktum, att i dessa dagar stå vid landets gränser på vakt utkommenderade såväl blusmannen som rikemannen, såväl bolagsdirektören som arbetaren, och därvidlag frågas icke efter, huruvida man är fattig eller rik, eller om man på grund av fattigdom icke kunnat fullgöra vissa skyldigheter. Den fattiges skyldighet att träda i tjänst, när det gäller landets självständighet, är lika klar som ett axiom och får icke rubbas. Men när det gäller att förskaffa även honom dessa enkla och klara medborgerliga rättigheter, då anses icke detta andra axiom vara lika klart. Men om den olyckan skulle inträffa, att fiendekulor skulle börja att smattra vid våra gränser, så fråga dessa kulor icke efter, huruvida mannen är fattig, huruvida han fullgjort sina skatteskuldigheter eller huruvida han i sin hårda ekonomiska kamp har tvungits att någon gång lita till allmänt understöd. I farans stund äro alla lika.

Ni, mina herrar från andra partier, som stå här ljumma eller kalla som rena motståndare till den verkligt allmänna rösträtten, tänk efter, huruvida icke den enhetsstämning, som nu önskas hos vår nation kunde vara anledning till en vacker gärning, att vi här vid skenet av de brinnande krigsfacklorna på kontinenten visade vårt förtroende för de fattigaste medborgargrupperna i vårt land, så att vi sträckte ut handen till ett ärligt handslag och sade: för så vitt vi äga ett gemensamt fosterland, för så vitt vi äga skyldighet att gemensamt försvara detsamma, böra vi också gemensamt äga rätten att besluta hur det fosterlandets angelägenheter skall skötas inåt och utåt. Då skulle det visas i gärning, vad vackra tankar utformat i ord, och då skulle för första gången här i landet även erkännas den fattiga arbetarklassens *medborgarvärde*.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den socialdemokratiska motionen.

Härpå yttrade

Herr Palmstierna: Herr talman! Jag har hittills under de år, som jag tillhört denna kammare, icke yttrat mig i dessa författningsfrågor. Men här är en punkt, som — jag må väl säga det på grund av den erfarenhet, som jag haft av den under årens lopp — så har upprört mitt sinne, att jag vill för kammaren framlägga förhållandena, framlägga saken så, att jag tror en och var, som är rättänkande i denna kammare, måste säga sig, att här

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m. skall en förändring ske. Jag vill då rikta mina ord till de ärade ledamöterna av högern i denna kammare.

Jag tror, att vi alla här erinra oss ett par debatter, som förts i denna kammare detta år, debatter, föranledda av högermotioner om nativiteten och sedligheten m. m. dylikt däribland herr Lindmans stora motion. Man har varmt, stundom till och med rent patetiskt, yttrat sig om dessa farhågor. Och debatterna ha slutat först sent på natten under allmänt betygande av frågans utomordentliga vikt och under betygande av, att man borde göra vad göras kunde för att åstadkomma en rättelse.

Nåväl, mina herrar, nu kommer *provet* för eder. Varför? Jo, nu skall man se uppriktigheten av edra vota, nu skall man se uppriktigheten av edra uttalanden! Det är nämligen så, att om ni i Stockholm, i Uppsala, i Göteborg och i stad efter stad landet runt gå in på barnbördshusens allmänna salar, vad finna ni där? Jo, ni finna där arbetarekvinna efter arbetarekvinna, som föder barn till världen. Familjeförsörjaren har icke haft råd att skaffa hustrun vård, utan hon får ligga på barnbördshusets allmänna sal. Mannen förlorar sin rösträtt, fattigstrecket härjar. Var har ni nu premieringen för dem, som sätta barn efter barn till världen? Här ha vi en familjeförsörjare, som söker allt vad han kan att arbeta för välståndet i sin familj. Han höjer välståndet undan för undan i den mån det går. Men så komma svårigheter, det kommer sjukdom, det kommer oförvårdad arbetslöshet. Han kämpar troget och tråget och gör vad han kan. Där kommer nu kanske det femte, sjätte eller sjunde barnet, vilket det nu än må vara. Han har icke längre några medel vid det här laget, men vill skaffa ordentlig vård åt hustrun, som stått vid hans sida under årens lopp och lägger in henne på allmänna salen på barnbördshuset. Resultatet blir, att nästa gång han skall begagna sin rösträtt, har han förlorat den på grund av sjukvårdsstrecket. Så premiera ni mina herrar, dem, som fullgöra det, vad ni själva anse vara ett livsintresse för folket att fullgöra!

Är detta rätt? Är det så ni skola utmärka alla dessa män och kvinnor, är det så, som ni vilja, att man skall nedsätta denna familj i medborgarnes ögon? Ja, svarar högern, vi vilja icke vara med om några förändringar i detta avseende. Förstå ni då icke, hur det inför hela landet endast blir tomma deklamationer, när ni tala om åtgärder för nativitetens höjning m. m. dylikt. Ja, så ter sig saken, när de nakna fakta ställas inför ens ögon.

Vad vilja ni, mina herrar, att man skall draga upp, för att edra sinnen ändtligen skola så uppmjukas, att ni se vad som sker? Hur tro ni det känns i dessa familjer? Här må en och annan kanske le åt detta, men hur känner en ärbar arbetare och familjefader, när han finner, att han är struken ur röstlängden? Och varför? Jo, därför att hans hustru för att erhålla god vård fick läggas in på allmänna salen på barnbördshuset och där gjorde den efter edra synpunkter samhällsgagneliga gärningen att föda nya medborgare till världen att försvara landet. Det synes mig,

att detta är *upprörande*, och det rör sig i sinnena hos folket. Det är ett *orättfärdigt samhälle*, som på detta sätt behandlar den familjeförsörjaren, och det är ett *orättfärdigt parti*, som fortfarande vill upprätthålla ett sådant tillstånd i samhället. Om någonsin borde en tid sådan som den nuvarande öppna edra ögon, att ni säge, vad det betyder, att på en sådan punkt som denna det skapas enighet.

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.
(Forts.)

Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Edén: Herr talman! Vid den punkt, som den senaste talaren berörde, har jag jämte samtliga i utskottet närvarande kamrater av det liberala partiet avgivit en reservation, och vi hava haft den tillfredsställelsen att ibland reservanterna få räkna åtminstone en medlem av högern, dock icke från denna kammare utan ifrån den första. Jag skall strax återkomma till innehållet i reservationen i denna del. Men innan jag går in därpå, torde det vara min skyldighet att åtminstone med några ord angiva min och mina kamraters ställning även med avseende å övriga frågor, som den förste talaren i debatten lade fram, och som likaledes inneslutas i den socialdemokratiska motionen.

Jag påminner då om den utförliga debatt, som hölls med avseende å dessa frågor i andra kammaren år 1912. Även då var en motion av liknande innehåll väckt, men icke heller då kunde de liberala medlemmarna av konstitutionsutskottet och kammaren ansluta sig till den motionen. Det angavs dock då, att när så var förhållandet, så berodde detta icke därpå, att man ansåg, att allt är väl ställt såsom det är med de s. k. rösträttsstrecken. Anledningen till att vi icke kunde följa motionen var främst den, att de huvudsakliga punkterna i den nu gällande rösträttsordningen äro tillkomna genom en mycket svår, under många år pågående uppgörelse mellan de olika partierna. Ur denna uppgörelse har framgått en kompromiss, som ingalunda är tillfredsställande, men som visar, huru ofantligt kinkigt det är att kunna komma till ett verkligt gott resultat angående de politiska rösträttsstrecken, som motionen vänder sig emot. Det går icke, efter allt att döma, att utan vidare, såsom det socialdemokratiska partiet nu gör, söka att i ett slag avskaffa alla dessa streck.

Om man bara håller sig till de viktigaste av dem, utskyldsstreck och det s. k. flyttningsstreck, så är det obestriddigt, att bakom dessa streck ligger en tanke, som jag tror att det svenska folkets stora flertal icke vill släppa, nämligen den tanken, att emot medborgerliga rättigheter skola också svara fullgörandet av medborgerliga skyldigheter. Man må kalla utskyldsstreck ett ordentlighetsstreck eller icke, så är det dock obestriddigt, att det finns logik i den fordran, att en medborgare bör fullgöra sin skatteplikt, om han skall få utöva sin rösträtt. Å andra sidan kan emellertid icke förnekas, att detta streck verkar på ett sätt, som man icke tänkt sig, när det fick sin nuvarande formulering. Jag tror därför, att det är alla skäl att göra en undersökning, huru-

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.

(Forts.)

vida icke strecket kan genom ändrade bestämmelser bringas till att verka på ett sätt, som icke utestänger detta väldiga antal medborgare ifrån rösträtt. Jag tror med andra ord, att det är önskvärt och nödvändigt att taga upp frågan om utskyldsstrecket på nytt, men jag tror *icke*, att man bör taga upp den med den bestämda föresatsen, att strecket måste helt och hållet avskaffas, ty ett sådant avskaffande svarar icke mot vad folket anser vara rätt. Man bör taga upp den i avsikt att se till, om icke på ett eller annat sätt några sådana anstalter kunna träffas, som kunde göra, att streckets härjningar icke bli så måttlösa som nu, vare sig genom att på något sätt begränsa utsträckningen av denna diskvalifikation eller genom att underlätta erläggandet av utskylderna eller bådadera. Det gäller också att se till, om möjligen på något sätt de, som utan eget förvållande, genom sjukdom, arbetslöshet eller dylikt, blivit oförmögna att betala utskylderna, skulle kunna undantagas från diskvalifikationen. På samma gång skulle en sådan undersökning taga upp frågan om flyttningsstrecket, som på det allra närmaste sammanhänger med utskyldsstrecket, då det tillkommit för att kontrollera, att den inflyttande medborgaren betalat utskylderna i den kommun, från vilken han inflyttat. I detta avseende kunde man möjligen tänka på förenkling i kontrollen över utskyldernas betalning i den kommun, varifrån valmannen kommer. Men om jag sålunda menar, att frågan om de politiska strecken kan behöva tagas upp till undersökning, så tror jag dock icke, att detta kan ske nu. Här är icke något uppslag alls till en sådan undersökning givet i motionen. Och det har heller icke varit möjligt för konstitutionsutskottet att under denna sommars mycket hårda arbete kunna tränga in i dessa frågor så, att man lyckats få fram några sådana nya uppslag till bedömande av desamma. Då har det icke för mig och mina kamrater återstått annat än att ställa oss på avslag, dock med den motivering, som jag nu sökt antyda.

I en punkt ha vi i varje fall nu liksom vid ett föregående tillfälle ansett tiden för länge sedan vara inne att verkligen göra ett bestämt yrkande, nämligen ifråga om fattigvårdsstrecket, som den föregående talaren berörde. Redan vid 1912 års riksdag har andra kammaren uttalat sig för att hos regeringen begära en undersökning om möjligheten att reformera detta streck så, att rösträtt icke skulle berövas dem, som ha erhållit fattighjälp av mera tillfällig beskaffenhet. Den siste talaren anförde en hel serie av synnerligen upprörande fall, då sjukvård, som kommit hustrun till del, vållat, att mannen förlorat sin rösträtt. Det är naturligtvis icke de enda fall, då detta streck drabbar alldeles för hårt. Det förspörjes ifrån den ena platsen efter den andra att liknande tillämpningar av detta streck äga rum, och till råga på olyckan att strecket tillämpas synnerligen olika på olika platser. Man vet, att om en familj på grund av alldeles oförvållad arbetslöshet för hufvudern skulle bli i det nödlidande tillstånd, att den tillfälligtvis behöfde hjälp från det allmänna, så blir genast denna tillfäl-

liga hjälp en diskvalifikation för mannen att utöva sin rösträtt. Något sådant kan efter mitt förmenande omöjligen ha något som helst ideellt berättigande, man må sedan hålla så strängt som helst på kravet om varje medborgares personliga självständighet såsom villkor för rösträtt.

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.

(Forts.)

I själva verket är det också så, att även högern i konstitutionsutskottet icke har kunnat sluta sina ögon för, att här föreligger ett missförhållande, som är uppenbart, och som icke får fortfa-
ra. Det erkännes av utskottets majoritet, att så är fallet. Men man kryper bakom den omständigheten, att fattigvårdslagstiftningskommittén ännu icke har framlagt sitt betänkande, och man säger sig vilja invänta detta, innan något ingripande sker ifråga om fattigvårdsstrecket. Emot denna ståndpunkt ha reservanterna påvisat, att det icke alls finnes någon anledning att förbinda det ena med det andra. Vare sig fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag blir det ena eller det andra, är det i alla händelser redan nu uppenbart, att fattigvårdsstrecket, såsom det nu är formulerat, blir i hög grad olyckligt i sina verkningar. Det är tid att redan nu taga upp den frågan till bedömande. Om man sedan kommer att organisera fattigvården på det ena eller andra sättet, behöver detta alldeles icke efter vårt sätt att se saken inverka på formuleringen av fattigstrecket i grundlagen, och det kan såvitt jag förstår knappast komma att inverka på den formuleringen. Skulle någon ytterligare belysning av detta förhållande behövas, torde den klart nog föreligga däri, att den som är ordförande i fattigvårdslagstiftningskommittén, nämligen andra kammarens nuvarande talman, själv år 1912 väckte motion om reformering av fattigvårdsstrecket i grundlagen, utan att han ansåg nödvändigt att avvakta fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag.

Jag har, herr talman, med dessa ord givit skäl för att de liberala medlemmarna av utskottet icke kunnat annat än ställa sig på avslag ifråga om den socialdemokratiska motionen i dess helhet. Men jag tror också, att jag givit skäl för, att under alla omständigheter tiden är inne och redan länge varit inne för att ingripa ifråga om fattigvårdsstrecket. Och jag anhåller således, att kammaren med bifall till utskottets hemställan i övrigt måtte för sin del antaga den reservation, som nu av mig, herr Kjellén m. fl. fogats vid utskottets betänkande.

Med herr Edén förenade sig herrar *Leander, Bogren, Ericsson* i Vallsta och *Janson* i Bråten.

Herr Branting: Herr talman! Det är verkligen ett ganska tröstlöst aktstycke, som möter oss i konstitutionsutskottets nu förevarande utlåtande. Allt vad som kostats på denna fråga, som ändå runt om i landet stödes av ett gammalt och djupt rotat folkkrav, har sammanfattats i ett par rader, som redan den förste talaren läste upp, och som har sin tyngdpunkt i att utskottet icke har av de i motionen anförda skäl funnit sig övertygat om behovet

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.

(Forts.)

eller önskvärdheten av, vad som föreslås. Det är alltsammans. Man ställer sig komplett avvisande och oförstående ifrån utskottsmajoritetens sida gent emot dessa krav, och sedan må det ju vara sant, att det göres en reservation beträffande en enda detaljpunkt, men med avseende å allt det andra, i allt, som berör de allra flesta, som nu befinna sig utestängda, där vill man icke på minsta sätt lyssna till de krav, som framställas.

Det är väl ändå så, att det förefaller underligt, att utskottet har kunnat så helt och hållet stänga sig ute ifrån intrycken av de tider, vari vi leva, när det har gått att taga ståndpunkt i dessa avseenden. Ser man då icke inom högerpartiet och inom det liberala partiet — kan jag gärna tillägga — huru det runt omkring oss i de tider av fruktansvärda faror, som de stora folken genomleva, sker tecken och under beträffande deras inre förhållanden. Vad är det då, man egentligen väntar på? Vad vill man här skall inträffa för slags nödtillstånd? Icke nöjd med den fara, som omgiver oss genom världssituationen, vill man, att den skall här bli fullkomligt aktuell och brinnande, innan man vänder sig till folket med fullt förtroende och säger: Nu låta vi motståndet falla gent emot de krav, som vi veta alltjämt framföras ifrån folkdjupet.

Det är ju bekant, huru till och med tsardömet nu i dessa tider lossar på banden, huru det ger löften om frihet åt undertryckta raser och nationer, som aldrig förut kunnat vara tal om under lugna och fredliga tider. Det är ju icke mindre bekant, huru i det stora tyska riket förhållandena likaledes ha förskjutits på ett sätt, som ingen kunnat drömma om, att där i landet skulle varit möjligt under rådande maktförhållanden, huru amnesti utfärdats för politiska förseelser, huru brott mot vad som är Tysklands Akarps-lag inneslutits i denna amnesti, huru lantarbetarne, som hållits utanför föreningsrätten, nu plötsligt erhållit denna sin föreningsrätt, huru den socialdemokratiska pressen, som varit bannlyst ifrån exempelvis Tysklands statsbanors stationer, nu får för första gången där tillhandahållas, huru överhuvudtaget inrapporteras uttalanden ifrån högt ställda personer, ifrån administrationen och även ifrån militärbefälet, att nu får ingen hänsyn tagas till den politiska uppfattningen hos de underordnade, att nu skall det vara slut med dessa partisynpunkter. För den, som känner och vet någonting om huru systematiskt och järnhårt i det tyska landet socialdemokraterna blivit räknade såsom medborgare »av andra klassen», bör dock en sådan omvälvning vara någonting lärorikt och ett Mene Tekel för dem, som vilja fortsätta att utestänga massor av medborgare ifrån deras rättigheter i ena eller andra riktningen, massor av medborgare, med vilka man dock måste räkna, när verklig nödens stund är inne, när farans stund är inne.

Vad är det då, som sker istället hos oss? Ha vi något slags motsvarighet till de känslor, som vi se utlösa sig runt omkring i världen under intrycket av att det nu gäller för staterna att hålla sina medborgare samlade i den yttersta kraftmätningen, uti det yttersta försvaret för sin självständighet? Vad sker då här? Ja, vi

hade Åkarps-lagen en enda liten jämkning uti densamma, som under debatten betecknades med rätta ifrån socialdemokratiskt håll såsom en futtig gest, som gjorts för att visa ett tillmötesgående. Vi ha nyss här behandlat frågan om krigslagsstiftningen och kämpat om den mörka arresten; och man vet ju, — det är uppenbart — att den mörka arresten kommer att i sammanjämningsförslaget ifrån lagutskottet i alla fall stå kvar, fastän andra kammarens stora majoritet uttalat sig däremot.

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.
(Forts.)

Ja, när man ser sådant, vad vilja herrarne, att folket skall tänka om de stämningar och de känslor, som genomgå de svenska maktägande partierna i dessa hänseenden? Och jag må tillägga: Är det egentligen någon nämnvärd skillnad i detta avseende mellan de liberala linjerna och högerlinjerna, när man ser vad de gå ut på i den föreliggande frågan?

Den föregående ärade talaren fäste stort avseende vid att det här gällde en mogen och övermogen fråga nämligen att göra en rättelse beträffande den punkt, uti vilken reservation är avgiven. Ja, i sak är skillnaden emellertid ganska ringa mellan den ståndpunkt, som kommit fram i den liberala reservationen, och ståndpunkten hos utskottsmajoriteten, som ju skrivit detta betänkande, ty bägge erkänna, att här bör göras rättelser och förbättringar. Skillnaden är allenast den, att reservanterna anse, att det bör skrivas till Kungl. Maj:t om den saken, under det att majoriteten finner det vara under nuvarande förhållande onödigt. Men beträffande allt det andra hörde vi ju nyss herr Edén framföra liberalismens nuvarande synpunkt på dessa ting. Det är, att det visat sig så svårt att få till stånd den kompromiss, som ägde rum år 1907, att nu får man icke på en tid framåt i huvudsak rubba densamma. Tro herrarna, att en sådan ståndpunkt verkligen är hållbar? Tro herrarna, att det kan gå för sig att komma ut i landet och säga, att i dessa avseenden få vi ändå lov att stanna väsentligen vid de grundlinjer, som uppdrogos år 1907, när faktiskt 25 % av vår manliga befolkning — jag frånser då alldeles åldersstrecket — berövas sin rösträtt genom de nu rådande förhållandena, och denna procentsiffra — fruktansvärt hög redan såsom medeltal och i genomsnitt — är ofantligt mycket större på de ställen, där industriarbetarne äro hopade i något större antal. Är det rimligt, att ett sådant förhållande får fortfara? Och dock talas det om att det är den svenska nationens uppfattning, att skattskyldigheten skall vara fullgjord för att rösträtt skall erhållas. Ja, jag undrar, om det icke varit så att för icke allt för länge sedan även i publikationer, som utgivits ifrån liberalt håll, man vände sig mot den teori, att rösträtten bör tjänstgöra såsom skatteindrivare. Jag tror, att man förr i detta avseende haft en klarare ståndpunkt, och att man således nu verkligen är benägen att taga ett steg tillbaka ifrån en tidigare ståndpunkt. Det är dock så, att nog har samhället gent emot försumliga skattebetalare maktmedel, som det också med stränghet gör gällande, med det är klart, att där ingenting finnes att taga, där har kejsaren förlorat

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.

(Forts.)

sin rätt och samhället likaså; och det blir då många gånger res-tantier, därför att just där finnes ingenting att taga.

Är det icke så, att det måste verka upprörande, om vi tänka på den situationen, att det här i landet finns en mängd medborgare som stå i den ställningen, att de med svårighet och bekymmer lyckats bevara sin rösträtt, lyckats betala sina skatter. Nu kallas de till värn för fäderneslandet under en situation, som kan innebära fara. De gå där villiga och utan något knot att fullgöra sin skyldighet, även om det många gånger kanske icke märks så klart, att det är nödvändigt, att allesammans tagas i anspråk för så lång tid. Det kan kännas bittert också, då man kanhända finner, att bördorna trycka ganska ojämt på olika delar av befolkningen. Men under den tid de äro utkallade, förfaller skatten, och det är omöjligt, att kunna betala den. Och vad blir då resultatet? Jo, det blir, att sedan komma undan för undan nya skatter, som skola betalas; man kommer efter, ekonomin blir försvagad, och för det är den värnpliktige fullgör sin skyldighet, utan att det frågas efter, om han fullgjort sin skattskyldighet eller icke, kan det bli massor, som stupa nästa gång, när det gäller att gå till val; och då stå de på grund av dessa förhållanden utestängda ifrån valrätt.

Nej, det duger bestämt icke, att man på detta sätt här i vårt land icke tänker på huru stämningen faktiskt är ibland folket, att man icke visar den allra minsta lust att tillmötesgå sådana krav, som här sedan gammalt gång på gång framföras, och måste framföras till dess de vunnit beaktande. Och sannerligen det hjälper med dessa mellanståndpunkter i sådana principiella frågor, där det endast är fråga, om medborgarrätten skall vara verkligt allmän eller icke. Icke hjälper det att härvidlag — alldeles som när det liberala partiet tvekade beträffande 40-graders-skalan, vilken skala dock erkändes egentligen icke hava något förnuftigt skäl för sig — tala om den enkla principen om lika rösträtt. Nej, det går icke an. Det skall vara någonting emellan. På samma sätt är det här nu. Man skall minska antalet av dem, som stupa för strecket, men man vågar icke gå fram till den klara personlighetsprincipen. Den är god nog, när det gäller att kläda blodig skjorta för fäderneslandet, men den duger icke, när det gäller att ha ett ord med vid avgörandet av detta fäderneslands angelägenheter.

Det synes mig, som om tidens allvar borde mana till förändring i den slentrianmässighet, som alltjämt avvisat, vad som framförts från det socialdemokratiska partiet, icke såsom en speciellt socialistisk fordran, utan såsom det gamla demokratiska kravet på medborgarrätt i detta land för var och en, som icke står genom alldeles naturliga skäl utanför. Det är ett krav, som har varit allmänt förut. Det är med vemod, man konstaterar, att folk som förut stått på denna ståndpunkt, vikit tillbaka ifrån det kravets konsekvenser, och det är med bitterhet, man konstaterar, att vår höger absolut bara fortfar med sitt motstånd och på samma gång

som den kräver solidaritet och samling av nationen, icke på minsta sätt vill visa något tillmötesgående.

Herr talman, jag yrkar bifall till den socialdemokratiska motionen.

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.

(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Lindqvist* i Stockholm, *Palmstierna*, *Lindhagen*, *Tengdahl*, *Lundström* i Vreten, *Källman*, *Borg*, *Kropp*, *Johansson* i Uppmälby, *Sjögren*, *Persson* i Norrköping, *Persson* i Västervik, *Lindqvist* i Kosta, *Ingvarson*, *Widlund*, *Borggren*, *Nilsson* i Kristianstad, *Nilsson* i Tånga, *Thorsson*, *Strid*, *Rydén*, *Dahlberg*, *Åkerman* i Halmstad, *Hedström*, *Berg* i Munkfors, *Larsson* i Västerås, *Andersson* i Gävle, *Lindley*, *Sävström*, *Norin*, *Edbom*, *Svensson* i Skönsberg, *Ericson* i Funäsdalen, *Hedlund*, *Engström*, *Hage*, *Stenudd*, *Lindström*, *Rundgren*, *Hagman*, *Eriksson* i Grängesberg, *Sandler*, *Tysk*, *Leksell*, *Flognfält*, *O. Nilsson* i Örebro, *Uddenberg*, *Skareen*, *Kristensson*, *Andersson* i Härklättan och *Törnkvist*.

Herr Hallendorff: Herr talman, mina herrar! I den strid, som här har pågått mellan socialdemokrater och liberaler, kan jag ju ej ha någon som helst anledning att blanda mig.

Jag begärde ordet närmast med anledning av de i och för sig mycket varmhjärtade ord, som herr Palmstierna för en stund sedan uttalade. Det torde vara skäl att fästa hans uppmärksamhet på att han för sitt tal om den ytterliga hårdhjärtanheten på högersidan knappast har någon riktig utgångspunkt i det betänkande som här föreligger, då ju hela utskottet, vars beslut här dikterats av högersidan, principiellt har ställt sig välvilligt mot det yrkande som det nu är fråga om, nämligen om rösträttsbestämmelsernas reformerande i avseende på fattigvårdsstrecket. Det förefaller därför vara väl mycket, då man faller sådana ord som herr Palmstierna. Man kan ha olika meningar om huruvida den ståndpunkt, herr Edén nu förordat, är riktig eller ej; ett principiellt avvisande har dock ej ägt rum.

Men dessutom föranledes jag till en anmärkning vid herr Brantings anförande. Jag undrar, om ej herr Branting ändå något, så att säga, sköt över målet i detta anförande. Tror herr Branting verkligen, att för dem som nu på olika håll förträffligt och med den fullkomligaste vilja till nppoffring, om sådan skulle krävas, deltaga i vaken om vår neutralitet, att för dem de frågor, som herr Branting här framkastade äro så dominerande, att de, mer än något annat, bestämma deras tänkesätt? Jag betvivlar detta i allra högsta grad. Likaledes betvivlar jag, att det finns något som helst fog för den jämförelse herr Branting uppdrog mellan åtskilliga förhållanden i andra länder och förhållandena hos oss. Och slutligen skulle jag när man nu så ofta får höra talas om — det framkom häromdagen, när vi diskuterade den s. k. Åkarpsslagen, och det framkom återigen nu — att i endräftens och samlingens namn skall man göra det och det, som

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammaré m. m.

(Forts.)

sker på andra håll, vilja svara dessa herrar med frågan: göra ni, mina herrar, något motsvarande den omvälvning, som skett på åtskilliga håll? Tag ni ett steg, som visar, att ni i någon mån sentera värdet av den kamp sedan tio, tjugu, trettio, fyrtio år tillbaka som försvarsvänner fört här för att få medel att skydda Sveriges neutralitet, och vars resultat, i den mån det är vunnet är den enda garanti för samma neutralitet för närvarande, tag ni ett steg, som visar en aktiv anslutning till fullkommandet av dessa åtgärder — ni skola ha tillfälle därtill under den nuvarande riksdagen — i sådant fall kanske det ej vore så omöjligt, att åtskilligt motsvarande de företeelser, som äga rum på andra håll, också visade sig här.

Herr Edén: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Branting yttrade, att jag skulle ha framfört såsom skäl för min avvissande hållning mot den socialdemokratiska motionen, att man ej kunde rucka på rösträttskompromissen av 1907. Det är icke ett riktigt återgivande av vad jag sade. Jag har sagt, att denna kompromiss kom till stånd efter synnerligen stora svårigheter, ej minst på den punkt, som gällde det s. k. utskyldsstrecket. Jag har därav dragit den slutsatsen, att om man på den punkten skall kunna rubba kompromissen, hjälper det ej, att man endast kommer fram med det radikalaste yrkande, som över huvud taget gjorts under den föregående tiden, och som under den tiden har visat sig sakna all förutsättning att få en sådan anslutning, att det kan tränga igenom. Det blir inte möjligt att komma till resultat i denna punkt, om man ej ser till, vad det finnes för berättigande i den motsatta ståndpunkten, den som hävdar skatteplikt såsom villkor för rösträtt. Det är inte möjligt att bara säga, att varje oförvitlig medborgare skall få en röst. Det är obestriddt, att det svenska folkets allmänna uppfattning ej vill giva denna rösträtt utan villkor av betald skatt. Och då har jag full rätt att säga, att när dessa svårigheter förut äro väl kända, så tjänar det ej mycket till att ta upp denna sak igen utan att ha sökt på något sätt komma igenom de svårigheterna genom en utväg, som ej tvärt bryter emot vad man måste anse såsom folkets åskådning på denna viktiga punkt.

Herr Branting har också talat om, att man nu skulle ha släppt på liberalt håll den gamla uppfattningen att rösträtten ej får tjäna som skatteindrivare. Det är ej så. Det är ej fråga om att rösträtten skall tjäna som skatteindrivare. Något sådant har jag för min del aldrig kunnat godkänna. Men en annan sak är, att betalandet av skatt kan anses ur principiell synpunkt böra stå som villkor för utövande av rösträtt.

Herr Branting talade också till sist något om att tidens allvar är sådant, att det gäller att komma bort från gammal slentrian. Däri tror jag han har rätt. Men det må icke förmenas mig att säga, att åtminstone i vissa punkter den socialdemokratiska motionen själv har alltför mycket skattat — jag skall kanske

icke säga åt slentrian — men åtminstone åt gamla, förut gjorda formuleringar, som redan visat sig vara icke tillfredsställande och icke genomförbara. Detta gäller alldeles speciellt den formulering, som de socialdemokratiska motionärerna velat giva åt fattigvårdstrecket. Den formuleringen är gammal. Den är ventilerad hela vägen fram under rösträttsfrågans behandling på 1890-talet, och det är uppvisat och konstaterat, att denna formulering, som undantar från rösträtt endast den som står under fattigvårdsstyrelsens målsmansrätt, ej är tillfredsställande och ej kan accepteras. Under sådana förhållanden är det ej riktigt, att man alltjämt ändå försöker driva den igenom. Det kan ändock inte gå. Det är då bättre, att man på denna punkt tar upp ett yrkande, som försöker få fram själva saken men få fram den i annan form, och när riksdagen ej är i tillfälle att själv nu utröna denna form, så få vi tillgripa den vanliga utvägen och skriva till Kungl. Maj:t. Det är sålunda *saken*, som man i denna punkt lika väl vinner genom att bifalla den liberala reservationen som genom att godkänna den socialdemokratiska motionen.

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.
(Forts.)

Detta samma förhållande kan också sägas i ej ringa grad gälla såväl vad angår utskyldsstrecket som vad angår flyttningsstrecket. Och herr Branting har dess bättre ej någon anledning tro, att icke dessa frågor kunna komma upp på ett mera fruktbringande sätt och ett sätt, som ej gör dem på förhand alldeles omöjliga att lösa, om vi verkligen försöka se till den faktiska situationen och se till det berättigade också i den ståndpunkt, som ej kan gå med på hela det socialdemokratiska yrkandet.

Häruti instämde herr *Säfstrand*.

Herr Palmstierna: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord till herr Hallendorff.

Det var ju alldeles påtagligt, att herr Hallendorff i sitt anförande måste erkänna styrkan utav de argument, som framfördes från min sida — och även utav ett par andra talare — då jag undrade hur någonting sådant kan fortfarande passera i vårt land, att fattiga hustrur få läggas in på sjukhus under de omständigheter, som jag nämnde, och deras män därför förlora sin rösträtt, under det att man samtidigt står här i kammaren och prisar dessa män, såsom de mest värdefulla för landet, eller att man låter ungarlarna få behålla sin rösträtt, men tar rösträtten från mannen, som föder åtta å tio barn och vars hustru måst läggas in på de allmänna salarna på barnbördshuset, eller att när epidemier härja i landet, så att hustrun för den skull måste läggas på sjukhus, mannen berövas rösträtten. Det går verkligen ej att ställa sig emot sådana argument.

Men varför kan då ej herr Hallendorff ställa sig på herr Kjelléns i första kammaren sida? Vad är det för ett svepskäl att i detta sammanhang tala om att man skall vänta på fattigvårdslagstiftningskommitténs betänkande? Ty det är ett svepskäl

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.

(Forts.)

och ingenting annat. När här från liberalt håll påyrkas en skrivelse — och det är endast fråga om en skrivelse — kunde väl herrarne, om det vore er *uppriktiga* mening att vilja göra något åt denna sak, gott gå med på ett sådant skrivelseförslag utan att först avvakta detta betänkande, som sedan skall gå till Kungl. Maj:t och därifrån komma fram i form av proposition, varpå det skall behandlas här, så att man först *därpå* skall kunna få besluta en skrivelse härutinnan till Kungl. Maj:t. Det kan således icke vara lämpligt, att den sak, det här gäller, skall på detta sätt kopplas ihop med andra. Är det en riktig ståndpunkt jag företräder, och erkänner herr Hallendorff detta, finns det inga skäl att ej öppet i kammaren säga det och låta en skrivelse nu gå till Kungl. Maj:t i frågan. Det är ren orättfärdighet, som begås i annat fall.

Jag skulle vilja säga ännu ett ord till herr Hallendorff, nämligen med anledning av hans sätt att på ett högst egendomligt vis koppla ihop frågan om landets försvar och rösträtten. Herr Hallendorff är ju historiker, herr Hallendorff förstår säkerligen vad *vi* mena. Från de tider, då tankarna om allmän rösträtt och nationernas uppbyggande medvetet togo sig uttryck hos folken i Europa, har spørsmålet om full delaktighet i bestämmandet av landets öden och den allmänna värnplikten varit förknippade med varandra. Dessa tankar leva ännu hos folket i sitt sammanhang. Herr Hallendorff kan vara övertygad om att detta är en dominerande tanke, och folk känner detta, och när de nu gå ut sida vid sida, så resonera de: »när jag nu går ut, få mina hemmarvarande anhöriga understöd, och därigenom förlorar jag rösträtten, men disponenten, som går som befäl, men kanske det oaktat duger till mindre än de andra, får behålla rösträtten.» Det är dessa gamla tankar sedan århundradet tillbaka om det rättvisa i att den allmänna värnplikten för med sig den allmänna rösträtten, som leva ännu — det går inte att på något sätt förneka — och som också nu skola ta sig uttryck.

Herr Hallendorff begagnade också tillfället att slå sig för bröstet i försvarsfrågan och prisa högerens gärningar. Jag vill helt kort svara härpå med att hänvisa herr Hallendorff till de uttalanden, som hans egen lärofader, professor Hjärne, haft över förra högerregeringen.

Emellertid är det beklämmande, att man ej på en enda punkt utom den här självklara, har kunnat få det liberala partiet med på någon skrivelse ens. Det må vara, att man står på den ståndpunkt, som professor Edén nu förfäktar, men något motiv för att ej avfatta en *skrivelse* från riksdagen även i de övriga punkterna har ej framkommit i hans anförande. Och en känsla av besvikelse måste hos många av oss uppstå, när man ser, hurusom det på håll, där man ännu i *talesätten* fasthåller vid de gamla demokratiska kraven, likväl när det gäller att i svensk lag skriva in dessa demokratiens gamla fordringar, visar tveksamhet och osäkerhet, ja på sina håll även ovillighet som förlamar.

Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Leander: Herr talman, mina herrar! Herr Branting fann det föreliggande betänkandet vara tröstlöst och lät sin tröstlösa stämning gå ut även över liberalerna. Jag ber då att få hänvisa till att de liberala ledamöterna i utskottet reserverat sig gent emot utskottets motivering.

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.

(Forts.)

Vad mig själv beträffar, skall jag visserligen icke dölja, att jag finner, att de så kallade strecken behöva kringskäras, så att de icke måtte vara så breda som de nu äro eller visat sig vara; och jag kan därför på intet sätt instämma i utskottets yttrande, att utskottet icke av de i motionen anförda skäl funnit sig övertygat om behovet eller önskvärdheten därav, att de grunder för den politiska rösträtten och valbarheten, som genom 1907—1909 års rösträttsreform blevo fastslagna, upphävas eller förändras.

Tänker man t. ex. på utskyldsstrecket, så, även om man gillar den principen, att rättigheter kräva också motsvarande skyldigheter, kan man dock icke förstå, varför den kommunala skattskyldigheten och den politiska rösträtten blivit sammankopplade med varandra. Man kan väl tycka, att om staten får sitt, så bör den vara tillfredsställd och kunna släppa fram personer för att utöva sin politiska rösträtt.

Likaså, om man tänker på flyttningsstrecket, är det ju många medborgare, som förlora sin rösträtt genom detta streck, oaktat de icke gjort något värre än flyttat från den ena kommunen till den andra.

Orsaken, varför vi liberala ledamöter inom utskottet ansågo, att vi borde samla oss om fattigvårdsstrecket, var den — i varje fall vad mig beträffar — dels att detta streck ju är det minst tilltalande av alla strecken, och dels att det fanns utsikt att få utskottsmajoriteten med oss om denna punkt. Men det lyckades nu icke för oss, när det kom till stycket. Då det emellertid icke lyckats att ens rörande denna lilla reform få konstitutionsutskottet med, hur skulle man då kunna tänka sig, att utskottet och sedan första kammaren skulle kunna gå med på att genomföra så genomgripande krav, som de i motionen framställda? Jag förmodar också, att motionärerna icke heller själva tänkt sig, att detta skulle vara möjligt, utan de ha framfört sin motion endast såsom en demonstration. Det kan ju ha sin betydelse, att man demonstrerar, men skall man vinna något verkligt, måste man nog nöja sig med mindre än att få allt på en gång. För min del tror jag, att om denna kammare den ena gången efter den andra upprepar sin begäran att få modifikation i vad fattigvårdsstrecket angår, så skall väl ändå första kammaren i längden icke kunna motstå denna begäran, utan befinnas villig att gå med på densamma. Vi ha ju nu fått en högerledamot med oss på vår reservation, och nästa år får man väl hoppas, att åter en eller kanske flera gå med, eller att det blir utskottets beslut att föreslå riksdagen en skrivelse till Kungl. Maj:t rörande denna sak, och därigenom är ju ändock något vunnit.

Vi säga således inte, att det är bra som det är, men vi anse

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.

(Forts.)

i alla fall, att man bör handla så, att man åtminstone vinner något och att de värsta oegentligheterna komma bort; och på grund härav ha vi ställt oss på den ståndpunkt, som skett.

Jag ber, på grund av vad jag anfört och av vad som också är anfört i reservationen, att få instämna med herr Edén uti hans yrkande.

Herr Branting: Herr talman! När herr Hallendorff yttrade, att han icke trodde, att dessa frågor vore så dominerande bland de djupare leden, som vår uppfattning gav vid handen, så nödgas jag svara honom, att då känner han icke alls stämningen inom dessa kretsar. Det är nog så, att även de, som mången gång icke fästa sig så mycket vid att utöva sin rösträtt — det finns ju likgiltiga inom alla klasser och även inom arbetarklassen — dock i alla fall alltid känna den olikställighet, som ligger i att de äro uteslutna ytterst på grund av sin fattigdom, medan andra icke äro uteslutna.

Det yttrades av herr Edén, att så stora svårigheter hade mött vid genomförandet av rösträttskompromissen 1907, icke minst i fråga om utskyldsstrecket. Ja, det är för mig någonting fullkomligt obekant; jag tror, att utskyldsstreckets princip, sådan den nu föreligger, överflyttades helt enkelt från den gamla censusrösträtten. Det gjordes en liten begränsning i fråga om tiden, men det är i alla fall alltjämt ett stycke censusrösträtt kvar i hela detta utskyldsstreck, och därför harmonierar det icke med den allmänna rösträtts grundsats, som man sade sig vilja införa. På den punkten tror jag, att man icke hade några svårigheter alls att då åstadkomma en uppgörelse mellan de borgerliga partierna, ty det är alldeles visst, att i den punkten höll man sig till det gamla, och därför ville man icke lyssna till vårt krav på en konsekvent demokratisering.

Det talades också av herr Leander om, att liberalerna ju ha reserverat sig mot motiveringen — ja visst ha de det. Det fattades bara, att de skulle ställt sig fullständigt och i allo på högerståndpunkten; men det är väl någonting ganska beklämande att här se representanter för ett parti, som i alla fall vill vara ett vänsterparti och som många gånger berömmar sig av att stå de folkliga synpunkterna mycket nära och vilja föra fram dem, att se representanter för ett sådant parti icke taga fasta i fråga om anmärkningarna mot de nuvarande rösträttsbestämmelserna på mera än en enda punkt, om vilken man kan säga, att redan i princip enighet råder på alla håll och att där måste en ändring åstadkommas. Men allt detta, som herr Edén talade om, att man i alla fall borde begränsa det manfall, som nu följer på grund av bestämmelserna om utskyldsstrecket, har icke på minsta sätt tagit mandom i form av något uttalande från de liberala ledamöternas i konstitutionsutskottets sida. Så liten vikt fäster man numera på liberalt håll vid dessa saker, att man anser det vara tillräckligt

med ett yttrande här i kammaren och gör icke något yrkande på att i den saken ett verkligt initiativ skall tagas.

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.
(Forts.)

Nog blir det väl ändå, därest icke det sker sådana påtryckningar av det ena eller andra slaget, att alla verkligen få upp ögonen för nödvändigheten att låta nationen i dessa avseenden känna sig som en enhet, nog blir det väl ändå, om allt skall gå sin vanliga gång, tillräckligt med avprutningar, tillräcklig plats för kompromisser sedermera i frågans fortsatta behandling. Men det liberala partiet har vid detta tillfälle, såsom jag ser saken, förspilt möjligheten att verkligen göra en förskjutning till förmån för ett demokratiskt önskemål och förspilt den möjligheten genom sin likgiltiga hållning inför den stora frågan om utskyldstrecket, där stora massor av vårt folk alltjämt stupar. Det är detta, som är det beklagliga och vilket man, såsom jag nyss yttrade, måste med vemod konstatera, på samma gång som man fortfarande måste erfara en verklig bitterhet av att se, att det tydligen behöves ännu mycket starkare påfrestningar på nationens kanhända existens, för att högern skall få upp ögonen för nödvändigheten av att det folk, som i vapen skall värna fäderneslandet, det folket skall också i fredens dagar ha rösträtt inom det samma.

Herr Hallendorff: Herr talman! Blott ett par erinringar!

Jag vill mot herr Branting påpeka, att jag icke förnekade, att ett mycket starkt intresse för frågan funnes, men att jag betvivlade, att den var så allt dominerande, som herr Branting i sitt anförande tycktes vilja ange.

Herr Palmstierna riktade en — jag höll nästan på att säga — personlig anmärkning gent emot mig och min ståndpunkt. Ja, jag vill säga herr Palmstierna, att jag har icke egentligen någon anledning att taga detta mycket åt mig, därför att jag över huvud taget icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet. Jag tillåter mig dessutom påpeka, att skillnaden är dock icke så stor, om man som herr Palmstierna så starkt ivrade för, nu beslutar sig för en skrivelse, eller om man avvaktar resultatet av fattigvårdslagstiftningens förändring, som högern pekat på. Här är ju i alla fall ett så pass allmänt erkänt krav, att man kan säga, att ett initiativ kan komma mycket fort.

Herr Palmstierna yttrade, att jag på ett egendomligt sätt hopkopplat vissa frågor. Ja, den hopkopplingen har icke jag gjort, utan jag har anknutit helt enkelt till vad som kort förut sagts. Men då herr Palmstierna uttalade, att han fann högerns ståndpunkt mycket beklämande, så finner jag det för min del beklämande, att man visserligen är mån om en hopkoppling, när det gäller att ur pålagda bördor dra konsekvenser för vinnande av nya rättigheter, men däremot icke vidare vill erkänna, åtminstone icke på alla håll, att de förmåner, som man åtnjuter, också kunna kräva ökade bördor.

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.

(Forts.)

Herr Jönsson i Slätåker: Herr talman, mina herrar! Under vanliga förhållanden skulle jag nog tyst och stilla ha gått fram och lagt min röst i urnan för det förslag, som jag funnit vara det rätta; men nu kan jag icke underlåta att, sedan jag hört friherre Palmstiernas första uppträdande, däri han utan någon motivering riktade sig mot hela högern, protestera däremot. Jag får verkligen säga, att jag tycker, att det är ganska ofint av herr friherre Palmstierna att uppträda på detta sätt. Han vet icke, att samma känslor, som han gav uttryck åt, de delas även av många bland högerns män. Friherre Palmstierna skall icke sätta sig alltför mycket till doms över oss, ty det kan hända, att han själv behöver ta åt sig något av det här.

Det må icke förtänkas, mina herrar, att man vid sådana utfall känner sig upprörd, och det är nära nog, att man skulle vilja stelna till, så att de vänliga känslor, som man hyser för saken, komma att ställa sig på en annan bog, och det kan hända, att en eller annan också i verkligheten kommer att reagera ditåt.

Jag kan icke heller förstå anledningen till det utfall, som herr friherre Palmstierna gjort emot högern. Det finns ju en person inom högern och t. o. m. en framstående person inom densamma, som står på den liberala reservationen, och det må väl sägas, att utskottsutlåtandet är, åtminstone i fråga om fattigvårdsstrecket, mycket välvilligt lagt. Jag tycker för min del, att friherre Palmstiernas utfall äro fullständigt omotiverade här i detta fall.

Jag skall, mina herrar, be att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herrar Edén och Kjellén m. fl. men jag skall tillåta mig säga, att denna min uppfattning är icke påverkad av herr friherre Palmstiernas uppträdande här i dag, utan den har varit grundlagd långt därförinnan.

I detta yttrande instämde herrar *Westman*, *Indebetou*, *Somelius*, *Jespersion*, *Larsson* i Bondarve, *Lingström*, *Henrikson*, *Johansson* i Brånalt, *Lindvall*, *Holmdahl* och *Gustafsson* i Örebro.

Herr Lindman: Herr talman! Ja, det är ju på det sättet, att man på socialdemokratiskt håll sedan gammalt intar den ståndpunkten, att man vill ha bort så gott som alla streck. På den ståndpunkten står naturligtvis också herr Palmstierna, men det synes mig, att han skulle kunna tala för denna sin uppfattning utan att behöva på ett så pass, om jag så får säga, agitatoriskt sätt sammankoppla denna sak med en helt annan fråga, såsom han gjort. Det må nu visserligen vara hans ensak att så göra, men sa, som han framlade dessa sakers sammanhang, förbisåg han, synes det mig, helt och hållet, att denna fråga dock icke får ses bara ur denna enda synpunkt utan även ur åtskilliga andra. Man borde väl alltså kunna lugnt och besinningsfullt diskutera frågan utan att använda sådana agitatoriska medel för att nå det mål, som man vill komma till.

Det är väl i alla fall så, att det icke kan förnekas — och det är nog intet svepskäl, herr Palmstierna — att det är med rätta, man framhållit, att denna fråga sammanhänger med fattigvårdslagstiftningsreformen. Det kan visserligen vara riktigt, invänder herr Palmstierna, men därav följer icke, att den icke nu kan brytas ut och behandlas särskilt för sig. Då emellertid frågan faktiskt nära hänger samman med fattigvårdslagstiftningen, så synas mig de starkare skälen tala för att den får sin lösning i samband med den förestående reformeringen av denna. För övrigt tror jag för min del, att en sådan skrivelse som den, som här föreslagits, i själva verket icke skulle komma att leda till annat än att frågan i alla fall komme att tagas upp i samband med fattigvårdslagstiftningen.

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.
(Forts.)

Jag har i denna fråga naturligtvis den uppfattningen, som också uttalats av herr Edén, att på detta område rättigheter och skyldigheter höra nära ihop. Herr Branting vill ha allmän rösträtt och säger, att vår nuvarande rösträtt icke är allmän, utan i viss grad en censusrösträtt. Jag förstår också mycket väl, att man på socialdemokratiskt håll arbetar i den riktning herr Branting angiver, men för min del anser jag, att vi med 1909 års rösträttsreform togo ett mycket stort steg framåt. Det var en stor mängd nya väljare, som då tillkommo, och jag tror icke, att man på något håll skall kunna säga, att den rösträttsreformen icke var betydande. Ja, jag vågar tvärtom säga, att den var *mycket* betydande. Men då är det väl ändå mycket begärt, då man nu från socialdemokratiskt håll kommer och säger: nu fordra vi allt. Nu fordra vi, att allt som, då den reformen genomfördes 1907 och 1909, talades från de moderatas och högerens sida, skall utan vidare kastas över bord. Nu är det den socialdemokratiska ståndpunkten, som skall gå segrande fram, och denna är den enda rätta. Jag tror icke, att man kan resonera på det sättet. Jag tror icke, att det finns tillräckliga skäl för vad som från motparten fordras, nämligen att denna ytterligare utsträckta allmänna rösträtt skall bifallas nu omedelbart. Och då man vill göra gällande, att högern icke har någon känsla för enigheten inom folket och därför icke vill offra något för att åstadkomma det samförstånd, som särskilt i dessa dagar bör finnas emellan alla Sveriges invånare och även dem, som äro ute för att fullgöra sin skyldighet till fosterlandets försvar, så vågar jag verkligen säga, att det icke finnes fog för ett sådant tal.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: I denna viktiga fråga förefaller det mig, som borde man tala ganska mycket, och att alla, som hava något på hjärtat, böra säga sin mening, så att icke denna sak, såsom det i början av debatten såg ut att gå, framstår som en obetydlig angelägenhet, för närvarande underordnad försvarsfrågan. Nu har emellertid särskilt genom herr Brantings anförande, saken fått sin

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.
(Forts.)

rätta läggning. Jag är också i allt väsentligt förekommen av herr Branting och skall bara be att få tillägga några ord.

Jag anknyter mig då till herr Lindmans tal om den s. k. enigheten, detta begrepp, som nu svävar över våra huvuden och för vars skull allt möjligt skall ske, som man annars kanske inte så gärna skulle vilja vara med om. Den är ganska farlig, denna enighetssträvan, som gör sig gällande, ty rösten är visserligen Jakobs röst, men där finnas så många ludna händer. Vad är det, som skall ske i denna enighets tecken? Låt oss då icke duperas av det vackra ordet och de fosterländska draperierna, utan låt oss lyfta en smula på dessa slöjor och se, vilka händer det är, som laborera där under. Vad är det alltså som skall ske? Varom skola vi vara eniga? Icke är det några vänsterkrav, som skola förverkligas vid sidan av den så kallade försvarsfrågan, men däremot allt, som kan befordra och fastslå högerns maktställning — däri ligger det! — på det fattiga folkets bekostnad. Ja, det har ju gjorts några små medgivanden, såsom herr Branting erinrade om. Häktningrätten för allmän åklagare i Akarpsmål är borta, och det kan ju hända, att högern får ge efter något litet i fråga om den mörka arresten i krigslagstiftningen. Men det är också allt. Vad begär man då i stället? Jo, ettårig värnplikt, praktiskt taget, och oöverskådliga kontanta krigskontributioner. Man begär ofantligt ökade bördor, men man vill icke ge motsvarande medborgerliga rättigheter. Vad som är det trista och det förtvivalde i denna situation och som kommer att en gång som en stormflod bryta sönder all enighet, det är, att man lastar på folket dessa nya pålagor och tror, att man samtidigt skall kunna ostraffat få trampa ned dess medborgerliga rättigheter och få det ännu mer under isen. Om det funnes någon flykt och någon hederlighet över denna politik, så skulle det icke kunna råda mer än en tanke därom, att skall man lägga allt detta på folket, så finns det absolut ingen möjlighet att icke också ge det fulla medborgerliga rättigheter.

Herr Lindman säger, att det är förmätet att fordra allt. Vi fordra endast det primära, det primitiva, att det skall erkännas, att även de fattiga äro medborgare och skola ha rösträtt, utan att som nu falla på utskyldsstrecket och även fattigvårdsstrecket. Det är för denna viktiga princip vi strida. Det är så mycket angelägnare efter det liberala partiets kapitulation över hela linjen, ty även här måste man säga, att skall det någonsin gå framåt här i landet, så måste detta parti försvinna — nej, jag vill icke säga försvinna, utan pånyttfödas. Vad vi absolut fordra, det är full medborgarrätt åt dessa, som nu falla på utskyldsstrecket och fattigvårdsstrecket. — om kvinnorna få vi tala i nästa ärende. De falla på dessa streck icke därför att de äro sämre människor, utan därför att de äro fattiga, herr Edén och herr Lindman. Nu kommer deras ställning att bli ännu svårare genom de bördor, man för framtiden skall lägga på dem. Dessa människor leva under nuvarande dyra tider så att säga ur hand i mun, och när så ut-

skylderna komma, så stå de där och kunna icke betala. Vi ha således icke någon lika rösträtt, utan vi ha en rösträtt för dem, som ha tillräckligt med pengar, och en annan för dem som ha litet eller nästan intet. Vilken oerhörd humbug, vilken oerhörd orätrådighet och dubbel orättvisa att i dessa dagar vilja försvara något sådant!

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.

(Forts.)

Vi togo ett ofantligt stort steg framåt 1909, sade herr Lindman. Vilka steg tar man då nu i författningsfrågan? Jo, man tar stora steg tillbaka. Ty vad gör man för att dessa fattiga folk skall få bibehålla sin rösträtt? Man lägger pensionsavgifterna tillsammans med statsutskylderna, och på så sätt blir det ännu svårare för de fattiga att betala och ännu större utsikter för dem att falla på utskyldsstreet. Man vill ha en myckenhet familjers faktiska försörjare ute i militär tjänstgöring ett helt år, och följden blir, att de icke kunna bekosta familjens uppehälle utan falla på fattigvårdsstreet. Nu har man också uttagit landstormsmän i ofantlig utsträckning, varigenom många fattiga familjeförsörjare komma i en sådan situation, att de förlora sin rösträtt. Herr Hallendorff trodde, att dessa landstormsmän fullgöra sin skyldighet så synnerligen villigt. Ja, de äro nog villiga, när de förstå, att det behövs, men de vilja säkerligen icke vara föremål för något experimenterande av det militära nitet. Jag har fått meddelanden från sådana landstormsmän, som förklarar, att deras tjänstgöring på den och den orten varit en ofantlig humbug — det är deras eget uttryck. Och för detta skall nu ytterligare en massa människor på grund av sin fattigdom förlora sin rösträtt. Ni förstå väl, att genom alla dessa ökade bördor folkets medborgarrätt allt mer undergräves, så att allt större och större skaror falla på dessa streck. Men detta ser högern ofantligt gärna, ty dess maktställning växer härigenom kanske med en lavinartad fart, allt under det den draperar sig i prälände fosterländska färger.

Hur har det vidare gått med alla sociala frågor på olika områden, som föras fram från socialdemokratiskt och även liberalt håll? Ett bleklagt nej från högern. Den vill icke ge något eget fädernesland åt det egna folket inom det egna landets gränser. Bara nej till allt sådant och så ökade rustningar och bördor, men inga motsvarande rättigheter. Det kunna ni ju i alla fall förstå, att ett sådant krig mot folket inom det egna landet, det föder blod och tårar likaväl som det andra kriget. Och ett sådant krig leder icke till fred, utan det leder till att revanschidén kommer att sätta sig fast hos folket. Ni kunna vara förvissade, att efter er kommer syndafloden. Nu först kommer den verkliga striden. Nu skola vi, nu måste vi bekämpa hela detta system, hela denna omedgörlighet, hela detta förtryck. Och vi hoppas, att åtminstone någon del av det liberala partiet skall såsom en fågel Phoenix stå upp ur sin nuvarande ohjälpliga aska och hjälpa socialdemokraterna i deras bemödanden att i någon man återvinna åt folket dess förlorade fädernesland. Då kunna vi kanske uppnå en verklig enighet, med lika, och icke på förmögenhet beroende, medborgerliga rättigheter.

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.

(Forts.)

Nu kommer den stora enigheten, säger man. Jag svarar: nu börjar kriget, och nu börjar det på allvar.

Herr Hildebrand: Herr talman! Av skäl, som redan under debatten anförts, synes det mig icke möjligt att gå med på den framlagda motionen. Man har då att välja emellan utskottets hemställan och den av herr Edén m. fl. avgivna reservationen. Det förefaller mig, att man på några håll har oerhört överdrivit skillnaden emellan dessa båda förslag. Ser man på reservationen, så hemställes däri om en skrivelse till Kungl. Maj:t. i vilken begäres utredning och förslag i den riktningen, att »§ 16 mom. b) i riksdagsordningen må kunna på sådant sätt förändras, att från valrätt icke uteslutes den, som av den allmänna fattigvården åtnjuter understöd av mera tillfällig beskaffenhet». Ser man så på vad utskottet sagt, så finnes i dess utlåtande icke något som helst underkännande av att detta är en behjärtansvärd angelägenhet. Där står, att av vad som anförts torde framgå, att »en modifikation av gällande bestämmelse angående det så kallade fattigvårdsstrecket kunde ifrågasättas». Sedan åberopas ett uttalande från en tidigare behandling av frågan, att man borde avvakta resultatet av fattigvårdslagstiftningens omarbetning, innan ändringsförslag i grundlagen i ifrågavarande avseende begärdes. Och slutligen stannar utskottet vid att »den förevarande frågan för närvarande ej lämpligen bör föranleda någon riksdagens åtgärd».

Skillnaden mellan utskottets och reservanternas ståndpunkt synes mig alltså vara ganska liten. Utskottet har till den grad givit på hand, att en ändring härvidlag bör anses motiverad, att det synes mig mycket svårt att tänka sig, att utskottet skulle kunna, när fattigvårdsförslaget en gång framlagts, underlåta att i samband därmed tillstyrka en sådan förändring. Det förefaller mig därför, som om man måste känna en viss tvekan, hurvida man bör gå med utskottet eller med reservanterna. Jag hade begärt ordet redan innan en föregående högertalare här uttalade sig till förmån för reservationen, och även jag har velat med detta mitt yttrande uttala, att jag för min del kommer att gå med på reservationen, som synes mig stå på samma grundval som utskottets utlåtande, men i sak vara något klarare.

Herr *Herlitz* instämde häruti.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet för att i anledning av herr Lindmans yttrande få säga några ord.

Han började sitt anförande med att säga, att vi socialdemokrater vilja ha bort alla streck. Ja, det är ganska naturligt, att man vill försöka åstadkomma största möjlighet för medborgarna att göra sin röst gällande uti den församling, där deras öden skola länkas. Jag tror, att i det yrkandet ligger det en sådan obe-

stridlig styrka genom själva innebörden av saken, att det en vacker dag skall lyckas bli genomfört trots allt motstånd.

Herr Lindman konstaterade, att vi tagit ett bra steg till lösande av rösträttsfrågan i det förslag som han själv var fram-bärare av, men att icke detta steg är tillräckligt, det framgår uppenbart av de diskussioner, som förts här, och det framgår uppenbart av det orimligt stora manfall, som sker vid valurnorna. Ty det är väl ingen av herrarna, som vill driva den satsen, att alla de landets medborgare, som sakna tillfälle att utöva sin röst-rätt, också skulle sakna villighet att fullgöra sina medborgerliga skyldigheter. Om man icke kan driva den satsen, då bjuder väl logiken att medgiva, att alla de, av vilka krävas medborgerliga skyldigheter, också skola äga rätt att gå fram till valurnorna. Det förefaller mig så tydligt och klart, att man icke år 1914 i riksdagens andra kammare skulle behöva göra några krumsprång för att komma undan detta. Herr Lindman erkänner i sitt yt-terande, att den rösträttsreform, som vi fick 1907 icke innebar vad vi borde ha.

Ang. utsträck-
ning av val-
rätten till riks-
dagens andra
kammare m. m.
(Forts.)

Nu sade herr Hallendorff, när han hade sitt anförande, att den massa — han begagnade icke det uttrycket — men i varje fall de personer, som äro uteslutna från rätten att deltaga i val, icke se på detta spörsmål med samma levande intresse, som vi försöka här framkonstruera i denna debatt. Då skulle jag vilja hänvisa herr Hallendorff till att stifta något närmare bekantskap med dessa personer, som röra sig på arbetsplatserna, som få lyda fabrikspiporna, när de ha något arbete, och som få lov att arbeta synnerligen hårt för att kunna få ut så mycket av sitt dagsverke, att det räcker till familjens uppehälle. Det gäller särskilt på de håll, där tomtjobbare och andra skränande fosterlandsvänner göra allt för att förhindra dem att betala sina skatter, ty hyror och annat drivas upp i höjden, så att människorna icke kunna få inkomsterna att räcka till. Då är det också egendomligt att höra i denna debatt, att man försöker anlägga den synpunkten: Herre Gud, slå er till ro, vi ha ju i motiveringen givit vissa erkännan-den åt det berättigade i ert strävande. Skola då alla dessa vänta, dessa som nu vid den ena mobiliseringen efter den andra kommen-deras ut att fullgöra sina medborgerliga skyldigheter som genom omständigheter, över vilka de icke kunna öva något inflytande, drivas ifrån sina sysselsättningar och bli i avsaknad av inkomst, bli oförmögna att betala hyran, bli vräkta på gatan och kanske, om det skulle behaga Hans Majestät Konungen att nästa år upp-lösa riksdagen, omöjligen kunna få gå fram till valurnorna.

Jag tycker, att allt talar för, att man borde gå en annan väg än den, som båda de borgerliga partierna nu gått. Det hade varit riktigt, om såväl första kammaren som andra kammaren tagit ett bestämt steg i denna fråga, tagit ett förslag, som hade i någon mån visat, att man ville tillmötesgå i just detta avgörande ögon-blick.

Herr Hallendorff sade: vill ni taga något steg till mötes och

Ang. utsträck-
ning av val-
rätten till riks-
dagens andra
kammare m. m.

(Forts.)

visa, att ni vill hjälpa oss, som under ett tjugotal år strävat att få försvarsfrågan löst? Till detta skulle jag vilja säga: har icke varenda svensk man i detta nu visat, att han trots allt ändock vill göra sin skyldighet som medborgare? Jag vill säga gent emot det andra, som herr Hallendorff sökte föra fram: är det säkert, att strävandet efter att göra den militära budgeten år från år dyrare är det enda bärande momentet i den försvarskraft, som vi kunna leverera? Jag bestrider detta. Det är icke absolut säkert, att den försvarsreform, som vi kanske om några dagar skola behandla, ger oss större styrka, därför att det kräves flera miljoner. Det kan hända, att bördorna bli så tunga, att det på dem, som redan nu tryckas så orimligt av detta, verkar alldeles rakt motsatt.

Jag är därför övertygad om att riksdagen skulle bäst främja landets intressen, om den bifölle den motion, som vi tillåtit oss väcka i förevarande fråga, och jag skall utan att vidare uttänja debatten be att få yrka bifall till densamma.

Herr Palmstierna: Herr talman! Jag begärde närmast ordet för att giva en komplimang till herr Jönsson i Slätåker, en komplimang, som jag tror kanske är den vackraste, som han gärna kan få. När jag nämligen hörde herr Jönssons i Slätåker anförande, rann mig i minnet såsom ganska karaktäristiskt för honom det uttrycket, att svensken är trög, men full av hetsigheter. Herr Jönsson är en äkta svensk. Jag kan nämligen icke tolka de uttalanden, som herr Jönsson i Slätåker fällde här, när han tillät sig det omdömet om mina yttranden, att de skulle vara ofina och utmanande o. s. v., annat än såsom ett utslag av en viss hetsighet för ögonblicket, som för övrigt kunde vara ganska förklarlig.

Herr Lindman yttrade, att mitt anförande var agitatoriskt. Omdömena kunna ju vara olika. Nåväl, om mitt anförande varit agitatoriskt, tror jag, att dagens debatt ger vid handen, att skäl stundom finnas att slå till ganska hårt. Debatten har medfört åtskilliga värdefulla vinster av klarhet — och detta har också framgått av instämmanden från olika håll — rörande en del ganska ömtåliga punkter. Emellertid förstå ni icke, mina herrar, som vilja framställa klander mot mitt anförande, förstå ni icke, att jag känner detta djupt på grund av erfarenheter på erfarenheter under årens lopp och under den sista tiden? Därför säger jag min ärliga mening rent ut på ärligt språk, och jag hoppas, att detta också skall respekteras av herr Jönsson i Slätåker.

Nu vill jag emellertid säga, att jag undrar icke på, om herr Jönsson i Slätåker känner sig illa till mods; det skulle jag också göra i hans ställning. Han känner det obehagligt, när högern blir angripen, han vill vara solidarisk med detta parti, han vill icke uppträda mot partiets ledare, herr Lindman, eller mot sina vänner i konstitutionsutskottet och dess majoritet, och denna majoritet är stor — den är icke mindre än nio stycken — och därför är det icke så trevligt att känna, att högern blir angripen i samma stund, man själv icke kan vara solidarisk med densamma.

Den vinsten har herr Jönsson i Slätåker dock själv fått av mitt anförande under denna debatt, att han fått tillfälle att deklarerera sin ståndpunkt i denna fråga, och därmed har han säkerligen också vunnit i mängas av denna kammarens ledamöters ögon.

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.

(Forts.)

Ett ord till herr Lindman, ett ord, som jag skulle vilja särskilt fästa till dagens protokoll. Han sade, att vi tagit ett stort steg mot den allmänna rösträtten, och därmed har för första gången från högerhåll och från högerens ledare erkänts, att vi icke ha den allmänna rösträtten i detta land, utan att det blott var ett steg i den riktningen, som togs 1909. Detta bör strykas under. Rösträttsstriden är icke avslutad, förr än den allmänna rösträtten är genomförd.

Herr Andersson i Skivarp: Herr talman! Jag kan icke inse vad det egentligen är för skillnad mellan reservanternas och utskottets förslag i den här punkten. Utskottet säger ju, att redan 1909, då det var fråga om det här förslaget, förelåg ett likadant skrivelseförslag som detta här i kammaren, som avlogs av första kammaren, men att under debatten i första kammaren ganska bestämt framhölls, att förslaget borde behandlas i sammanhang med fattigvårdslagstiftningsfrågan, som då låg under behandling, liksom den ännu gör. Jag får för min del säga, att jag icke egentligen ser någon skillnad mellan att bifalla utskottets förslag eller att bifalla reservationen. Jag kan mycket väl — och det har jag också sagt mina kamrater — vara med om att rösta för reservationen. Vi komma icke fortare fram, förmenar jag, om vi bifalla reservanternas förslag, och vi komma icke heller fortare fram, om vi bifalla det förslag, som motionärerna framlagt, därför att förslaget måste å nyo behandlas efter valen.

Men, mina herrar, det är en annan sak, som jag skulle vilja säga. Herr Palmstierna tyckte det var besynnerligt, att herr Jönsson i Slätåker tog så hårt i. Men jag tyckte, att vad han sade hade en god verkan. De som sågo, hur herr Palmstierna uppträdde, huru han slog i bänken och i bordet och huru han fäktade med armarna, de märkte nog sedan, att herr Jönssons anförande haft en mycket god verkan; sådant kan vara nödvändigt många gånger.

Vad sedan beträffar min vän herr Thorssons tal om skrävande fosterlandsvänner, så tror jag, att de, som hörde herr Thorsson, hade anledning tycka, att det varit bäst, om detta icke blivit sagt, ty det träffade nog Thorsson hårdast.

Jag vill sluta med att säga, att som frågan nu ligger, ber jag att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Zetterstrand: Herr talman! Jag bidrog också med min röst till genomförande av den senaste rösträttsreformen, och när jag gjorde detta, hade jag den uppfattningen, att denna reform var ganska stor. Men jag vet också, att den innebär, att rättigheter skola atföljas av skyldigheter, och den åsikten anser

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.

(Forts.)

jag fortfarande vara den riktiga. Nu har emellertid visats, att det är så ofantligt många valmän, som falla för skattestrecket. Jag tror, att man under kommande riksdagar bör se till, att utvecklingen går i den riktningen, att den möjliggör för de ekonomiskt svaga att komma över detta streck. Jag tror man bör se till, att om en familj drabbas av sjukdom och dylikt, familjeförsörjaren därför icke får vidkännas förlust av rösträtten, och jag tror också, att familjefäder med flera barn böra ha större frikallelse från skatterna, än vad nu är fallet. På detta sätt borde skatterna för sådana personer kunna minskas så mycket, att det icke borde vara svårt att betala dem, och därigenom skulle man också kunna upprätthålla kravet, att rättigheter böra motsvaras av skyldigheter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Edén: Herr talman! Ett par talare från högern ha sökt en viss tröst i att det egentligen icke skulle vara någon skillnad mellan vad utskottet yttrat rörande fattigvårdsstrecket och det förslag, som jag jämte några kamrater från utskottet avgivit. Jag kan tyvärr icke unna dem denna tröst. Skillnaden är ganska väsentlig därigenom, att utskottets utlåtande lägger saken så, att det kopplar ihop denna fråga om fattigvårdsstrecket med en blivande fattigvårdslagstiftning. Om man följer utskottets tankegång, så skulle man vara beroende av fattigvårdslagstiftningens omarbetande och dess antagande av riksdagen, innan man kunde röra vid frågan om det politiska fattigvårdsstrecket. Det lär icke kunna hjälpas, att utskottets ställning till denna sak, som här framkallat så stark indignation, har bra stor likhet med att rent av söka skäl för att förhåla frågan. Det är därför reservationen kommit fram, och det är därför det betyder något väsentligt annat, om man bifaller reservationen, än om man går med på utskottets hemställan.

Herr Lindman: Herr talman! Blott några ord med anledning av herr Palmstiernas sista yttrande.

Man har icke rätt att, som herr Palmstierna gjorde, slå fast vad en talare yttrat, utan att vara säker på vad vederbörande verkligen sagt. Detta vill jag nämna med anledning av herr Palmstiernas bedömande av mitt yttrande om den allmänna rösträtten. Jag vill då för min del säga, att den allmänna rösträtten finns icke ens i det socialdemokratiska förslaget; det finnes icke något parti, som icke med den allmänna rösträtten förbinder en eller flera inskränkningar. Det är endast detta jag velat säga.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande den i ämnet väckta motionen, nämligen dels på bifall till motionen, dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande

ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren avslår förevarande av herr Branting m. fl. väckta motion, nr 243, röstar

Ang. utsträckning av valrätten till riksdagens andra kammare m. m.

(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit berörda motion.

Voteringen utvisade 116 ja mot 85 nej, vadan kammaren avslagit den i ämnet väckta motionen.

Härefter gav herr talmannen propositioner beträffande den av herrar Edén, Kjellén, Stadener m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, nämligen först på bifall till berörda reservation samt vidare på avslag å densamma; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller den reservation, som vid konstitutionsutskottets förevarande utlåtande nr 27 avgivits av herrar Edén, Kjellén, Stadener m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit berörda reservation.

Omröstningen utföll med 160 ja mot 35 nej; och hade kammaren alltså bifallit det av herrar Edén, Kjellén, Stadener m. fl. i deras reservation framställda förslaget.

Utskottets hemställan förklarades vara besvarad genom kammarens ovanberörda beslut.

6 §.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av dels väckta motioner om politisk valrätt och valbarhet för kvinnor dels ock väckt motion om ändrad lydelse av §§ 9, 16 och 19 riksdagsordningen.

Ang. politisk valrätt och valbarhet för kvinnor.

Till konstitutionsutskottets behandling hade hänvisats två lika lydande motioner, nämligen nr 87 i första kammaren av herr *Kvarn-*

Ang. politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor.
(Forts.)

zélius m. fl. och nu 227 i andra kammaren av herr *Staaß m. fl.*, uti vilka motioner hemstälts, att riksdagen måtte för sin del besluta, att §§ 9, 16, 19, 21 och 24 riksdagsordningen skulle erhålla viss i motionerna angiven ändrad lydelse, åsyftande att bereda kvinna rätt att deltaga i val till riksdagens andra kammare samt att väljas till ledamot av riksdagen.

Vidare hade herr *Branting m. fl.*, på sätt här ovan i § 5 omförmäls, uti en inom andra kammaren väckt motion, nr 243, hemställt, att riksdagen för sin del måtte antaga i motionen angivna förändringar av vissa paragrafer i riksdagsordningen i syfte jämväl bland annat, att införa politisk valrätt och valbarhet för kvinnor.

Utskottet hemställde

att riksdagen måtte, med bifall till de av herr *Kvarnzélius m. fl.* och herr *Staaß m. fl.* avgivna motionerna, nr 87 och 227, samt med avslag på herr *Brantings m. fl.* motion, nr 243, i vad den avsåge bestämmelser, som avveke från de uti nämnda motioner föreslagna, antaga såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling följande

Förslag

till ändrad lydelse av riksdagsordningen §§ 9, 16, 19, 21 och 24:

§ 9.

Till ledamöter i första kammaren kunna endast väljas män och kvinnor som uppnått — — — — sin befattning.

§ 16.

Valrätt tillkommer envar välfrejdad svensk medborgare, såväl man som kvinna, från och med kalenderåret näst efter det, varunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej

a) den som står under förmyndarskap eller är i konkurstillstånd;

b) gift kvinna, som ej vunnit boskillnad och vilkens man är i konkurstillstånd;

c) den som häftar för understöd, vilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret av fattigvårdssamhälle tilldelats den häftande själv eller dennes hustru eller minderåriga barn;

d) gift kvinna, vilkens man häftar för understöd, som under löpande eller sistförflutna kalenderåret av fattigvårdssamhälle tilldelats henne eller makarnas minderåriga barn;

e) den som icke erlagt de honom påförda utskyld till stat och kommun, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

f) gift kvinna, som ej vunnit boskillnad och vilkens man icke erlagt de honom påförda utskyld till stat och kommun, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

g) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången av sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsövningar. Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

*Ang. politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor.
(Forts.)*

§ 19.

Till ledamöter i andra kammaren kunna endast utses män och kvinnor, som äga valrätt inom valkretsen eller, där fråga är om stad, bestående av flera valkretsar, inom någon av dessa.

§ 21.

Riksdagsman — — — — tre lagtima riksdagar.
Kvinna är berättigad att avsäga sig riksdagsmannaupdrag, även om icke något av nu nämnda skäl är för handen.
Avsägelse — — — Konungens befallningshavande.

§ 24.

Rösträtt må ej utövas av annan valberättigad än den som vid valtillfälle personligen sig inställer, dock att vid val av ledamöter i andra kammaren rösträtt på grund av fullmakt må utövas av röstberättigad gift man för hans hustru och av röstberättigad hustru för hennes man. Sådan fullmakt skall vara antingen skriven och underskriven av utställaren samt med dennes sigill försedd eller öck av honom underskriven och med två vittens underskrift bestyrkt.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Clason, Bellinder, von Geijer, Kjellén, von Mentzer, greve A. Hamilton, Magnusson* i Tumhult, *Lundström* i Göteborg och *Karlsson* i Mo; samt

av herrar *Olof Olsson, Waldén* och *Hallén* med hänvisning till deras vid utlåtandet nr 27 fogade reservation.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Lundström, Göteborg: Herr talman! Det utlåtande, som här föreligger ifrån konstitutionsutskottet, och vars kläm är åstadkommen på det vanliga eller åtminstone ofta vanliga sättet, nämligen genom den förseglade sedelns ödesdom, är visserligen 28 sidor starkt, men jag antar, att jag icke begår någon indiskretion, om jag berättar, att om själva frågan har inom konstitutionsutskottet icke yttrats ett ord, bokstavligen icke ett ord. Det förefaller mig under nuvarande förhållanden nästan, som om detta konstitutionsutskottets föredöme kunde vara ett efterdömligt exem-

Ang. politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor.
(Forts.)

pel för kammaren. Vad oss reservanter beträffar, skola vi icke göra något för att förhindra detta exempels efterföljd, utan skall jag här endast tillåta mig att å reservanternas vägnar yrka avslag å utskottets betänkande.

Herr Edén: Herr talman, mina herrar! Den förre ärade talaren inskränkte sig egentligen till ett naket avslagsyrkande. Om han därmed har velat vinna, att någon verklig större debatt icke skulle kunna uppkomma, så är det ju möjligt, att det resultatet är vunnet. Men jag tror icke, att han därmed skall kunna vinna, att han kan undanskjuta den djupa betydelsen och det djupa berättigandet av den stora reform, som ligger i konstitutionsutskottets tillstyrkande utlåtande till motionerna om kvinnans rösträtt. Det går icke att försöka komma ifrån diskussionen om denna stora fråga om den kvinnliga rösträtten, även om man genom ett naket avslagsyrkande kan förkorta själva debatten i kammaren. Denna diskussion tränger sig fram med makten av den samhällsutveckling, som vi genomlöpa. Frågan kommer att vinna segrar efter segrar ute i den allmänna åskådningen, och den kommer kanske inom mycket kort tid att även för dagens konstitutionsutskottsreservanter stå som en helt annan realitet, än de nu vilja erkänna den vara.

Vi hava alldeles nyss uti anförande, som för några minuter sedan hölls i första kammaren, haft ett litet eller, om man så vill, ett ganska stort bevis för att denna stora sak verkligen går framåt. Att den nu sittande regeringens egen justitieminister, visserligen naturligtvis icke å sitt ämbetes vägnar, uppträdde och gav sin varma och oförbehållsamma anslutning till kravet på den kvinnliga rösträtten, den omständigheten tror jag borde i och för sig vara tillräcklig för att giva även dem här i denna kammare, som nu stå fullkomligt oförstående och som försöka att skjuta ifrån sig hela frågan såsom obehvämligt, något att tänka på. Ty det är ett tecken till att den rena negationens ståndpunkt icke längre går att upprätthålla.

Jag skall i varje fall för min del icke nu inlåta mig på någon djupgående utredning av skälen varför den kvinnliga rösträtten bör genomföras och varför jag tror, att vi här i vårt land äro färdiga att taga det stora steget. Jag skall kort och gott bara antyda några huvudsakliga synpunkter.

För mig ligger saken så, att hela denna idé om den kvinnliga rösträtten är en naturligt framvuxen frukt av den andliga utveckling, som har gjort det till vår gemensamma åskådning, att kvinnans plats i samhället är lika berättigad som mannens, att kvinnan såväl som mannen är medborgare, och att för henne såväl som för mannen gäller den allmänna rätt, som vi kalla människorätt. Denna utveckling av den kvinnliga rösträttstanken har också kommit därutav, att hela samballet självt under dessa sista årtionden genomgått en omvälvning, som tvungit kvinnan ut på arbetsmarknaden på ett helt annat sätt än förr, som gör att särskilt i

vårt nordiska land kvinnorna själva och självständigt arbeta för sitt uppehälle i en sådan utsträckning, att man icke längre kan hänvisa dem till hemmets värld, såsom det gamla goda slagordet lyder. Jag erinrar endast om den statistik, som visar, att av kvinnor över 25 års ålder i vårt land åtminstone en tredjedel äro självförsörjande, en statistik som bäst ådagalägger, hur stor förändringen i det kvinnliga arbetet redan blivit. Men till sist följer för mig den kvinnliga rösträtten också däraf, att jag tror, att just i våra skandinaviska länder alla förutsättningar finnas för att folket, vårt politiskt och samhälleligt arbetande folk, får lov att med sig upptaga alla de krafter det äger, icke blott männens utan även kvinnornas. Det är icke någon tillfällighet, att det just är i dessa nordiska länder, som den kvinnliga rösträtten har hastigast och starkast gått fram i Europa. Det är icke någon tillfällighet, att Norge och Finland hava kvinnlig rösträtt, och att Danmark står i färd med att få sådan rösträtt, kanhända om blott några månader. Detta beror tydligen på våra alldeles särskilda förhållanden, våra traditioner, som alltid hava givit kvinnan en plats i samhällslivet av helt annan självständighet än exempelvis de latinska länderna, och den åskådning, som har brutit igenom hos oss under det senaste århundradet.

*Ang. politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor.
(Forts.)*

Jag tror, att under dessa allra senaste år hava visat sig alldeles oförtydbara tecken på att även de, som icke principiellt vilja giva kvinnan plats i det politiska arbetet, sannerligen icke försmå att anlita hennes kraft, hennes entusiasm och hennes oföretvillighet just i detta politiska arbete — om det blott lämpar sig för de syften, som man själv håller på. Jag tror också, att detta kvinnornas ingripande i de stora politiska frågorna, vare sig det skett i den ena eller andra riktningen, är det bästa beviset på hur ofantligt hastigt bland dem själva mognar en slags oemotståndlig känsla av att de icke kunna hålla sig utanför. Det är inte bara rätten att vara med, de begära, utan de känna också ansvaret för vad som sker i landets angelägenheter. När så är förhållandet, då är också tiden inne för att vi skola låta detta kvinnliga politiska arbete och denna de svenska kvinnornas känsla av ansvar för vad som händer och sker i vårt land få taga sig samma uttryck, som det nu tar sig för männen, nämligen med röstsedeln i hand och med full medvetenhet om vad det betyder att direkt säga sitt ord i landets angelägenheter.

För mig är det visserligen klart, att kvinnorösträttens införande betyder ett mycket allvarligt steg, vars följder icke äro så lätta att överskåda. Men jag är också förvissad, att detta är ett steg, som *måste* tagas, och ett steg, som i grunden och i längden kommer att vara till styrka för oss. Ty varje litet folk behöver att få så många som möjligt av sina medborgare, både män och kvinnor, med i ansvaret för detta folks öden och för detta folks lyckliga utveckling.

Dessa äro de allmänna grunder, på vilka jag för min del har stött mig, när jag varit med om att tillstyrka det förslag om kvin-

Ang. politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor.
(Forts.)

nans rösträtt, som i de liberala motionerna blivit framlagt. Och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr vice talmannen, som under herr Edéns anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

Herr Hallendorff, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag hade hoppats, att i överensstämmelse med vad den förste talaren antydde, diskussionen här skulle bli mycket kort. Då emellertid nu konstitutionsutskottets ärade ordförande har inlett en verklig diskussion, och då han ifrågasatt, att man kanske skulle på vår sida finna en sådan obekvä, har jag ansett, att jag är skyldig att åtminstone med några ord ripostera häremot.

Jag vill genast från början säga, att jag alldeles delar den mening, som konstitutionsutskottets ordförande uttryckte, att kvinnans plats i samhället skall erkännas vara lika berättigad som mannens. Ja, det finns väl ingen, som opponerar sig däremot, men därav följer icke, att utan vidare alldeles samma uppgifter inom samhällsarbetet falla på den ena och på den andra; detta blir tvärtom en fråga, som man kan mer eller mindre diskutera om.

Det är egentligen ej särdeles angenämt att här behöva föra oppositionens talan, ty saken har ju nog mycket diskuterats. Jag ser redan, hur den, som opponerar sig, får veta att han bara upprepar »de till leda uttröskade skälen» mot kvinnans politiska rösträtt. Jag får finna mig i omdömet. Jag tänker, att om motsidan upprepar »de till leda uttröskade skälen» för kvinnans politiska rösträtt, så kunna vi vara kvitt i den delen.

Den liberala motionen har sökt så utförligt som möjligt motivera sitt yrkande, och man har där särskilt upptagit de anmärkningar, som från olika håll gjorts mot den kvinnliga rösträtten. När jag granskar de argument, som finnas angivna här i konstitutionsutskottets utlåtande, förefalla de mig emellertid icke så särdeles övertygande.

Där erinras först, jag vill icke säga som ett bevis, men i alla fall med visst eftertryck om den sista kvinnliga rösträttspetitionen. Nå, den är ju imponerande nog. För egen del kan jag likväl icke säga, att man behöver låta alltför mycket påverka sig av petitioner över huvud taget. Det är ingen så förfärligt kinkig sak att skapa petitioner, och särskilt inte, när det gäller petitioner, som begära nya rättigheter; då är det övervägande en organisationssak, hur pass många namn man kan få med sig.

Det har vidare av motionärerna påpekats, vilket stort samhälleligt studieintresse, som har visats av damerna under de sista åren. Ja, det är så sant, och det skattar jag, som intresserad av undervisningsverksamhet, särdeles högt, men i och för sig ser jag icke, att därav kunna dragas några särskilt starka slutsatser för vad som nu yrkas.

Det har vidare erinrats, och det gjorde den siste talaren också, om förhållandena i åtskilliga andra länder. Jag skulle därvidlag

vilja be herrarna observera, vad det är för länder, vilkas exempel man här kan åberopa. Utom Norge, Finland, samt nu snarligen kanske Danmark, är det utomeuropeiska stater, stater med tämligen övervägande nybyggarekaraktär, där alla samhällsförhållanden ligga så väsentligen annorlunda än här i Europa. Över huvud taget överväger där den privata verksamheten så den politiska, att man rätt ofta kan tillåta sig utan att alltför mycket besväräs därav diverse experiment på det politiska området. Det är endast detta, att politiken faktiskt står i bakgrunden, som förklarar, att en hel del av de missförhållanden, man känner från många av dessa håll, kan tolereras så pass länge som sker. Det kan därför icke förvåna, att man på de hållen också utan alltför stor tvekan experimenterar även med den kvinnliga rösträtten etc., då man experimenterar med så mycket annat. Men om vi nu hålla oss till de europeiska länderna, så borde väl ändå vi som svenskar utan att förhåva oss kunna hävda, att något mer av politisk erfarenhet och något mer av politiskt ansvar ha vi och hava vi haft i detta land, för att vi utan vidare skulle behöva följa de exempel, som på grund av alldeles särskilda förhållanden kunna hava givits av det ena eller det andra bland våra grannländer.

Slutligen pekar motionen på ett motiv, som jag verkligen vill erkänna skulle kunna vara ett starkt motiv, att utan politisk rösträtt kvinnorna icke skulle få framförda de önskingar och yrkanden, som särskilt intressera dem. Ja, det är en sats, som jag erkänner har en betydande kraft, men jag frågar er, mina herrar, och jag frågar särskilt motionärerna: tro herrarna själva verkligen på det där, att icke kvinnorna kunna göra sitt inflytande gällande på annan väg, än därigenom att de ha politisk rösträtt och sitta med i parlamentet? Jag tillåter mig erinra en liten historia, som faller mig i minnet från det gamla bondeståndet: där var en gammal riksdagsman, som begärde permission, men den vägrades av standet; nästa gång meddelade han »att mor skrivit efter mig», och då beviljades permissionen ögonblickligen.

Hennes Majestät kvinnan har verkligen ett nog så stort inflytande redan under de statsformer vi nu ha, och — skämt åsido — det ådagalägges ej minst därigenom att undan för undan — låt vara icke så fort, som alla önskat — en hel rad av de hinder, som stått i vägen för hennes verksamhet, och av de svårigheter, hon haft att bekämpa, undanskaffats, även innan ännu någon som helst representation givits henne. Det torde vara ett tillräckligt starkt bevis detta, att den av motionärerna här proklamerade satsen icke i och för sig har någon obestriddlig giltighet. Emellertid, jag skulle i alla fall tillmäta den satsen en ganska avgörande betydelse, ifall man först och främst kunde säga, att inga andra vägar finnes, och vidare, om man vore säker på, att inga som helst andra betänkligheter gjorde sig gällande.

Vad nu detta sista beträffar kommer jag ej ifrån, att det verkligen finnes atskilliga nog så allvarsamma betänkligheter. Därvid fäster jag mig mindre vid den anmärkning jag härom året

*Ang. politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor.
(Forts.)*

Ang. politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor.
(Forts.)

hörde av en mycket framskjuten och klok, även inom kvinnosaksarbetet känd dam, hon påpekade, att kvinnans aktiva deltagande i det politiska livet skulle leda till bitterhetens tillskärpande inom detta. Jag fäster mindre vikt vid detta, men jag tror nog, att det ligger en ganska stor sanning däri. Det är, som herrarna väl veta, icke så oroväckande lugnt i vårt politiska liv för närvarande, och det kan därför icke vara särskilt frestande att med det första kasta in nya osäkra element. Det är ju så, att allt styrelsearbete kräver i hög grad objektivitet. Med alla de brister, vi karlar få erkänna oss ha, tror jag ändå vi kunna tillgodoräkna oss en viss strävan till objektivitet framför det kvinnliga släktet. Då säger man: ja, men det är bara politisk träning kvinnorna därvidlag sakna. Ja, jag skulle som man beklaga, om det starkt subjektiva drag, den flammande energi, som just är det utmärkande för den kvinnliga känslan, skulle borttränas och bortnötas för något så trivialt som det politiska arbetet. Den känslan behöva vi sannernligen på ett helt annat sätt i samhällsarbetet, och den gör sig också där gällande. Jag skulle vilja taga en kanske något djärv bild: man bygger i allmänhet icke en kraftstation mitt i den skummande forsen, utan man leder in forsens vatten genom en lugn kraftkanal till den plats, där turbinerna anbringas. — På samma sätt menar jag, att man kan i samhällligt arbete tillgodogöra sig den oskattbara känslokraft, som finnes hos kvinnan, men den bör icke utnötas i den strid, som det politiska livet givetvis har med sig.

Vad jag emellertid särskilt skulle vilja understryka och vad som för mig utgör den största betänkligheten mot den kvinnliga rösträtten, ligger emellertid på ett annat område. Konstitutionsutskottets årade ordförande sade nyss, att med kraften hos en samhällsutveckling tränger sig detta krav fram. Ja, det är just det; vi befinna oss i en samhällsutveckling, om vars konsekvenser och om vars tendenser vi egentligen i detta ögonblick veta ganska litet. Vi stå inför en samhällsomdaning på alla möjliga områden. Det kvinnliga arbetet griper utom sin gamla sfär in på det manliga, skapar konkurrens och försvårar i många hänseenden kanske existensen för båda parterna. Detta sker, allt under det man icke ens från ledande kvinnosakshåll förnekar, att det dock är en betydlig intresse motsats i det väsentliga mellan de båda könen.

Huruvida denna samhällsutveckling är sund eller icke, och om den skall fortgå i sina yttersta konsekvenser eller ej, är en sak, som väl ingen i denna stund är i tillfälle att rätt bedöma. Men så mycket är säkert, att ett godtagande för närvarande av det kvinnliga rösträttskravet vore, så förefaller det åtminstone mig, så att säga pricken över i, ifråga om denna utveckling. Det vore ett officiellt godtagande av den utvecklingen och ett erkännande av att detta är framtidens samhällsordning. Det anser jag för min del under alla omständigheter vara så riskabelt, att jag icke är beredd att därtill medverka.

Saken är ingalunda så enkel, som man så ofta säger, hänvisande till den motion, som vi för en stund sedan behandlade.

eller till 1909 års rösträttsreform. Då gällde det en utvidgning av den förut befintliga rösträtten. Här är man inne på ett principiellt nytt område, där det gäller själva samhällslivets grundvalar, och då är det all anledning att vara betänksam.

Det synes mig, att man just nu har särskild anledning att gå försiktigt tillväga. Konstitutionsutskottets ordförande erinrade om den allvarliga tiden, och sådan erinran hör ju för närvarande till varje anförande med självaktning, så att säga. Jag kan icke underlåta att taga upp tanken. Den nuvarande allvarsamma tiden kommer kanske att efterföljas av ett tidsskede, som blir ännu mera allvarligt, en tid, som kommer att än mera påfresta statsinstitutionerna och samhällsformerna, och då det gäller att ha så mycket av samlad styrka som möjligt både i stat och hem. Att under denna situation och inför dessa framtidsutsikter gå med på ett steg, som i sina konsekvenser pekar på en formlig omläggning av samhällsformerna, kan jag icke finna vara på något sätt lämpligt eller över huvud taget försvarligt.

Under sådana förhållanden anser jag starka skäl föreligga att nu yrka avslag på denna framställning.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, anförde

Herr Waldén: Den största inskränkningen i den s. k. allmänna rösträtten ligger ju däri, att kvinnorna äro utestängda från politisk rösträtt. Under debatten om konstitutionsutskottets nyss behandlade utlåtande erinrades om, att genom inskränkningar och begränsningar utestängdes medborgare till ett antal av bortåt 300,000 från rösträtt. Här gäller det icke hundra tusenden, utan här gäller det över miljonen av fullmyndiga medborgare, som äro utestängda från denna rätt. Det är detta, som jag särskilt vill understryka här; det är således mer än hälften av landets myndiga medborgare, som sakna denna rösträtt. De skäl, som redan förut framhållits av utskottets ärade ordförande, och som för övrigt så ofta upprepats, finner jag så talande och vägande, att jag icke kan tänka mig, att något allvarligt motstånd skall komma att resas i denna kammare mot kravet på att kvinnorna få politiskt inflytande i vårt land.

Den föregående ärade talarens synpunkter kan jag icke på något sätt tillerkänna något värde. Jag vill endast fästa mig vid ett enda inkast, som han gjorde. Det var då han sade, att kvinnorna ju kunna göra sitt inflytande gällande på annat sätt än genom utövande av politisk rösträtt. Det märkliga var, att han för att belysa detta använde en liten anekdot och berättade, huru en hustru till en riksdagsman ville försöka få sin man att åtminstone för en viss tid icke alls använda sitt politiska inflytande. Är det på den vägen, som herr Hallendorff menar, att kvinnorna skola använda sitt politiska inflytande, så tror jag icke ens han själv vill vara med om den saken.

Ang. politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor.

(Forts.)

Ang. politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor.
(Forts.)

Jag har begärt ordet närmast för att säga ifrån att vi inom vårt parti och från vår utgångspunkt helst sett, att vi kunnat komma ett steg längre i denna fråga än vad som föreslås i den liberala motionen. Jag har också reserverat mig i den riktningen, att man skulle taga steget längre. Det är nämligen så, att om man skall följa det liberala förslaget, vilket är detsamma, som framkom från den liberala regeringen år 1912, blir följden den, att särskilt fattigvårdsstrecket kommer att härja svårt bland kvinnorna. Även för utskyldsstrecket komma många att falla. Men vad jag finner särskilt anmärkningsvärt är, att man kombinerat mannens skyldighet att betala skatt med den gifta kvinnans rösträtt, så att hon också stupar för utskyldsstrecket, om mannen icke betalar sin skatt. Jag finner detta alldeles oriktigt, ty oftast är det så, att kvinnan icke kan hjälpa, om mannen försummar betala sin skatt, för att nu icke tala om de fall — och de äro nog de flesta — då mannen icke heller kan rå för det. Vi ha funnit det oberättigat, att kombinera den kvinnliga rösträtten med mannens utskyldsstreck, och ha därför velat gå ett stycke längre. Men då de krav, vi framställt, redan ha fallit, anser jag, att vi här i enighetens namn och intresse böra vara med om att stödja det liberala förslaget.

Jag tror ändå, att vi ha kommit så långt nu i vårt land, att man från alla håll bör kunna erkänna, att kvinnorna böra ha samma ställning som männen ifråga om politiskt inflytande liksom hon enligt min uppfattning bör ha samma ställning i civilrättsligt avseende och således även i ekonomiskt. Först då blir kvinnan verkligt likställd med mannen, och det är väl ett rättfärdighetskrav så stort och så berättigat, att man icke gärna bör resa några betänkligheter däremot.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Pettersson i Södertelje: Herr talman, mina herrar! I ett avseende måste man obetingat giva den ärade opponenter herr Hallendorff rätt, nämligen därutinnan, att hans invändningar mot det föreliggande förslaget i högst betydande grad sakna nyhetens friska bouquet. Det må emellertid ursäktas honom, om så är fallet, ty denna fråga är ju nu så grundligt debatterad, att den är mogen för avgörande.

Bland herr Hallendorffs invändningar, var det emellertid ett par som jag icke kan lämna alldeles obemötta. Han sade vid redogörelsen för kvinnornas senaste rösträttspetition, att man enligt hans mening icke borde låta alltför mycket påverka sig av petitioner. Jag vill i anledning därav erinra herr Hallendorff, att orsaken till att denna petition kom fram och anledningen till att den återopats i motionen helt enkelt är, att man från det håll, som herr Hallendorff tillhör, gång på gång emot förslaget om rösträtt för kvinnor med mycken skärpa framställt den invändningen: man har ännu icke sett, att kvinnorna själva verkligen vilja ha rösträtt. När ett sådant påstående framställes från mot-

ståndarnas sida, är det ganska naturligt, att en petition anordnas för att visa ohållbarheten av detsamma, och det är också ganska naturligt att den i själva verket imponerande anslutningen till petitionen åberopas i motionen jämte alla andra skäl som tala för att giva kvinnorna rösträtt och valbarhet. Denna herr Hallendorffs invändning förbiser således anledningen till hela petitionen.

Ang. politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor.

(Forts.)

Vidare sade herr Hallendorff, att utom Norge och Finland och kanske snart Danmark, det blott vore utomeuropeiska stater, som infört rösträtt för kvinnor. Och sedan ingick han på ett litet resonemang om hur föga vi i vårt land hade att lära av förhållandena i utomeuropeiska nybyggerstater. När herr Hallendorff sade detta, kom jag att tänka på en gammal historia om en bonde, som en gång besökte Skokloster. När han kom hem och blev tillfrågad vad han tyckte om Skokloster, svarade han: ja, utom slottet och sjön och parken var det just ingenting att se. Herr Hallendorff talade på ungefär samma sätt, när han sade: »utom från Norge, Finland och kanske snart Danmark, finnes det ej någon erfarenhet utomlands att åberopa». Norge, Finland och Danmark äro emellertid just de stater som i detta avseende äro av största intresse för oss. Jag tror nämligen att förhållandena där, i Danmark och Norge åtminstone, äro så pass likartade med förhållandena här i Sverige, att man med fog kan peka på dessa länders exempel, när det gäller att motivera ifrågavarande grundlagsändring.

Vidare åberopade herr Hallendorff ett skäl, som jag hört många gånger förut, nämligen att kvinnorna kunna göra sina intressen gällande i samhället, utan att de därför behöva ha rösträtt vid val till riksdagen eller sitta i riksdagens kamrar. Det är ju i viss mån sant, detta, men man kan däremot erinra, att det är skillnad på att utöva ett inflytande *utan* något ansvar och utöva ett inflytande *med* ansvar. Man har skäl att vänta, att inflytandet med ansvar skall vara till större gagn både för dem, som utöva inflytandet, och för de angelägenheter i fråga om vilka inflytandet göres gällande.

Herr Hallendorff anförde vidare, att vi män kunna tillerkänna oss framför kvinnorna en viss strävan till objektivitet. Jag vill inte inlåta mig på frågan, huruvida denna jämförelse är rättvis, men jag vill bara säga en sak, som jag hoppas att icke mina ärade kamrater här ta alltför illa upp, och det är, att om man får sitta här i riksdagen några år och höra på de debatter, som här förekomma, så finner man det svårt att medge, att männen i allmänhet i någon synnerlig grad utmärka sig för objektivitet i sina diskussioner.

Då för övrigt den första ärade talaren kan hava rätt i sin mening att nu undvika en längre debatt i denna fråga, skall jag, herr talman, inskränka mig till att hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Jag blev också uppkallad av herr Hallen-

Ang. politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor.

(Forts.)

dorffs yttrande. Jag vill då till en början framhålla, att vad jag i mitt förra anförande sade om att situationen borde uppfordra alla, således även medlemmarna av högerpartiet, att genomföra en allmän medborgarrätt för alla, det gäller naturligtvis i lika hög grad även i fråga om borttagandet av det s. k. könsstrecket eller med andra ord genomförandet av rösträtt även för kvinnor, ty de ofantliga bördor, som nu skola lassas på folket, komma även och ej minst att drabba kvinnorna, om man nämligen tänker på de mindre bemedlade och fattiga hemmen, där just hustrun ofta får bära de tyngsta bördorna. Nu har herr Hallendorff erkänt, att det ändock finns ett skäl för rösträtten för kvinnor, i det att det ligger någonting i och är någonting att tänka på att kvinnan bör själv få säga till, hur hon vill ha det ställt i samhället. Ja, herr Hallendorff har därvid just slagit huvudet på spiken och träffat det rätta. Detta är det skäl, som trots herr Hallendorffs och andra högermäns motstånd, dock kommer att även på denna punkt bryta den slöja av enighet, som herr Hallendorff nu är med om att breda över nationen. Det är detta skäl, som efter oändliga strider kanske kommer att trots alla hindrare föra den kvinnliga rösträtten in i den hamn, som man nu vägrar upplåta för densamma.

Herr Hallendorff fällde här det påståendet, att männen äro mera objektiva än kvinnorna; de äro, som han uttryckte det, den lugna kraftkanalen, under det att kvinnorna äro bara känsla, äro det skum, som måste ledas in genom dessa kraftkanaler, för att det skall bli någon besinningsfull handling. Ja, herr Hallendorff, det kan nog hända, att det är så där i salongerna och på balerna och kanhända också ofta bland förmögare kvinnor, som ej ha någonting att göra. Men i de mindre bemedlade hemmen och i de fattiga hemmen är kvinnans gärning en enda stor dagsgärning av objektivitet och ingenting annat. Det är den fruktansvärdaste objektivitet man kan tänka sig, och det är hon som får där bära bördorna, och det är hon, som får med sitt oändliga tålmod vara just objektiv, där mannen ej längre står ut med detsamma. Det är just för att hon skall få säga till om hur det förhåller sig i detta hänseende och med hänsyn till de bördor hon bär, som det är alldeles nödvändigt, att hon skall få sin medborgarrätt.

Nu talade herr Hallendorff om de nya tider, som skulle komma efter världskriget. Då, menade han, är det klart, att objektivitet i all synnerhet behövs, och under sådana förhållanden är det ett ofantligt vägat experiment att nu släppa fram kvinnorna. Jag vill häremot säga, att om, som jag förmodar och hoppas — jag vet inte, om herr Hallendorff hoppas det — det skall kunna bli en nydaning, en föryngring, så att man skall få bort allt detta bräte, som växt upp och nu betäcker den fruktbara jorden i samhället, ja, då tror jag, att framför allt kvinnorna bära vara med och vara med framför allt just på grund av sina reella erfarenheter. De kanske reflektera ännu mera över vad som skett och önska sig ivrigare något nytt. Jag undrar, om ej en var av dessa

mödrar i Europa, som tänker på sin stora vackra gosse, som en kula från ett bloddrypande samhälle gjort slut på, mer än andra skall komma att reflektera över dessa saker och önska dessa omändningar, som då äro behöfliga för att rycka upp med roten det onda, varav samhället nu lider. Och för *den* saken måste kvinnorna också ha politisk rösträtt, och det är därför som jag yrkar bifall till de socialdemokratiska och liberala förslagen.

*Ang. politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnor.*

(Forts.)

Herr Hallendorff: Herr talman! Jag skall inte yttra många ord; det mesta, som jag skulle vilja säga, kan jag ju diskutera privat med min ärade granne här till vänster. Men jag skall be att offentligen få göra ett par anmärkningar närmast till honom.

Herr Pettersson i Södertälje påpekade, att det vore ej så särdeles stor objektivitet i männens politiska diskussioner heller, och det kan jag ju vara med om. Men om dessa diskussioner redan nu i rätt hög grad äro i saknad av objektivitet, hyser jag farhågor för att de bliva ännu mer bristfälliga i den delen, om man ytterligare utökar de icke objektiva elementen. Så — åter gent emot herr Lindhagen — vill jag säga, att jag har visst icke påstått, att *alla* män äro objektiva, utan jag gör alldeles bestämda undantag, herr Lindhagen.

Herr Pettersson yttrade, att då man erkänner kvinnans inflytande, vore det bättre att ge henne detta med ansvar. Sävitt jag vet, erkänner var och en, att kvinnan har det allra största tänkbara ansvar. Men det är ej något ansvar, som man kan uttrycka med några juridiska paragrafer eller dylikt, utan det är det moraliska ansvaret inför släktet och inför framtiden för de åskådningar och de tankar hon bibringar det kommande släktet. Detta ansvar anser jag betydligt mycket större och mera fostrande än varje annat.

Herr Lindhagen anmärkte, att kvinnan skulle ha någonting att säga till om i samhället. Ja, det håller jag fullkomligt med om, men jag tror, att hon redan har det. Jag erinrar mig en liten episod, som hände mig för några år sedan. Det var en arbetare hemma och arbetade i min våning, och jag hade nöjet att samspråka litet med honom om en hel del saker. Det var en klok och förständig karl — förresten organiserad, så att inte heller i den delen fanns det något fel på honom. Emellertid talade han om, hur fäsligt galet det egentligen var beställt i det nuvarande samhället. Kvinnorna drages från sina egentliga uppgifter, och barnens uppfostran missriktades, och så utbröt han: »Hur skall det gå för det framtida släktet, ty det är ju ända kvinnan, som skall inte bara uppfostra barnen utan också karlen! Ja, jag tror, att ni, mina herrar, som nu göra er till kvinnans speciella riddare förbise, att hon verkligen i detta hänseende har ett stort inflytande genom att mannens uppfostran äger rum under kvinnligt inflytande, och att ni ta allvarligt fel, när ni vilja skaffa henne inflytande på ett nytt och för henne mindre lämpat område.

Slutligen när herr Lindhagen säger, att den nuvarande situa-

*Ang. politisk
valrätt och
valbarhet för
kvinnoor.
(Forts.)*

tionen särskilt manar till att ge kvinnorna politisk rösträtt, måste jag påpeka, att det vore en ovärdig anklagelse mot den svenska kvinnan att påstå, att hon skulle göra sin pliktuppfyllelse nu eller i en framtid beroende på den omständigheten, om hon får gå fram vart tredje år till valurnan.

Herr Åkerlund: Herr talman! Jag anser visserligen, att även någon billighetshänsyn haft sin del i det förslag som här framkommit, men jag undrar, om icke, för åtskilliga vida starkare andra motiv också ligga bakom detsamma. Följden av denna s. k. reform skulle otvivelaktigt bliva, att all makt i denna kammare och i hela riksdagen förflyttades till städerna och industricentra och bleve frantagen landsbygdens befolkning. Det är någonting, som jag tror ingen kan bestrida, och då jag håller före, att landsbygdens befolkning fortfarande åtminstone bör bibehållas vid den maktställning den hittills haft, kan jag ej förena mig i yrkandena på bifall till det föreliggande förslaget.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å nämnda hemställan; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu upsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 107 ja mot 84 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

*Ang. anslag
till lots- och
fyrinrätt-
ningen med
livräddnings-
anstalterna
m. m.*

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I punkterna 64 och 65 under femte huvudtiteln av den till riksdagen den 18 maj 1914 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:it föreslagit riksdagen

att, i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag för lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna, Kungl. Maj:t kunde komma att till riksdagen avlåta, beräkna vissa för ändamålet erforderliga anslagsbelopp.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition, nr 228, av den 20 juni 1914, under åberopande av bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels godkänna vid propositionen fogade förslag till stater för lotsstyrelsen och lotsverket, att gälla från och med år 1915, ävensom vissa närmare angivna villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i de nya staterna upptagna avlöningsförmåner;

dels ock fatta vissa andra därmed sammanhängande beslut.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 246 av herr *Indebetou* samt nr 247 av herrar *Hage* och *Öberg*.

I punkten a) av förevarande utlåtande hemställde utskottet, att riksdagen måtte, med godkännande av vid utlåtandet fogade förslag till stater för lotsstyrelsen och lotsverket, att gälla från och med år 1915, nämligen: avlöningsstater för lotsstyrelsen, för befälet vid lotsverket, för lotspersonalen, för fyrpersonalen, för personalen å lotsverkets ångfartyg och för personalen vid livräddningsanstalterna, stat för undervisningsanstalterna, omkostnadsstat, övergångs- och indragningsstat samt pensionsstat, (Bil. A—J), bestämma anslaget till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna, nu 2,000,409 kronor, till ett mot staternas sammanlagda slutsummor svarande belopp av 3,640,652 kronor, att utgå såsom förslagsanslag.

Den uti punkten åberopade Bil. B var av följande utseende:

Avlöningsstat för befälet vid lotsverket.

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Orts-tillägg.	Summa.	
Bestämt anslag.					
1 lotskapten (Stockholm) . . .	3,200	2,000	400	5,600	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor, efter 10 år med ytterligare 500 kronor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
1 d:o (Malmö)	3,200	2,000	—	5,200	
1 d:o (Göteborg)	3,200	2,000	—	5,200	
1 d:o (Umeå)	3,200	1,600	—	4,800	
2 lotskapten (Gävle och Kalmar)	6,400	3,200	—	9,600	
1 lotslöjtnant (Stockholm) . .	2,000	1,200	250	3,450	
1 d:o (Umeå)	2,000	1,200	—	3,200	

Ang. anslag till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna m. m.
(Forts.)

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Orts-tillägg.	Summa.
5 lotslöjtnanter (Gävle, Visby, Kalmar, Malmö och Göteborg)	10,000	6,000	—	16,000
Ersättning till skrivbiträden och vaktmästare å lotskaptensexpeditionerna . .	—	—	—	9,400
Summa	—	—	—	62,450
Förslagsanslag.				
Ålderstillägg	—	—	—	11,000
Summa kronor	—	—	—	73,450

Anm. Såsom pensionsunderlag skall gälla det belopp, vartill lönen uppgår efter avdrag av 500 kronor för lotskapten och 200 kronor för lotslöjtnant.

Kungl. Maj:t hade föreslagit följande avlöningsstat för lotsbefälet:

Avlöningsstat för befälet vid lotsverket.

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Orts-tillägg.	Summa.
Bestämt anslag.				
1 lotskapten (Stockholm) . .	3,500	1,800	400	5,700
1 d:o (Malmö)	3,500	1,800	—	5,300
1 d:o (Göteborg)	3,500	1,800	—	5,300
1 d:o (Umeå)	3,500	1,500	—	5,000
2 lotskapten (Gävle och Kalmar)	7,000	3,000	—	10,000
1 lotslöjtnant (Stockholm) . .	2,200	1,200	250	3,650
1 d:o (Umeå)	2,200	1,200	—	3,400
5 lotslöjtnanter (Gävle, Visby, Kalmar, Malmö och Göteborg)	11,000	6,000	—	17,000
Ersättning till skrivbiträden och vaktmästare å lotskaptensexpeditionerna . .	—	—	—	9,400
Summa	—	—	—	62,750

Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor, efter 10 år med ytterligare 500 kronor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Orts-tillägg.	Summa.
Förslagsanslag.				
Ålderstillägg	—	—	—	11,000
Summa kronor	—	—	—	75,750

Ang. anslag till lots- och fyrrättningen med livräddningsanstalterna m. m.
(Forts.)

Ann. Såsom pensionsunderlag skall gälla det belopp, vartill lönen nppgår efter avdrag av 500 kronor för lotskapten och 200 kronor för lotslöjtnant.

Efter det punkten föredragits, begärdes ordet av

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet Broström, som anförde: Herr talman, mina herrar! Den behandling, som ifrågakvarande stora löneregringsförslag rönt av statsutskottet, är av den glädjande natur, att jag får frambara min stora tacksamhet för att denna så länge eftersträfvade löneroglering har mött ett sådant erkännande från utskottets sida, att man nu har all anledning hoppas, att densamma kan genomföras.

Det är emellertid på en enda punkt, som utskottet har gjort en liten avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag, och som jag därför vill med några ord beröra, i det jag vill hävda, vad Kungl. Maj:t i det hänseendet föreslagit. Det gäller löneförhållandena för lotskaptenerna och lotslöjtnanterna. De nuvarande lönera utgöra 5,000 kronor för lotskaptenerna i de tre förnämsta distrikten, Stockholms, Malmö och Göteborgs och 4,600 kronor för de övriga samt 2,900 kronor för lotslöjtnanterna. Kungl. Maj:t hade föreslagit 5,300 resp. 5,000 kronor för lotskaptenerna och 3,400 kronor för lotslöjtnanterna, som äro till antalet 7. Utskottet har nu velat avpruta en summa av 100 kronor för de högst avlönade lotskaptenerna samt för övriga lotskaptenar ävensom för lotslöjtnanterna nedsätta löneförmånerna med ett belopp av 200 kronor. Det är naturligtvis ganska svårt att finna en motivering för skillnaden i dessa lönebelopp, då den föreslagna skillnaden mellan utskottets och Kungl. Maj:ts förslag är förhållandevis så liten. Jag vill emellertid påstå, att i hela detta lönerogleringsförslag är det över huvud taget knappast några löner, som äro mera nått tillmätta, än just de, som röra lotskaptenerna och lotslöjtnanterna, i betraktande av dessas tjänsteställning. Det är ju för lotskaptenernas vidkommande icke någon betydande ökning, som Kungl. Maj:t har föreslagit. För lotslöjtnanterna däremot, vilkas löneförmåner varit skäligen knappt tilltagna, något som gjort, att de under många år utgjort föremål för upprepade framställningar från vederbörandes sida om löneförbättring är ju skillnaden emellan vad de haft och vad Kungl. Maj:t föreslagit proportionsvis något större, utan att

Ang. anslag
till lots- och
fyrirätt-
ningen med
livräddnings-
anstalterna
m. m.

(Forts.)

de föreslagna lönerna därför skulle kunna anses mindre berättigade. Nu är det så, att lotskaptenernas ställning torde väl och bör väl ligga ur avlöningssynpunkt närmast byråchefernas i lotsstyrelsen. Som bekant ha dessa en begynnelselön av 7,500 kronor förutom ortstillägget. Lotskaptenerna ha utom sin ordinarie lön vissa förmåner. De ha en intäkt av 300 kronor vardera för bestyr med kustsignalväsendet, och de ha därjämte under sina tjänsteresor en behållen inkomst på det dagtraktamente, som därunder tillkommer dem — ett sådant traktamente ha även lotslöjtnanterna under sina tjänsteresor. Det är särskilt med avseende på den inkomst, som vederbörande lotskapten och lotslöjtnanter ha på sitt dagtraktamente, som, så vitt jag förstår utskottsberäkningen, har föranlett utskottet att här frångå Kungl. Maj:ts förslag. Jag vill emellertid säga, att enligt de upplysningar jag inhämtat nettoavkastningen av traktamentet icke är av så betydande storlek, att den rättvisligen borde föranleda någon nedsättning av de av Kungl. Maj:ts föreslagna lönebeloppen. Dagtraktamentet utgör visserligen 8 kronor om dagen, och det är klart, att detta är mera, än vad som rimligen bör åtgå till kosthåll. Men det är för lotsbefälet vid deras upprepade resor inom lotsdistrikten ofantligt många anledningar till att de måste på ett eller annat sätt visa någon uppmärksamhet mot de personer, med vilka de i tjänsteåren komma i beröring, såsom t. ex. när det är fråga om inköp av mark för lotsverkets räkning, en massa angelägenheter angående egendomsförhållanden och väganläggningar och dylikt, och även vid andra tillfällen, såsom vid tillfälligt besök av lotsfartyg etc. Detta medför enligt uppgifter jag fått från vederbörande lotsbefäl en betydande nedsättning i vad man eljest skulle kunna anse bliva ett överskott på detta dagtraktamente. Dessa dagtraktamenten utgöra alltså icke enligt min uppfattning någon verklig anledning till att man skulle nedsätta de av Kungl. Maj:ts föreslagna lönebeloppen.

Men ännu betänkligare synes det mig vara, att utskottet icke allenast föreslagit denna av mig angivna nedsättning av lönerna, utan även gjort en förändring i förhållandet mellan lön- och tjänstgöringspenningar, som innebär en verklig försämring i lotskaptenernas nuvarande löneförhållanden. Det är nämligen så, att deras nuvarande löner utgör 3,000 kronor, vartill kommer inkvarteringsbidrag av 500 kronor, som har löns karaktär. Följaktligen ha de vid sjukdomstillfällen att tillgodogöra sig en lön av 3,500 kronor. Samma lönebelopp har även upptagits i Kungl. Maj:ts förslag, enligt vilket det återstående beloppet, 1,800 kronor, skulle utgöra tjänstgöringspenningar. Utskottet har icke låtit detta förhållande mellan lön och tjänstgöringspenningar bliva bestående, utan har gjort den förändring härvidlag, att det sänkt lönen till 3,000 kronor, alltså med 500 kronor, och höjt tjänstgöringspenningarna till 2,000 kronor. Förhållandet blir alltså det, att dessa lotskapten vid sjukdomstillfällen, då de icke äro berättigade att uppbära tjänstgöringspenningar, endast få en lön av 3,200 kronor,

under det att de för närvarande ha en lön av 3,500 kronor. Detta innebär således en positiv försämring av lotskaptenernas löneställning, och därtill synes mig icke finnas någon som helst anledning.

Jag har velat påpeka detta till den kraft och verkan det hava kan gentemot ett enhälligt statsutskott. Det synes mig, att man här mycket väl hade bort kunna taga steget fullt ut, då den behandling, för vilken lotskaptenerna här varit föremål, icke motsvarar vad man kunnat vänta, när det gäller ett befäl, som har en så krävande och ansvarsfull befattning, som våra lotskapteners, och som i förhållande till sin ansvarsfulla ställning icke har några som helst över hövan högt tillmätta löneförmåner.

Ang. anslag till lots- och fyrrinrättningen med livräddningsanstalterna m. m.

(Forts.)

Vidare yttrade

Herr Indebetou: Herr talman, mina herrar! Herr statsrådet har redan tydligt ådagalagt de fördelar det kungliga förslaget erbjuder för befålet inom lotsstaten och har därvid särskilt talat om lotskaptenernas ställning, men däremot icke så mycket berört lotslöjtnanterna. Jag skall därför för att icke förlänga debatten be att med några ord få uteslutande sysselsätta mig med dessa, vilka som bekant äro lotskaptenernas närmaste män.

Statsutskottet säger i sin motivering, som avser såväl lotskaptenerna som lotslöjtnanterna, att »med hänsyn till de ganska avsevärda överskott, befålet tillkommande dagtraktamenten vid tjänsteresor måste lämna, samt till den särskilt utgående ersättningen för kustsignalering, har utskottet funnit de av Kungl. Maj:t å stat upptagna avlöningsbeloppen väl rikligt tillmätta». Med åberopande av denna motivering har statsutskottet sänkt de av Kungl. Maj:t föreslagna löneförmånerna för lotslöjtnanterna med 200 kronor. Det är ganska egendomligt att finna, huru samma argument gjort sig gällande från de olika institutioner, som haft att behandla denna fråga. Vetskapen om att dessa dagtraktamenten varit väl rundligt tilltagna föranledde lotsstyrelsen 1912 att i sitt då avgivna utlatande säga, att »hänsyn till denna inkomst tagits vid uppgörande av det förevarande löneförslaget». Lotsstyrelsen hade då tänkt sig att jämställa lotslöjtnanterna med tjänstemännen av första graden i lotsstyrelsen, d. v. s. verkmästare, som ha endast övermaskinistexamen, och förrådsförvaltare, som ha styrmansexamen. Dessa tjänstemän ha 4,000 kronor och lotsstyrelsen hade sålunda tänkt sig, att lotslöjtnanterna skulle ha detsamma, men, säger styrelsen, med hänsyn till denna inkomst, som lotslöjtnanterna ha av dagtraktamenten, borde dessas lön reduceras från 4,000 kronor till 3,700.

Sedan hade vi 1913 som bekant en kommission, i vilken från riksdagen funnos ett par tre medlemmar. Denna kommission sänkte i sitt förslag lönen för ifrågavarande tjänstemän från 3,700 till 3,100 kronor, också med samma motivering, nämligen att de hade en avsevärd inkomst av dagtraktamentena, varför lönen borde fixeras till sistnämnda belopp. Således har dagtraktamentet av

Ang. anslag
till lots- och
fyrrinrätt-
ningen med
livräddnings-
anstalterna
m. m.
(Forts.)

dess två institutioner värderats tillsammans till 600 kronor. Så kommer nu statsutskottet och vill med hänvisning till samma motivering draga av ytterligare 200 kronor. Alltså ha de tre institutioner, som yttrat sig om lotslöjtnanternas löneförhållanden, värderat lotslöjtnanternas förtjänst på dagtraktamenten till 800 kronor. Då frågar jag, huru stor är då lotslöjtnanternas förtjänst på dessa dagtraktamenten? Då själva dagtraktamentet är åtta kronor om dagen och man därav kan beräkna högst fyra kronor i besparing, skulle det fordras, att lotslöjtnanterna vore ute med lotsångarna minst 200 dagar om året. Sedan det gjorts en undersökning av saken, meddelades det från lotsstyrelsen, att lotskaptenerna vore ute 80, 90 å 120 dagar om året. Men då man vet, att att lotslöjtnanten får vara befälhavare mycket kortare tid än lotskaptenen, måste hans tjänstgöringsdagar ligga väsentligen under det av lotsstyrelsen angivna talet, således något under 80 dagar. Det bevisar sålunda, att en lotslöjtnant högst kan ha 3—400 kronor under de gynnsammaste förhållanden i inkomst härav. Men myndigheterna ha räknat på en extra inkomst av 800 kronor. Det gjorda avdraget på Kungl. Maj:ts förslag torde vara ett förbiseende från statsutskottets sida. Statsutskottet har icke tänkt på, att det avdrag, som gjorts, har gjorts redan två gånger förut samt uppgår till sammanlagt tre gånger så stort belopp, som statsutskottet nu ansett skäligt avdraga. Det är givet, att den nedsättning för lotslöjtnanterna av ytterligare 200 kronor, som här föreslagits, skulle för dem bli mycket kännbar.

Man kan ju tycka, att de ha tillräckligt stor inkomst ändå, och det kunde så vara, om de vid någorlunda unga år kunde få en sådan befattning. Men så är det icke, ty medelåldern för utnämning till lotslöjtnant är 33¹/₂ år, och slutlönen få lotslöjtnanterna vid en ålder växlande mellan 42 och 55 år. Medeltalet, då de komma upp till högsta inkomsten med tre ålderstillägg, skulle sålunda bli nära 50 år. Med hänsyn därtill anser jag, att man icke får förmena dem att få den lön, som av Kungl. Maj:t varit avsedd.

Nu har Kungl. Maj:t stannat vid ett belopp av 3,400 kronor, och det yrkandet vill jag för min del också sluta mig till; och jag skall, för att göra diskussionen så kort som möjligt, endast yrka, att den i bil. B. upptagna avlöningsstaten må ändras i överensstämmelse med vad av Kungl. Maj:t föreslagits, d. v. s. ökas med 2,300 kronor till 75,750 kronor.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag ber för min del att få yrka bifall till statsutskottets hemställan. Herr statsrådet har uttalat sin tillfredsställelse med statsutskottets hemställan utom i denna del, och ett statsråd kan väl icke gärna vara mera belåten än, då, såsom här, statsutskottet på varje punkt biträtt Kungl. Maj:ts förslag utom i en enda.

Nu är jag villig medgiva, att den ändring, som skett, icke har så särskilt stor betydelse ur ekonomisk synpunkt. Naturligt-

vis finnes det skäl för att Kungl. Maj:ts förslag bibehålles. Men när man på avdelningen inom statsutskottet sett på dessa löner, har man tyckt, att man skulle kunna jämka litet på dem. Det är icke så obetydliga löner, som dessa tjänstemän få. Jag kan icke finna, att de kunna jämföras med byråcheferna i lotsstyrelsen. Kompetensfordringarna äro icke av samma art förefaller det mig. För att kunna bli byråchef i våra centrala verk fordras det juridisk examen, men för att bli lotskapten fordras endast befälhavareexamen vid handelsflottan. Det förefaller mig icke vara lika kostbart att få den examen som att få kansli- eller hovrättsexamen. När det gäller kompetensfordringarna, kan jag icke finna annat än att det fordras väsentligen mindre.

Nu har man disputerat om, huruvida dessa extra förmåner, som dessa befattningshavare få, skulle uppskattas till något större värde. Jag kan icke förstå annat än att de böra tagas i betraktande. Jag har inom avdelningen framställt det yrkandet, att dessa befattningshavare icke skulle vid tjänsteresor få större ersättning än den de betala för maten, men detta yrkande har icke vunnit beaktande. Inom kommissionen framställdes samma yrkande av en reservant, f. d. ledamoten av denna kammare herr Nilsson i Kabbarp. För min del tycker jag, att det är en riktig princip, men skäl kunna naturligtvis anföras mot ett sådant yrkande. Därför har jag avstått från det. Faktum är, att dessa tjänstemän göra sig vinster på resorna, som icke äro alldeles att förakta. De ha ett dagtraktamente av 8 kronor om dagen. Enligt lämnad upplysning resa de 90—120 dagar. De betala till lotsverket 2 kronor 50 öre för dag för den mat de få. Det gör en nettoförtjänst av 5 kronor 50 öre per dag. Nu säger man, att de skola bjuda personer, som komma på besök. Ja, det må så vara, men det kan icke bli av så stort omfång. Jag har frågat, i vilka fall bjudning förekommer. Det har givits det exemplet, att om en lotsångare i västra distriktet skall gå till en fyr och behöver en ingenjör, tar man icke en ingenjör från Stockholm utan från Göteborg. Då bjuder lotsbefälet ingenjören på mat, middag eller vad annars kan förekomma. Det är ju synnerligen vänligt, att lotsbefälet gör det, men jag kan icke se, att det finnes någon förpliktelse därtill, ty ingenjören tar nog betalt så att han själv kan betala sin mat. Den räkning, som han lämnar in, betäcker nog både besvär och utgifter för resan. Det kan ju hända att det är någon, som befälet annars vill se på mat, men det är deras ensak. Faktum är, att lotskaptenerna ha en extra förtjänst av upp till 400 kronor och lotslöjtnanterna av upp till 300 kronor. Det får man icke, när denna extra förtjänst skall anses såsom stadigvarande inkomst, se bort ifrån. Sedan ha lotskaptenerna 300 kronor för kustsignalväsendets övervakande och lotslöjtnanterna 150 kronor. Läger man till lönen sistnämnda ersättning, kommer värdet av det hela upp till 3,600 kronor. Om man då prutar 100 kronor på det, är det icke så fasligt mycket. Sedan ha de ju dessutom tre ålders-

Ang. anslag till lots- och fyrrinrättningen med livräddningsanstalterna m. m.

(Forts.)

Ang. anslag
till lots- och
fyrinrätt-
ningen med
livräddnings-
anstalterna
m. m.
(Forts.)

Jag medger, att det kan anföras skäl även från andra sidan, men jag tror, att det ingen fara är för denna kammare att följa statsutskottets hemställan. Första kammaren har avgjort frågan och för sin del bifallit vad statsutskottet hemställt. Då i första kammaren känslorna för de högre befattningshavarna bruka vara varmare än i denna kammare, är det ett ytterligare skäl, varför jag anser, att denna kammare med lugn bör kunna följa statsutskottet. Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen till en början propositioner beträffande Bil. B. nämligen dels på godkännande av den i förevarande bilaga innefattade avlöningsstat för lotsverket, dels ock på godkännande av den utav Kungl. Maj:t för nämnda befattningshavare framlagda avlöningsstat; och blev utskottets förslag därvid av kammaren godkänt.

Efter av herr talmannen härpå givna proposition biföll kammaren utskottets i förevarande punkt i övrigt gjorda hemställan.

Punkterna b) och c).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten d).

Utskottet hemställde i denna punkt, att riksdagen måtte godkänna de av Kungl. Maj:t föreslagna villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i staterna för befälet vid lotsverket, för lotspersonalen, för fyrpersonalen och för personalen å lotsverkets ångfartyg upptagna avlöningsförmåner.

Ifrågavarande villkor och bestämmelser innefattade, bland annat, att av de enligt bestämmelser för lotsverket vederbörande lotsplats tillfallande lotspenningar den å platsen anställda lotspersonalen skulle äga åtnjuta 40 %.

I sin ovanberörda motion har herr Indebetou hemställt om sålunda ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att lotsarna skulle erhålla, i stället för 40 % andel i lotspenningarna, 50 % samt, i stället för af Kungl. Maj:t föreslagna tre ålderstillägg, vart och ett å 100 kronor efter respektive 3, 6 och 9 års tjänstgöring, endast ett ålderstillägg å 100 kronor efter 6 års tjänstgöring.

Punkten föredrogs varefter

Herr Hage yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag har tillsammans med herr Öberg på Norrlandsbanken väckt en motion, som berör dels denna punkt och dels en efterföljande punkt i Kungl. Maj:ts proposition. Jag skall tillåta mig vid detta till-

fälle endast beröra yrkandet vid denna punkt. Det yrkandet går ut på att den lägre personalen vid lotsverket och fyrapersonalen skulle erhålla fri läkarvård och medicin, d. v. s. tillerkännas samma rättigheter i det avseendet, som statsverket har tillerkänt den avsevärt största delen av statstjänare av lägre grad. Det är alltså detta yrkande, så vitt jag förstår, synnerligen behjärtansvärt och rättvist. Statsutskottet har emellertid avstyrkt denna motion, men har dock, det vill jag erkänna, för detta avstyrkande anfört en synnerligen välvillig motivering.

Ang. anslag till lots- och fyrapersonalens rättigheter med livräddningsanstalterna m. m.

(Forts.)

Man har ju här sagt det, att man skulle kunna överlåta åt lotsstyrelsen att, om särskilt starka billighetsskäl föreligga, medgiva, utbetalande av ersättning just för sådana kostnader, som det här är fråga om. Och man har i det sammanhanget sagt, att utgifter för lots- och fyrapersonalen som förorsakas av sjukdom äro sådana, att de måste bli ganska betungande för den person det gäller. För min del vågar jag påstå, att sådana kostnader och utgifter verka icke blott betungande utan rent av *nedbrytande* på vissa av dessa personers ekonomi. Jag har försökt sätta mig något in i denna sak genom samtal med personer tillhörande denna kår och jag har funnit, att det måste bli alldeles oerhört ekonomiskt betungande för en så liten inkomstagare som här är fråga om att få över sig en sjukdom, vare sig den drabbar honom själv eller någon av hans familj, och han tvingas att lägga ut de synnerligen dryga kostnaderna för att anskaffa båt för läkaren till den kanske långt ute i havet liggande plats, där han själv och hans familj vistas. Jag vågar påstå, att om personer med så små inkomster, som de här ifrågavarande personerna ha, skulle drabbas av sjukdom och ställas inför nödvändigheten att skicka efter läkare, så kommer detta att för långa tider framåt rubba familjens ekonomi.

Härtill kommer nu, att uppdelningen mellan lön och tjänstgöringspengar gjorts på ett enligt mitt förmenande synnerligen olämpligt sätt, da den gjorts så, att tjänstgöringspengarna utgöra en stor del av personalens inkomster. Följden blir ju den, att om någon blir sjuk, så att hans tjänstgöringspengar falla bort, så ryckes han i och med detsamma ner till en mycket låg inkomstgräns, samtidigt med att han nödgas underkasta sig de dryga utgifter som anskaffandet av läkarhjälp ut till den avlägsna platsen betingar. Om vi se på avlöningsstaten för fyrverket, så finna vi, att en fyrvaktare har i lön 900 kronor och i tjänstgöringspengar 550 kronor. Alltså utgöra tjänstgöringspengarna mer än hälften av lönen. Som herrarna veta, finnes det statstjänare, som hava så ställt, att tjänstgöringspengarna endast utgöra $\frac{1}{5}$ av samtliga inkomsterna. Herrarna kunna då förstå, i vilken synnerligt sorglig ställning de personer komma, för vilka uppdelningen skett på förutnämnda sätt.

Nu har, som sagt, utskottet emellertid uttalat sig för att man bör överlåta åt vederbörande myndighet att ordna med denna sak, och då det icke finnes någon reservant inom utskottet, som yrkat

Ang. anslag
till lots- och
fyrinrätt-
ningen med
livräddnings-
anstalterna
m. m.
(Forts.)

bifall till vår motion, så är det ingen idé för mig att här göra något yrkande. Men jag får säga, att det skall bli mig synnerligen kärt att se efter, hur myndigheterna komma att tillämpa detta utskottets uttalande, om de komma att fästa ett sådant avseende vid detta uttalande, som utskottet synbarligen avsett att det skall göras. Det har sagts här, att vederbörande i synnerligt stor utsträckning tillmötesgår framställningar av denna art, men det har också från personalhåll gjorts gällande, att det förhåller sig tvärt om. Man har påvisat flera fall, då stor oförståelse mot framställningar av denna art visats.

Det skall bli intressant att se hur lotsstyrelsen kommer att handla i detta fall. Det är att hoppas att, då statsutskottet så starkt pointerat, att man skall taga hänsyn till detta förhållande, vederbörande verk skall komma att tillämpa detta statsutskottets utlåtande på ett för lots- och fyrpersonalen lyckligt sätt. Men om detta icke skulle bli fallet, så hoppas jag, att det blir möjligt att återkomma till denna sak. Statsutskottet har beträffande vissa andra frågor, om vilka det rått tvivel hur de lämpligast skulle lösas, ställt i utsikt att man möjligen, när man fått större erfarenhet i den ena eller andra frågan, kunde komma tillbaka med den till riksdagen och taga upp den till förnyad behandling. Jag vågar hoppas, att då även denna fråga blir upptagen till behandling, därest anledning därtill skulle förekomma.

Under förhoppning att statsutskottets uttalande i nu ifrågasvarande avseende utgör ett sådant direktiv, att det kommer att lända till lotspersonalens fromma, har jag intet annat yrkande att göra i frågan än om bifall till utskottets framställning.

Herr Öberg instämde häruti.

Herr Indebetou: Herr talman, mina herrar! Ett bifall till denna punkt av betänkandet innebär i och för sig en hel omkastning av det nuvarande systemet för lotspersonalens avlöning, och det ingriper på det allra djupaste i levnadsvillkoren för ett par hundra av denna personal. Det har också från deras sida flera gånger framställts önskningsar att få slut på denna årslånga väntan på bättre villkor.

Då nu här föreligger ett förslag i detta syfte, vill jag först ge mitt erkännande till utskottet för att det upptagit de förslag som framkommit beträffande fyrpersonalen, vilken varit den sämst lottade av alla landets tjänstemän på mera ansvarsfull plats. Men beträffande lotsarne kan jag icke ge samma erkännande, utan där har jag, såsom framgår av min motion, en avvikande mening.

Enligt den princip vi nu tillämpa får lotsen hela den betalning som fartyget lämnar för utförd lotsning oavkortad, men enligt den kungl. propositionen skulle av denna betalning endast 40 % tillfalla lotsen, resten skulle ingå till statskassan för att därmed betala lotsens grundlön, pension m. m. Den princip som nu tillämpas anses från sjöfartshall som den bästa och tillämpas

även i andra länder i huvudsak på samma sätt, d. v. s. man anser, att lotsen bör vara så mycket som möjligt beroende av sitt eget arbete. Därmed avser man att hos lotsen uppehålla intresset för hans i många fall farliga och prövande yrke. Detta sätt är för lotsarna på de större platserna en fördel och för staten är det billigt, men jag måste medge, att på de mindre trafikerade platserna är lotsarnes ställning icke nu så fördelaktig som den skulle bli genom den kungl. propositionen. Jag hade i min motion antytt en utväg att låta det nuvarande systemet äga bestånd, men att garantera de lotsar, som icke komma upp till 1.400 kronor, en sådan inkomst genom en utökning av de nuvarande uppmuntringspengarna samt en tillfällig löneförbättring. Detta skulle, enligt den utredning jag fått av en person inom lotsstyrelsen, endast innebära en utgiftsökning av 3,500 kronor för staten. Staten skulle sålunda visserligen få ikläda sig något större kostnader, men lotsarne skulle få behålla vad de nu hava samt tillförsäkras en fast årsinkomst.

Mot det förslaget vet jag, att man kan rikta dels den invändningen, att något över ett hundra lotsar icke skulle få det intresse de nu hava för sin tjänst, därigenom att de skulle bli statstjänare och få en garanterad minimiinkomst, dels även att det för lotsarne på de mindre trafikerade platserna icke skulle vara så förmånligt som det kungl. förslaget, ty de skulle icke vid sjukdomstillfällen och på ålderdomen få det så bra ställt som de skulle få enligt det kungl. förslaget.

Det är dessa skäl som gjort, att jag frångått min önskan att bibehålla det nuvarande systemet, men jag fasthåller dock vid att man bör se till, att man icke onödigtvis avviker från detta system, att låta lotsen så mycket som möjligt bli beroende av sitt arbete. Bli han en vanlig statstjänare med bestämd lön, så frestas han lätt att resonera så: »Jag behöver icke gå ut i det här vädret, jag har min lön ändå, varför skulle jag riskera livet?» Sålunda kan han komma i frestelse att förbise sin plikt gentemot det fartyg som behöver honom, då hans lön icke så mycket som möjligt beror på hans eget arbete.

Nu har Kungl. Maj:t föreslagit, att lotsen skall erhålla 40 % av lotspengarna, under det att jag föreslagit 50 %. Båda dessa förslag medföra en avsevärd kostnadsökning för statsverket, men statsutskottet har förklarat det nödvändigt att staten ikläder sig denna kostnad.

Vid valet mellan Kungl. Maj:ts och mitt förslag har utskottet förordat Kungl. Maj:ts förslag. »Det måste nämligen», säger utskottet, »anses vara för det stora flertalet lotsar att föredraga att erhålla 40 % av lotspenningarna jämte tre ålderstillägg framför att bekomma 50 % av lotspenningarna och endast ett ålderstillägg.» Ja, det kan jag erkänna, att det för majoriteten av lotsarna så är fallet, men för sjöfarten är det icke likgiltigt och för 212 lotsar är det icke heller likgiltigt att få lönerna nedsatta från några tiotal kronor till 500 kronor ja upp ända till 1,000 kronor. Man måste

Ang. anslag till lots- och fyrrinrättningen med livräddningsanstalterna m. m.

(Forts.)

Ang. anslag
till lots- och
fyrinnrätt-
ningen med
livräddnings-
anstalterna
m. m.
(Forts.)

väl även taga någon hänsyn till lotsarne på de mest trafikerade platserna och vad som för dem är förmånligt och icke endast se på fördelen för lotsarne på de mindre trafikerade platserna. Det synes mig att Kungl. Maj:t väl mycket tillgodosett dessa på de andras bekostnad genom att utom lönen å 1,400 kronor även ge dem tre ålderstillägg.

Om man nu söker jämföra, vilket system som är det bästa av de två, så äro fördelarna i Kungl. Maj:ts förslag att det blir billigare för staten och att de äldre lotsarne, särskilt på de mindre trafikerade platserna, få större inkomster. Olägenheterna däremot äro dels att lotsarne bli alltför mycket statstjänstemän, så att sjöfarten icke kan räknas på dem fullt så mycket som hittills, dels att nedsättningen i inkomsten drabbar icke mindre än 37 % av lotsarne.

Det förslag som jag framlagt i min motion är bättre för sjöfarten, och vad personalen beträffar, så ha deras ombud några dagar efter det den kungl. propositionen lades fram personligen meddelat mig, att de tyckte bättre om det förslag, som jag sedan framlade i min motion, vilken för övrigt tillkommit just på deras begäran. Jag förmodar, att man har goda skäl att taga hänsyn till dem, även om en del av lotsarne på de mindre trafikerade platserna icke skulle få samma förmåner som de få enligt det kungl. förslaget. Lotsarne på de större platserna behöva icke avstå på långt när så mycket enligt min motion som enligt Kungl. Maj:ts förslag. Av tabellen här framgår tydligt huru stora nedsättningarna bli vid de båda alternativen. Det blir icke mindre än 10 lotsplatser, där nedsättningen i inkomster kommer att variera mellan 500 och 1,000 kronor per lots. Man må då icke förväna sig, om dessa män icke med milda ögon se, att, när äntligen deras avlöningsförhållanden bliva reglerade, eller, som det här i riksdagen heter, det blir en lönereglering, det då skall bli en lönereglering nedåt i så stor utsträckning, som här är fråga om, just för denna del av lotspersonalen. Alla kunna naturligtvis icke vid denna övergång bibehålla sina inkomster efter det nuvarande systemet utan en del måste vidkännas en eller annan minskning, men jag anser, att man icke bör gå in på ett sådant system, som medför onödigt stora minskningar, utan bör man framför allt fasthålla den principen, att lotsarne skola få så stor andel, som det är möjligt för staten att ge dem, av lotspenningarna. Och det ha de fått enligt mitt förslag, då jag gått så långt jag kunnat med hänsyn till de uttalanden, som avgivits både av redare och befälhavare, nämligen till hälften av lotslotten. För att då ytterligare förbättra de smås ställning har jag jämkat på denna princip och således föreslagit ett ålderstillägg efter sex års tjänst. Och lotsarna ha förklarat sin livliga anslutning till och tacksamhet för, att jag försökt utverka riksdagens bifall till detta. Och med kändedom därom, herr talman, att här stå bakom mig sjöfartens, befälhavarnas intressen och framför allt den lotspersonals intressen, som vänt sig till mig, innan jag avgav min motion, så anser jag icke förmätet att även

mot ett enhälligt statsutskott yrka bifall till min motion, och jag beklagar, att ingen reservant i statsutskottet försökt att stödja en sådan syn på saken.

Ang. anslag till lots- och fyrrättningen med livräddningsanstalterna m. m.

(Forts.)

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman, mina herrar! Jag ber först att få säga några ord med anledning av herr Hages anförande.

Det är alldeles riktigt, som han framhållit, att det kommer att bli synnerligen stora svårigheter för en del av lotspersonalen, och en del av fyrpersonalen att få vård och hjälp vid inträffad sjukdom. Och när statsutskottet för sin del har ställt sig på Kungl. Maj:ts sida och icke biträtt herr Hages motion, så ber jag att bestämt få betona, att det icke är därför, att man icke har intresse för personalen, utan därför, att frågan är ganska svår att lösa. Av samtliga de myndigheter, som ha yttrat sig i frågan, den kommission, som fanns tillsatt m. fl., ha samtliga ställt sig på samma ståndpunkt som Kungl. Maj:t och utskottet. Man kan då fråga sig, varför man icke i detta fall liksom i övriga tillförsäkrat dessa tjänstemän med mindre inkomst en bestämd rätt vid sjukdom. Ja, det har berott på dessa synnerligen olikartade förhållanden, som råda vid lots- och fyrväsendet. Här har man tjänstemän, som ha en ganska blygsam inkomst. Å andra sidan har man lotsar med goda inkomster. För närvarande ha vi lotsar med 6,000 kronors inkomst, men deras löner reduceras nu, så att de gå ned till omkring 4,000 kronor eller något därutöver, men det blir en synnerligen stor variation mellan avlöningarnas belopp. En del ha sin bostad eller åtminstone sin tjänstgöring i yttersta havsbandet, andra bo i centrum av en större stad, en del här i Stockholm och en del i Malmö, Hälsingborg o. s. v. Och då förstår man, att det är svårt att tillämpa samma bestämmelser för dessa olika tjänstemän. Det är detta som gjort, att man velat hädanefter som hitills överlämna detta åt en central myndighets prövning, och det skulle nu hädanefter bli lotsstyrelsen och Kungl. Maj:t. När det är olycksfall i arbete, är det naturligtvis absolut nödvändigt, att de äro berättigade till ersättning. När jag för min del gått med på utskottets hemställan, har jag gjort det i den bestämda och vissa förhoppningen, att lotsstyrelsen och Kungl. Maj:t skola komma att visa största möjliga tillmötesgående och billighet mot lotsverkets personal, och jag tror, att utskottets samtliga medlemmar haft denna uppfattning.

Man har föreslagit, att det skulle bli samma bestämmelser här som för tullverkets kustbevakningspersonal, d. v. s. att tjänstemännen själva men icke deras familjer skulle få fri sjukvård. Jag har här icke velat vara med på en sådan bestämmelse, därför att jag trott, att, om man lägger avgörandet i Kungl. Maj:ts och lotsstyrelsens hand, skall det vara möjligt att, när det är trängande nödvändighet, kunna lämna hjälp, även då det är sjukdom i familjen i övrigt, t. ex. hustru och barn. Om lotsen bor i yttre havsbandet och det blir en svar sjukdom i familjen, förefaller mig

Ang. anslag
till lots- och
fyrinrätt-
ningen med
livräddnings-
anstalterna
m. m.

(Forts.)

billigheten kunna tala för, att då även familjen får hjälp. För att nu Kungl. Maj:t skulle ha fria händer, har jag icke velat vara med om att inskränka rätten till sjukvårdshjälp till tjänstemännen själva, och därför har jag icke velat framställa något yrkande i denna riktning. Jag ber att få beträffande denna sak ännu en gång få på det kraftigaste understryka, att det är min livliga förhoppning, att lotsstyrelsen och Kungl. Maj:t göra vad göras kan för att, där billigheten så fordrar, bispringa med medel från statsverket.

Vidare skall jag be att få säga några ord med anledning av den siste ärade talarens yttrande. Jag skall öppet och ärligt säga, att denna löneroglering har åtminstone för mig varit mycket svar. Det är omständigheter och förhållanden, som äro svåra för en icke fackman att överblicka, och det är så ytterst olika på olika lotsplatser och så olika förhållanden, som göra sig gällande, att saken är svår för den, som icke har mera ingående än vad en icke-lots kan göra bildat sig ett omdöme i frågan. När därför statsutskottet stannat vid Kungl. Maj:ts förslag, så tror jag, att man har stannat på den säkra sidan. Jag vill därmed icke bestämt ha sagt, att det icke kan anföras goda skäl för herr Indebetous mening, men jag tror, att de övertvågande skälen tala för Kungl. Maj:ts framställning. Hurudant har det varit i detta fall? Jo, herr statsrådet påmint om, att det har varit en serie av undersökningar, ämbetsverken ha det ena efter det andra yttrat sig och det har varit en kommission tillsatt. De ha kommit med olika förslag. Lotsstyrelsen föreslog först, att lotsarna skulle få 20 procent av lotspenningarna, kommissionen föreslog 30 procent, och det har föreslagits 20 till 10 procent varierande allt efter lotslottens storlek. Vid 1910 års betänkande var fogad en reservation, som förordade 40 procent, och en annan reservation, av herr Martin, som förordade 50 procent. När kommissionens betänkande gick tillbaka till myndigheterna och så kom till lotsstyrelsen, så ändrade detta verk mening och gick med på 30 procent. Nu har Kungl. Maj:t stannat vid 40 procent, och vi ha sett, att herr Indebetou motionerar om 50 procent. Jag kan icke finna annat, än att statsutskottet gjort klokt och rätt, när det följt Kungl. Maj:t. Skillnaden mellan statsutskottets förslag och herr Indebetous är, att i ena fallet skulle lotsarna få 40 procent av de intjänta lotspenningarna jämte tre ålderstillägg, men i andra fallet 50 procent av de intjänta lotspenningarna och ett ålderstillägg. För det stora flertalet lotsar är Kungl. Maj:ts förslag fördelaktigare, men jag medger, att, där det blir stora lotsningsinkomster, har herr Indebetous förslag större fördelar. Det finnes platser, där inkomsterna för lotsarna skulle bli större efter herr Indebetous förslag.

I alla fall har herr Indebetou här pekat på, att sjöfartsnäringsens målsmän enstämmigt kräva, att 50 procent av lotspenningarna skola utgå till lotsarna och icke 40 procent. Jag tror mycket väl, att herr Indebetou talar å sjöfartsnäringsens vägnar, men kammaren får icke glömma, att nuvarande statsrådet och

chefen för sjöförvarsdepartementet, som framlagt förslaget, är kanske en av Sveriges störste skeppsredare, och när han godtagit förslaget om 40 procent, så förefaller det mig, att han som redare icke kan ha mycket emot detta, ty som statsråd bör han kunna hava någon ledning av de erfarenheter han gjort förut i sin civila verksamhet. Jag tycker, att det motsäger i någon mån herr Indebetous påstående, och jag tror därför, att, även om man ser frågan ur den synpunkten, d. v. s. från skeppsredarehåll, ur sjöfartsnärings synpunkt, kan man godtaga Kungl. Maj:ts nu av statsutskottets förordade förslag.

Ang. anslag till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna m. m.

(Forts.)

Sedan har herr Indebetou sagt, att personalen vill ha 50 procent av lotspengarna. Ja, det är sanning, men en sanning med modifikation. Jag tror, att det är så, och jag är övertygad därom, att en del av personalen, nämligen de, som nu förtjäna på det, vill ha 50 procent, men en annan del, nämligen de, som förtjäna på det, vill ha 40 procent, och då blir det att avgöra, vilkendera av dessa två grupper är störst. Jag har icke kunnat se efter huru därmed förhåller sig, men otvivelaktigt är den delen av personalen störst, som har fördel av Kungl. Maj:ts förslag. Man får icke säga, att hela personalen är för herr Indebetous förslag. Långt därifrån. Och det är säkert, att, vilkendera förslaget man än bifaller, blir det en löne reglering nedåt för de lotsar, som ha stor inkomst enligt nuvarande bestämmelse. Men det kan man icke komma ifrån. När man nu tillskapar ett sådant lönesystem, att de lotsar, som ha det svårt, skola få det bättre, måste man göra det genom att minska de andras inkomster. Det kan vara pinsamt, men det är omöjligt att gå en annan väg.

Jag ber, herr talman, på grund av vad jag nu anfört att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke underlåta att instämma i herr Indebetous uttalande i detta ärende, i det hänseendet, att jag anser, att lotsarna böra få så stor del som möjligt af lotspenningarna.

Det har tidigare blivit uttalat, på vilket sätt avlöningen hittills disponerats, att lotspenningarna vid varje lotsplats fördelats på denna lotsplats' lotsar. Nu har emellertid Kungl. Maj:t framkommit med förslag om, att avlöningen skulle utgå på det sättet, att endast 40 procent av den sammanlagda summan skall utgå till lotspersonalen vid varje lotsplats. Har man nu klart för sig, vilken ofantlig rådighet, vilket intresse och vilken uppoffring man kräver av dessa lotsar, har man det allt klart för sig, ja då bör man tänka på, att vara lotsar få sig den avlöning tillerkänd, som de själva bidragit till att på den platsen intjäna, och icke, som här blivit fallet, 50 procent av densamma ingå till statskassan. Det har naturligtvis skett på grund därav, att det på flera ställen finnes svagare sadana lotsplatser, där lotsningen är betydligt mindre, och det är dessa förhållanden man velat upphjälpa. Men jag tror, att Kungl. Maj:t kunnat komma till bättre resultat ge-

Ang. anslag
till lots- och
fyrrätt-
ningen med
livräddnings-
anstalterna
m. m.

(Forts.)

nom att reglera dessa för sig och låta de lotsar, som hittills blivit premierade på grund av det arbete och det intresse, de själva lagt i dagen, fortfarande få bibehålla sina förmåner i stället för att åtnöjas med 50 procent.

Nu föreligger emellertid tvenne förslag till riksdagens avgörande, dels herr Indebetous motion och dels Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag. Det sista, Kungl. Maj:ts förslag, innehåller nämligen att lotsarna skola erhålla 40 procents andel i lotspenningarna och herr Indebetous förslag att de skola erhålla 50 procent. Kungl. Maj:t föreslår ålderstillägg på 100 kronor efter 3, 6 och 9 år och herr Indebetou föreslår 50 procent andel med endast ett ålderstillägg på 100 kronor efter 6 års tjänstgöring. För mig liksom andra här i kammaren är det mycket svårt att avgöra, vilket av dessa förslag som är det bästa och lämpligaste för lotspersonalen. Dock vill jag tillåta mig säga, att det förefaller mig, att herr Indebetou, när han väckt motion i detta hänseende, i än högre grad bort anordna sitt förslag så, att det blivit en verklig premiering för lotsarna, men nu förefaller det mig, som om jag stod i fullständig villrådighet om vilket förslag man skall antaga, antingen det som innebär de 40 procenten med tre ålders-tillägg eller de 50 procenten med ett ålderstillägg. Därom är jag dock övertygad, att lotsstyrelsen får gör den erfarenheten att den ingalunda kan för framtiden påräkna en sådan offervillighet och plikttrohet av sina lotsar, som den hittills haft erfarenhet av, något som jag i hög grad måste beklaga.

Då jag i varje fall icke kan avgöra, vilket av dessa två förslag, som är det bästa, har jag intet yrkande att göra.

Herr Indebetou: Herr talman! Med anledning av herr Erikssons i Grängesberg yttrande om motsatsen mellan redarnas intressen och den uppfattning, som här tagit sig uttryck i Kungl. Maj:ts proposition, får jag tillstå att jag här icke nu kan säga, vad statsrådets uppfattning är om lotsfrågan. Jag känner den icke numera i hans egenskap av redare, men jag vet, att han fortfarande tillhör den förening jag representerar, och den har enhälligt uttalat sig för den standpunkt, jag här förfäktat. För övrigt torde herr Eriksson i Grängesberg förstå, att det är skillnad på att vara skeppsredare ena dagen och statsråd den andra.

Därjämte vill jag säga, att herr Eriksson icke har rätt att draga i tvivelsmal mitt påstående, att personalen önskar den löneförbättring, som jag föreslår i min motion. Säsom jag antydde i mitt första anförande — vilket jag vill betona ännu en gång — ha tre av personalföreningen valda ombud — valda å personalföreningens årsmöte några dagar innan jag lämnade in motionen — särskilt anhöllit att få framförda dessa synpunkter, jag här framhållit. De drevo sin uppfattning härvid så långt, att jag måste gå med på det enda ålderstillägget, och de framdrogo dessutom så starka skäl, att jag beträffande ålderstilläggen frångick min personliga uppfattning till förmån för deras. Det återstår då

bara att tänka sig den möjligheten, att dessa tre representanter icke handlat ärligt mot sina kamrater. Jag har dock lika litet som herr Eriksson någon rätt att förmoda en sådan sak, utan jag tror, att det går att tryggt lita både på sjöfartsintresserades och personalens uttalanden, och att man kan anse, att de hava fullkomligt rätt.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till min motion.

Ang. anslag till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna

*m. m.
(Forts.)*

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet Broström: Herr talman, mina herrar! Då man skall försöka bedöma den här frågan, får man försöka se den i stort och se till vad den innebär för hela personalen och icke lösrycka, vad den till äventyrs kan innebära för några enstaka individer. Jag vill erinra om, hurusom föreliggande lönerегleringsförslag, när man utgår ifrån en inkomst utav lotspenningarna av 1,200,000 kronor, innebär en merkostnad för statsverket utöver det nuvarande vad beträffar lotspersonalen för nästkommande år av 217,100 kronor och vad beträffar fyrpersonalen av 146,426 kronor. Det är såsom herrarna torde finna högst väsentliga belopp, som här avses till förbättringar för ifrågavarande personal, men vid de komplicerade förhållanden, som förlegat vid lösandet av denna lönerегleringsfråga, har man icke kunnat undgå, att en eller annan av lotspersonalen får sina löneförmåner något reducerade, under det att den större delen av personalen får sina löneförmåner väsentligen förbättrade.

De grundläggande principerna för Kungl. Maj:ts förslag ha varit följande. Lotspersonalen skall få dels en fast och säker grundlön, dels och ålderstillägg för att tillgodose de ökade behov som med åldern komma genom att lotsarna bilda familj. Sedermera har man sökt tillgodose, att lotsarna få en så betryggande andel av lotsavgifterna, att det för dem kommer att bli en tillräckligt kraftig sporre att fullgöra sin tjänst på det hedrande sätt, som varit hävdvunnit för svenska lotsar. Slutligen har man också sökt åstadkomma, att våra lotsar skola få väsentligt förbättrade pensionsförhållanden, än vad för närvarande är fallet. Jag skall i det hänseendet endast beröra ett par saker och då be att få påvisa, hurusom för närvarande högsta ålderspensionen för en mästerlots är 600 kronor, men enligt förslaget skall han få 1,100 kronor. En vanlig lots har nu 500 kronor, men kommer enligt förslaget att i pension få dubbelt eller 1,000 kronor o. s. v. i den stilen. Det är alltså högst väsentliga förbättringar, som härmed erbjudas personalen, för att betrygga deras ålderdom. Men då det nuvarande systemet varit sådant, att exempelvis år 1913 den bästa lotslotten i vårt land, nämligen den för lotsarna i Oxelösund, har utgått med 6,143 kronor, så har den sämsta i Torekov däremot endast utgjort 61 kronor. Det finnas några fler som giva under 100 kronor och andra, som giva 100 å 200 å 300 kronor. Förhållandet har salunda varit det, att dessa lotter varit otillräckliga för att giva lotsarna tillräckliga medel att leva på. Detta har

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 67. 5

Ang. anslag
till lots- och
fyrinrätt-
ningen med
livräddnings-
anstalterna
m. m.
(Forts.)

dock hittills i så måtto upphjälpts, att till lotsandelarna lagts uppmuntringspenningar och tillfälliga lotsarvoden, så att under de sista åren ingen lots fått mindre än 1,300 kronor. Jag menar därför, att detta föreliggande löneregreringsförslag kan icke med hänsyn till den egenartade natur, som föregående löneförhållanden speciellt för lotspersonalen haft, undgå att måhända väcka missnöje hos en eller annan. Jag tror dock att om man ser det hela i stort, och undersöker huru Kungl. Maj:t velat tillgodose alla berättigade krav, så måste det erkännas, att det överensstämmer med billighet och rättvisa. Därvid måste de som t. ex. nu haft exceptionellt höga inkomster av lotsavgifterna — en intäkt väsentligt högre än någon tjänsteinnehavares i motsvarande ställning i vårt land — få finna sig i att få sina inkomster reducerade. Det har förelegat ofantligt många förslag, alltifrån lotsstyrelsens förslag av år 1912 med 20 procents andel av lotspenningarna till kommissionens förslag av år 1913 med variationer från 30 procent till 3,000 kronors lotslott 20 procent till 5,000 kronors och 10 procent för belopp därutöver. Så kommo sedermera också reservanterna i kommissionen med förslag om 40 och 50 procent o. s. v. Man hade till slut en fullkomlig uppsjö på olika förslag. När det då gällde att fatta position till alla dessa förslag, har det för mig varit avgörande, icke allenast att tillgodose kravet på rättmätig andel i lotspenningarna, utan även att genom grundlön och ålderstillägg trygga lotsens framtid på ett lämpligt sätt. Det är dessa synpunkter jag velat framhäva för kammaren på grund av de anmärkningar, som gjorts emot Kungl. Maj:ts förslag; och det synes mig vittna gott om det förslag, som framlagts, då det vunnit ett enhälligt statsutskotts understöd.

Vad de av herr Hage framlagda spörsmålen beträffar, ber jag få nämna, att under de förhandlingar jag hade i departementet vid frågans förberedande behandling, där representanter för såväl lots- som fyrapersonalen närvaro, kom den frågan under särskild debatt, och det befanns, att det nog förhöll sig så, som herr Eriksson i Grängesberg påpekade, att det var svårt att draga upp någon bestämd linje för en ersättning till personalen för sjukvårdskostnader i större omfattning än Kungl. Maj:t föreslagit. Man har för närvarande måst begränsa sig till bestämmelser om, att det skall utgå ersättning under alla förhållanden för personal på fyrskeppen och för den övriga personalen vid olycksfall, men att på Kungl. Maj:ts prövning kommer att bero, om även under andra förhållanden ersättning kan tilldelas personalen. Jag har särskilt talat med chefen för lotsverket om denna fråga, och jag hoppas, att den skall vinna nödigt beaktande; varom icke så är det på denna punkt liksom på en eller annan så, att om ändringar behövas, finnes det ju tillfälle därtill i framtiden. Jag hoppas emellertid uppriktigt, att denna sak skall få en sådan behandling, att densamma icke skall föranleda någon anmärkning eller framställning från riksdagens sida i framtiden.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav pro-

positioner först på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt samt vidare på bifall till samma hemställan med den ändring däri, som under överläggningen yrkats av herr Indebetou; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

Ang. anslag till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna m. m.

(Forts.)

Punkten e).

Med biträdande av vad Kungl. Maj:t i sådant avseende föreslagit hemställde utskottet i förevarande punkt, att riksdagen måtte förklara ej mindre att en var, som med eller efter ingången av år 1915 tillträdde någon i staterna för befälet vid lotsverket, för lotspersonalen, för fyrpersonalen eller för personalen å lotsverkets ångfartyg upptagen befattning, skulle vara pliktig underkasta sig nys angivna villkor och bestämmelser,

än även att de förutvarande innehavare av ordinarie befattningar vid lotsverket, vilka icke före den 1 december 1914 anmälde, att de ville underkasta sig ny avlöningsstat samt nämnda villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle i fråga om avlöningen, därest de tillhörde lotspersonalen, njuta inkomst på sätt och enligt bestämmelser, som därom nu gällde, och, om de tillhörde befälet vid lotsverket eller fyrpersonalen, varda bibehållna vid dem enligt nuvarande ordinarie stat tillkommande avlöniag, samt beträffande pensionsrätten kvarstå vid den rätt till pension, som nu tillkomme dem.

Beträffande det ämne, som i förevarande punkt avsåges, hade i ovannämnda av herr Indebetou samt herrar Hage och Öberg väckta motionerna nr 246 och 247 hemställts, i den förra att ordinarie lotspersonalen måtte erhålla frihet kvarstå vid nuvarande avlöningssätt, även om de av förutvarande bestämmelser vore skyldiga övergå till den blivande nya staten, och i den senare, att även sådana befattningshavare vid lotsverket, vilka erhållit konstitutorial å befattning efter den 1 februari 1901, måtte ha rätt att avgöra, om de ville kvarstå å gammal lönestat eller övergå å ny sådan.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr Indebetou: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke yttra många ord om denna sak. Jag förstår mycket väl, att utgången blir densamma, men jag kan icke underlåta att påpeka det rättvisa i det yrkande jag gjort i sista delen av klämnen i min motion, där jag anhåller »att ordinarie lotspersonalen må erhålla frihet kvarstå vid nuvarande avlöningssätt även om de av förutvarande bestämmelser äro skyldiga övergå till den blivande nya staten».

Detta innebär, att även de av lotsarna, som genom 1901 års konstitutorial ha blivit tvungna att finna sig i de villkor, som eventuellt komma att av staten stipuleras, skulle vara befriade ifrån, att om de icke så önska, ingå på denna nya lotsstat. Jag

Ang. anslag
till lots- och
fyrinrätt-
ningen med
livräddnings-
anstalterna
m. m.
(Forts.)

anser mitt förslag vara desto mera rättvist, som det ju går ut på, att de nedsättningar i inkomsterna, som nu ovillkorligen komma att drabba över ett par hundra lotsar, icke skola bli så kännbara för den nuvarande personalen, om om var och en skall få välja det avlöningssystem som han anser vara bäst för sig själv. Jag ber, herr talman, att, efter dessa korta ord, få yrka bifall till vad jag i klämmens sista del i motionen har anfört.

Häruti instämde herrar *Hage* och *Öberg*.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan, som ju även innebär bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag kan för min del icke se, att det kan vara lämpligt, att när en del av personalen förpliktas gå in på den nya staten, man skulle medgiva, att en del skulle få låta bli. Här föreligger ju en lönereglery, som skall tillgodose de svagaste av personalen, och då är det icke mer än billigt, att de som ha de stora inkomsterna avstå en del av dessa. Så har riksdagen behandlat liknande saker förut, och i överensstämmelse härmed bör den även handla nu.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till berörda hemställan med den ändring däri, som innefattades uti den, av herr Indebetou avgivna motionen, så vitt densamma avsåge nu förevarande ämne; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna f) och g).

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Ang. nytt av-
löningsregle-
mente för
tjänstemän vid
postsparban-
ken m. m.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till nytt avlöningsreglemente för tjänstemän vid postsparbanken m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition, nr 259, av den 20 juli 1914 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att godkänna de i berörda protokoll tillstyrkta förslagen till avlöningsreglemente för tjänstemän vid postsparbanken med därtill hörande särskilda bestämmelser och till utgiftsstat för postsparbanken, att tillämpas tillsvidare från och med den 1 januari 1915, samt på grund härav bestämma postsparbankens anslag, förslagsvis, till 359,935 kronor, att utgå av postsparbankens inkomster.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *Pers* väckt motion, nr 101, däri hem-

ställt, att riksdagen ville medgiva, att avlöningsförhöjning finge av postsparbankens medel med 1914 års ingång tillgodokomma följande tjänstemän i postsparbanken nämligen revisorn B. S. Henning med 500 kronor och revisorn E. J. A. Helleday likaledes med 500 kronor samt vaktmästaren K. G. Sahlberg med 120 kronor, allt för år räknat.

Ang. nytt avlöningsreglemente för tjänstemän vid postsparbanken m. m.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med avslag å herr Pers' i ämnet väckta motion, godkänna vid utlåtandet fogade förslag till avlöningsreglemente för tjänstemän vid postsparbanken med därtill hörande särskilda bestämmelser och till utgiftsstat för postsparbanken, att tillämpas tills vidare från och med den 1 januari 1915, samt på grund härav bestämma postsparbankens anslag, förslagsvis, till 359,935 kronor, att utgå av postsparbankens inkomster.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Anderson i Råstock: Herr talman, mina herrar! Det är givetvis icke stor utsikt till att kunna åstadkomma någon ändring, då statsutskottet här står alldeles enigt. Jag vill då tillkännagiva redan från början, att beträffande utskottets kläm har jag inget annat yrkande att göra än bifall. Det är i fråga om motiveringen, som jag har vissa invändningar att anteckna.

Det synes mig nämligen förhålla sig på det sättet, att utskottet har gått in på en principiell avvikelse ifrån den standpunkt riksdagen tidigare intagit i fråga om rätten för extra personal, som varit anställd i postverkets tjänst vid ingången av år 1913, att vid befordran till ordinarie få tillgodoräkna sig viss del av sin extra anställningstid, den tid med andra ord, som denna personal haft stadigvarande anställning vid postverket.

Jag nödgas då i någon mån gå något tillbaka i denna fråga. Jag skall då be att få citera vad som anföres i Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 3 till 1912 års riksdag. Där står bland andra bestämmelser:

»Att biträde, som är anställt vid postverket den 1 januari 1913 och blir antaget till biträde å denna stat, äger att, i den mån generalpoststyrelsen finner biträde böra komma i åtnjutande av en dylik förmån, för åtnjutande av löneförhöjning genom ålders-tillägg räkna sig tillgodo den tid, biträdet dessförinnan innehaft stadig anställning vid postverket.»

Nu framgår av detta, att det var meningen att skipa en smula rättvisa, för den personal det då gällde, ty det var ett stort flertal, som gått en synnerligen lång tid på extra stat.

Jag kan icke neka mig nöjet att citera vad som står på sidan 7 i samma proposition. Såvitt jag har kunnat hitta rätt är det där departementschefen, som talar. Han berör först de allmänna villkoren och säger därefter: »Dessutom torde i enlighet med styrelsens och kommitténs hemställan, böra stadgas, att den, som vid den nu föreslagna ändringens ikraftträdande innehar stadig

Ang. nytt av-
löningsregle-
mente för
tjänstemän vid
postsparban-
ken m. m.

(Forts.)

anställning i postverket och antages till biträde av ifrågavarande slag å postverkets stat, skall äga att för åtnjutande av ålderstilllägg räkna sig tillgodo den tid biträdet därförinnan innehaft stadig anställning i postverket, vare sig hos styrelsen eller sådan styrelsen underlydande förvaltning, där ett eller flera biträden å stat varda anställda, dock med det från § 3 i övergångsbestämmelserna i gällande avlöningsreglemente hämtade tillägg, att åtnjutandet av dylik förmån skall vara beroende av generalpoststyrelsens beprövande.» Om man sedan tager och fortsätter och ser efter vilket öde denna framställning rönt i riksdagen, skall man finna, att riksdagen godkände såväl det huvudsakliga i propositionen i övrigt som också dessa särskilda bestämmelser. Det heter nämligen på sidan 5 i det häfte, som omfattar riksdagsskrivelsena nr 162 och 163 vid 1912 års riksdag: »Att biträde, som är anställt vid postverket den 1 januari 1913 och blir antaget o. s. v.» precis samma citat som jag nyss anförde. Detta förslag understöddes av tre särskilda sakkunniga. Jag skall också tillåta mig att nämna vilka de voro. Det var nuvarande statsrådet Beck-Friis, herr vice talmannen Persson i Tällberg och min partikamrat Verner Rydén, som samarbetat med generalpoststyrelsen, då det gällde att utarbeta det förslag, som ligger till grund för den proposition, som jag här tillåtit mig åberopa.

Sedan kommer frågan igen till 1913 års riksdag. I propositionen nr 2 citeras på sidan 89 vad generalpoststyrelsen har för uppfattning om denna bestämmelses innebörd. Där heter det, sedan man redogjort för innehållet i övrigt, på följande sätt: »Då den förändrade avfattning, som givits denna bestämmelse i förhållande till motsvarande stadgande i postverkets nu gällande avlöningsreglementes övergångsbestämmelse, § 1, synts styrelsen innebära, att biträde, även om detsamma blir antaget från annan tidpunkt än från 1913 års ingång, skall äga tillgodoräkna sig sin förutvarande anställning vid postverket, har styrelsen ansett denna fråga icke pakalla vidare åtgärd.» Styrelsen har med andra ord icke ansett sig behöva göra någon särskild framställning i det fallet, utan generalpoststyrelsen ansåg, att det var bra som det var med den ordalydelse som fanns.

Sedan säger departementschefen på sidan 92: »Beträffande motiveringen för de särskilda bestämmelserna kan jag nöja mig med att åberopa vad styrelsen och de sakkunniga anför.»

Jag skulle tro, att det finnes åtskilliga män bakom generalpoststyrelsens tolkning, och vad som förvånar mig är, att man gått ifrån dem nu, då det gällde att framlägga den proposition, på vilken utskottsutlåtandet nr 96 nu grundar sig. Jag tillåter mig hänvisa till detta utlåtande. Nederst på sidan 9 förekommer först ett litet resonemang från generalpoststyrelsen, och sedan överst på tionde sidan beröres tolkningen av dessa bestämmelser. Därefter heter det: »En sådan tolkning anser emellertid kommittén icke hava varit avsedd vid avfattningen av ifrågavarande stadgande. Kommittén håller nämligen före, att allenast i det fall,

att befordringen till ordinarie befattning skedde i sammanhang med ikraftträdande av beslutet om befattningens uppförande å verkets stat, alltså från och med den 1 januari 1913, biträdet skulle kunna tillgodoräknas föregående tjänstetid såsom extra biträde vid verket.»

*Ang. nytt av-
löningsregle-
mente för
tjänstemän vid
postsparban-
ken m. m.*

(Forts.)

Sedan kommer departementschefens utlåtande, som här citeras i detta utlåtande nr 96. Han förklarar sig där anse, att den tolkning, som löneregreringskommittén givit åt här berörda avlöningsbestämmelser, är riktig. Han tillägger sedan: »Och för den händelse riksdagen, till vars kännedom frågan torde böra bringas, icke är av annan mening rörande rätta förståendet av samma föreskrifter, torde i sinom tid ett förtydligande stadgande böra utfärdas av innehåll, att i alla de fall, där föreskrivet är, att biträde, som vid viss angiven tidpunkt är anställt hos ämbetsverk eller myndighet och blir antaget till biträde å ämbetsverkets eller myndighetens stat, må äga att, i den mån ämbetsverket eller myndigheten finner biträde böra komma i åtnjutande av en dylik förmån för åtnjutande av löneförhöjning genom ålderstillägg räkna sig till godo den tid, biträdet före berörda tidpunkt innehåft stadig anställning hos ämbetsverket eller myndigheten, bör denna föreskrift så förstås, att den i densamma omförmälda förmånen är avsedd att tillgodokomma endast sådant biträde, som befordras till ordinarie biträdesställning från den angivna tidpunkten.» I detta fall skulle det då, när det gällde postverkets stat vara avgörande, huruvida vederbörande varit anställd vid verket före 1 januari 1913. Nu kan man säga, att detta icke har något direkt sammanhang med föreliggande fråga ty den behandlar ju icke postverket utan snarare postsparbanken. Men vi ha tidigare varit på det klara med, att det borde vara likartade bestämmelser för olika grenar av postverket och ha på alla punkter inrättat oss därefter.

Sedan är det någonting, som förvånar mig något litet här. Utskottet slutar med ett par rader, i vilka utskottet förklarar på följande sätt: »Utskottet, som tagit i övervägande vad sålunda förekommit, uttalar sin anslutning till departementschefens uppfattning i förevarande fråga.» Då kan jag för min del icke undgå att göra mig den frågan: vad har departementschefen innerst inne haft för uppfattning i denna fråga? Jag har icke kunnat få fram någon tydligt uttalad åsikt, utan det synes mig tvärtom som om det citat jag nyss anförde av departementschefen skulle ge vid handen, att han snarare rent av själv förutsätter, att riksdagen skulle lägga en annan tolkning på dessa bestämmelser än vad löneregreringskommittén och departementschefen själva gjort.

Jag skall endast taga ett enda litet exempel, hur detta skall komma att verka, därest det bestämmes, att endast en viss dato skall vara avgörande vid tillämpandet av dessa bestämmelser. Vi antaga då, att det anställs två stycken personer på samma gång. Båda äro lika kvalificerade, båda sköta sig utmärkt, båda ha i alla avseenden samma förutsättningar i övrigt. Då det gäller att inrätta ordinarie beställningar för vederbörande, i detta fall vid

Ang. nytt av-
löningsregle-
mente för
tjänstemän vid
postsparban-
ken m. m.

(Forts.)

postsparken, så befinnes det, att det icke blir så många ordinarie beställningar inrättade, att båda två dessa lika kvalificerade personer kunna komma i fråga. Den ene, som blir i tur, får befördran i samma ögonblick som verkets stat träder i kraft och skall få tillgodoräkna sig sin extra tjänstetid. Men den andre, som icke kommit i fråga, som får vänta ytterligare, får icke ens, när han en gång blir utnämnd, tillgodoräkna sig den tid han fått vänta, på grund av att man vill lägga denna benhårt byråkratiska syn på frågan, som lönerergeringskommittén här har velat göra.

Det förefaller mig mycket underligt, om man icke skulle kunna ha förtroende för styrelsen för vederbörande verk. Inser man då icke, att styrelsen icke gärna går och ger så pass många åtminstone, som inom postverket kunna komma i fråga, denna förman, om de icke gjort sig förtjänta därav. Jag kan icke finna, att denna kammare har någon anledning att uttala något misstroende mot generalpoststyrelsen i detta fall.

Det skulle förvåna mig ändå mer, om man vidhöll, att det icke går an att göra som styrelsen säger, sedan nyss föredragna ärende blivit godkänt av både första och andra kammaren. På sidan 45 i det statsutskottets utlåtande nr 95, som nyss behandlats, finnes precis samma formulering beträffande bestämmelserna för skrivbiträden hos lotsstyrelsen. Där tillämpas precis samma grunder, som generalpoststyrelsen här föreslagit. Nu får man väl lov att också förse dessa bestämmelser med en ny tolkning efter som de i dag godkänts, om det skall bli reda i förhållandena. På sidan 45 i detta utlåtande nr 95 står det: »Att skrivbiträde, som vid utgången av år 1914 är anställt hos lotsstyrelsen» o. s. v., precis samma citat som jag förut framförde. Jag kan verkligen icke förstå varför vi icke kunna beträffande postsparbanken låta styrelsens tolkning av formuleringen gälla, då vi själva, den dag som i dag är, icke kunnat finna en lämpligare avfattning än den, som jag nyss tillät mig visa förefanns på sidan 45 i statsutskottets utlåtande nr 95.

Jag sade redan från början, att jag ansåg det vara ganska utsiktslöst att göra något yrkande. Jag skall det oaktat tillåta mig, att på grund av vad jag anfört yrka ändring i utskottets motivering, en ändring som jag anser vara överensstämmande med rättvisa och billighet och överensstämmande även med riksdagens både nu i år och tidigare fattade beslut. Jag tillåter mig således, herr talman, att yrka den lilla ändringen, att slutorden i utskottets motivering måtte få följande ändrade lydelse: »Utskottet, som tagit i övervägande vad sålunda förekommit, uttalar sin anslutning till generalpoststyrelsens och styrelsens för postsparbanken uppfattning i förevarande fråga.»

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Det var oväntat, att en sådan kritik skulle komma att här riktas mot utskottsutlåtandet, då utskottet varit alldeles enhälligt i sin uppfattning.

Jag skall emellertid försöka att med några ord försvara utskottets hemställan.

Jag skall då till en början taga upp den antydan, som den föregående talaren gjorde, att departementschefen här icke skulle ha uttalat sin egen mening, och att sålunda utskottets yttrande skulle alldeles hänga i luften. Men jag undrar, om icke talaren åtminstone i detta fall har orätt liksom, skulle jag tro, också i de övriga. Här säger nämligen utskottet på sid. 10: »Beträffande kommitténs vidare utredning i frågan — varvid beröras likartade bestämmelser för biträden vid andra verk — får utskottet hänvisa till statsrådsprotokollet. Departementschefen har förklarat sig anse den tolkning, som av löneregeringskommittén givits åt här berörda avlöningsbestämmelser, vara riktig», och talaren har ju för övrigt uppläst, vad löneregeringskommittén sagt beträffande detta. När nu departementschefen sålunda uttalat sin anslutning till löneregeringskommitténs uppfattning, och utskottet sedan förklarat, att det för sin del har samma uppfattning som departementschefen, så lär väl denna hans uppfattning här vara klart ådagalagd i detta korta yttrande.

Vad nu beträffar själva saken, undrar jag, huruvida kammaren skall kunna vara benägen att gå med på en sådan tolkning utav dessa bestämmelser, som den talaren här hävdar. Jag tror för min del, att om kammaren här ej skulle godkänna denna utskottets hemställan, skulle detta medföra ganska vittgående konsekvenser, och jag tror, att om kammaren godkände den tolkning föregående talare här så energiskt försvarat, det skulle medföra ännu större orättvisor, än den av utskottet förordade tolkningen.

Vi veta ju alla, hur det ställer sig med rätten till tjänsteårsberäkning för civila tjänstemän. Denna rätt är i lagen om civila tjänsteinnehavares rätt till pension mycket klart bestämd. Och den innefattar, som vi veta, två olika sidor, dels rätten att få räkna tjänsteår för erhållande av pension, dels rätten att få räkna tjänsteår för erhållande av löneförhöjning genom ålderstillägg. Här är inte tal om annat än det senare, d. v. s. om rätten att få räkna tjänsteår för erhållande av löneförhöjning genom ålderstillägg, och beträffande denna sak vill jag säga, att det är väl icke möjligt att bereda dessa nu ifrågavarande biträden, som hittills varit anställda som extra, en förmån i detta hänseende framför andra extra, som sedan undan för undan komma ifråga att uppflyttas till ordinarie. När nu riksdagen uppflyttar dessa skrivbiträden från att ha varit extra — och jag tror knappast ens de haft den ställning, som vanligen tillkommer extra biträden — till ordinarie anställning, har riksdagen därvid beräknat antalet av dessa så noga, att den låtit uppflytta jämnt så många, som visat sig vara outhärliga för verket och som visat sig ha full sysselsättning där så lång tid, som det är meningen att de såsom ordinarie skola tjänstgöra. Så många ordinarie har man nu tillsatt, och de andra, som nu icke blivit fast anställda, ha varit s. k. tillfälliga biträden, som haft en kortare tjänstgöringstid per dag och

Ang. nytt avlöningsreglemente för tjänstemän vid postsparbanken m. m.

(Forts.)

Ang. nytt av-
löningsregle-
mente för
tjänstemän vid
postsparban-
ken m. m.
(Forts.)

vecka och år, och som sålunda ej ha kunnat uppflyttas till dessa ordinarie anställningar. När man nu gör dessa biträden till ordinarie statstjänare, få så många, som äro beräknade att kunna användas och som ha varit använda i verket, räkna sig tillgodo denna tjänstgöringstid i överensstämmelse med den princip, som riksdagen godtagit att gälla för alla andra liknande fall.

Jag skall be att få belysa denna sak med ett exempel. Man har ju här på senare tiden inrättat flera nya ämbetsverk. Men dessas personal har man icke vågat sätta på ordinarie stat med detsamma, utan först när dessa ämbetsverk arbetat under några år, så att riksdagen fått en bestämd uppfattning om, hur stort antal tjänstemän detta verk behöver, och riksdagen dessutom får se, huruvida verket också verkligen är värt att sättas på ordinarie stat, först så snart den tiden varit inne, att hela verket så att säga skall uppflyttas från extra ordinarie på ordinarie stat, få alla de, som varit anställda i detta verk och skött vederbörande tjänster där som extra ordinarie, räkna sig denna tjänstgöringstid tillgodo ur de av mig nämnda två olika synpunkterna, dels för beräkning av tjänstear för pension och dels för beräkning av tjänstear för erhållande av löneförhöjning genom ålderstillägg. Men det är väl att märka, att detta ej gäller flera än dem, som vid detta tillfälle blivit ordinarie. Därefter har det naturligtvis anställts extra tjänstemän i detta verk, men om någon befattningshavare, som sålunda blivit ordinarie, när verket ställdes på ordinarie stat, sedan avgår eller på annat sätt tjänster bli lediga inom ett dylikt verk, inte faller det någon in, att man skulle låta alla extra, som ej blevo ordinarie vid detta tillfälle, beräkna denna tid, som de tjänstgjort såsom extra, för erhållande av ålderstillägg, när de en vacker dag bli ordinarie. Om sålunda, efter vad den föregående talaren tycktes önska, dessa nu ifrågavarande skrivbiträden skulle få denna rätt, så bli de en särskilt privilegierad klass. Jag vågar påstå, att jag tror knappast det finnes något annat verk än just postverket, som skulle ha velat tolka dessa bestämmelser på sätt som här skett. Jag tror också, att riksdagen får vara synnerligen försiktig härvidlag och rädd för att gå med på en sådan tolkning, som generalpoststyrelsen har velat göra gällande, och som vederbörande statsråd har dragit sig för att upptaga inför utsikten, att riksdagen skulle ha en motsatt uppfattning.

Det fanns verkligen förr en klass i vårt land av extra ordinarie statstjänare som hade en sådan särskild förmån, såsom kanske de av herrarna minnas, som varit med här några år, nämligen de extra lärarna vid våra allmänna läroverk. De hade den förmånen före ikraftträdandet av 1903 års stat, att de fingo räkna de år, under vilka de såsom extralärare undervisat vid läroverket, sig tillgodo såsom tjänstear, och de blevo sålunda, när de blevo ordinarie, uppflyttade direkt i den löneklass de under sina extra tjänstear intjänat. Men vid omregleringen 1903, ansåg man, att denna förmån ej borde tillkomma denna tjänstemannakår, då icke någon annan

tjänstemannaklass åtnjöt samma förmån. Vad inträffade sålunda vid denna omreglering? Jo, många utav dessa extralärare blevo ordinarie just den 31 december 1903. Då de sålunda kommo på den nya staten, flyttades många av dem, som jag sade, upp direkt i till den intjänade lönegraden, just för att de fingo räkna sina extra tjänsteår. Men de extralärare, som blivit ordinarie efter denna tid och som kunnat räkna lika många tjänsteår, har trots detta ej fått räkna sig tillgodo denna tjänstgöringstid, utan de ha fått komma i den lägsta lönegraden, när de blivit ordinarie. Men inte har man hört mycket missnöje från deras sida på grund av den åtgärd, som riksdagen måste vidtaga för att komma ifrån detta förhållande, som var alldeles enastående.

Nu tycks emellertid meningen vara att återinföra ett sådant system, som riksdagen på detta sätt den gången gjorde sig kvitt. Jag kan sålunda inte se, att det finnes något skäl för att här följa den föregående talaren i hans yrkande, och jag hoppas att andra kammaren, som under de senare åren åtminstone gärna velat hålla på principerna i hithörande frågor, icke heller skall vara benägen härför, och det tyckes mig, att man ej bör godkänna den nya princip, som talaren här velat ha införd, varför jag, herr talman, ber att få yrka bifall såväl till utskottets hemställan som till motiveeringen.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag skall blott be att vad beträffar herr Carl Perssons ståndpunkt få konstatera, att han för sin del tydligen gillar den princip, som är uttalad av löne-regleringskommittén, och det förstår jag så väl, eftersom han ju är ledamot av denna kommitté. Men vad jag däremot inte kan förstå, är den ställning, han intar till dessa extra i verken. Jag tänker nu närmast på postverket. Hur kan det vara möjligt för herr Carl Persson att göra gällande, att det ligger det ringaste grand av rättvisa i ett sådant arrangemang, som skulle medge rätt till tjänstårsberäkning för extra personal, för så vitt de nämligen ha tur att komma i fråga för beifordran till ordinarie vid ett visst givet datum, men annars icke.

I övrigt har den föregående talaren, tycker jag, dragit fram rent av upprörande exempel från andra verk på de missförhållanden, som råda i detta hänseende. Han nämnde sålunda t. ex. extralärarna, i fråga om vilka han säger, att det numera är bestämt, att de efter ett visst datum ej ha denna rätt till tjänstårsberäkning. Alltså, på grund av att man varit orättvis tidigare, skall man fortfara att vara det, menar herr Carl Persson.

Jag sade, att jag inte fick någon klarhet i var departementschefen var att finna i denna fråga, men det har givetvis ej undgått mig, att han för sin del har förklarat löne-regleringskommitténs tolkning vara riktig. Det förvånade mig emellertid, att han sedan kunde komma och indirekt ifrågasätta, att riksdagen skulle kunna tolka dessa bestämmelser på annat sätt. Jag citerade därvid vad som står på sid. 10 i utskottsutlåtandet. Om det också är

*Ang. nytt av-
löningsregle-
mente för
tjänstemän vid
postsparban-
ken m. m.
(Forts.)*

Ang. nytt av-
löningsregle-
mente för
tjänstemän vid
postsparban-
ken m. m.

(Forts.)

riktigt, som herr Carl Persson säger, att man har gått så tillväga förut, att alla, beträffande vilka det funnits något verkligt bärande skäl, för att de skulle få räkna sig tillgodo sin tjänstgöringstid såsom extra, också ha fått göra det. så glömde herr Carl Persson emellertid därvid alldeles att taga upp till bemötande det exempel, som jag här drog fram, där denna regel icke kunde komma till tillämpning, på grund av att antalet ordinarie befattningar icke räckte till åt alla lika kvalificerade extra ordinarie. Hur går det då, herr Carl Persson, om lönerogleringskommitténs tolkning i det fallet godkännes? Vederbörande tjänst innehavare komma då alldeles säkert i samma läge, som de extra lärare, som herr Carl Persson nyss talade om.

Han drog sig vidare icke för att vilja göra gällande, att det skulle bli orättvist mot den framtida personalen, om man skulle följa generalpoststyrelsen. Ja, jag undrar, vilket som för denna personal skulle bli mest orättvist, lönerogleringskommitténs byråkratiska tolkning eller generalpoststyrelsens mera rättvisa och humana tolkning, som för övrigt mera stämmer överens med den uppfattning, jag hyser — och jag är övertygad om, att många av kammarens ledamöter dela den — att man skall försöka åstadkomma rättvisa emellan de olika individerna inom verken, även om händelserna göra, att man ej kan åstadkomma rättvisa för allesammans vid ett visst givet datum. Det är ju nämligen så, att man kan få nöja sig och ge sig till tåls många gånger, i det man ej kan få den befordran, man kan göra anspråk på, förrän litet längre fram, men jag hemställer, huruvida detta ej är bättre än att få vänta hela tiden och ej få någon rättvisa alls.

Herr Carl Persson blandade för övrigt in i debatten spörsmålet om de tillfälliga biträdena. Jag vill då säga, att det icke är fråga om dessa nu. Det är fråga om dem, som voro anställda vid den tid, da riksdagen gjorde sitt uttalande förut. Och jag kan icke förstå, hur han i detta hänseende resonerar. Man har här förut givit generalpoststyrelsen rätt att över huvud taget i detta avseende handla efter gottfinnande, blott den följer det uttalande, som förut gjorts, och så har den gjort och kommer också otvivelaktigt att göra, så länge ej den nya »förtydligande» tolkningen finnes.

Vidare vill jag säga, att om det är så, att man tillsätter så många ordinarie befattningshavare, som behövas, såsom herr Carl Persson framhöll, varför skall man då vara rädd för att nu ge tjänst innehavarna den rätt, de i alla händelser skola få? Varför är man så rädd att gå med på generalpoststyrelsens tolkning? Jag endast frågar, varför skall man nu rygga tillbaka för generalpoststyrelsens tolkning, då man ju i alla fall påstår sig vara beredd, att om det kommer framställning från generalpoststyrelsen — eller från andra verk rörande *deras* befattningshavare — att låta vederbörande personal få räkna sin tjänstgöringstid som extra sig till godo? Jag kan ej se någon anledning att icke redan nu onödiggöra sådana där framställningar, därest man är på det klara med, att det är rättvist att bifalla dem, när de en gång komma fram.

Jag skall inte förlänga debatten vid den sena timme, utan ber att få vidhålla mitt yrkande.

Ang. nytt avlöningsreglemente för tjänstemän vid postsparbanken m. m.
(Forts.)

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till berörda hemställan, men med den ändring beträffande motiveringen, som under överläggningen yrkats av herr Anderson i Råstock; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes av herr Anderson i Råstock, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 96, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring i avseende å motiveringen, som under överläggningen föreslagit av herr Anderson i Råstock.

Omröstningen utföll med 95 ja mot 23 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 272, angående reglemente för marinens avlöning under krigstjänstgöringstid.

Nämnda proposition bordlades på begäran.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.23 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.